

i S R A i L S O R U N U

ULUSLARARASI HUKUK
MEDYA
DİN

TDE Yayınları

İsrail Sorunu: Uluslararası Hukuk, Medya, Din

Genel Yayın Yönetmeni

Fatih Büyükkara

Editör

Hüseyin Nasrullah İnan

Konuşmacılar

Prof. Dr. Berdal Aral, Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan, Dr. Hasan Basri Bülbül
Prof. Dr. Hediyeullah Aydeniz, Doç. Dr. Yusuf Ziya Gökçek, Doç. Dr. Eyüp Al
Prof. Dr. Şinasi Gündüz, Prof. Dr. Mustafa Tekin, Dr. Nour Alhila

Tashih ve Son Okuma

Şehnaz Fındık

Kapak Tasarımı

Hanne Nur Özden

Mayıs 2024

ISBN

978-605-71356-8-1

Baskı ve Cilt

Enes Basın Yayın ve Matbaacılık

Adres: Maltepe Mah. Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No:12/210 34010

Topkapı Zeytinburnu, İSTANBUL – Türkiye

Telefon: 0 (212) 501 47 63

Bu kitap Toplumsal Değişim Enstitüsü bünyesinde 16-23-30 Aralık 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen “Uluslararası Hukuk, Küresel Siyaset, Medya ve Din Bağlamında İsrail Sorunu”

adlı panel serisinden üretilmiştir.

Para ile satılmaz.

i S R A i L
S O R U N U

ULUSLARARASI HUKUK
MEDYA
DİN

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7

1. OTURUM: ULUSLARARASI HUKUK

İsrail Sorunu: Küresel Aktörler ve Meseleler 13

Prof. Dr. Berdal Aral

Manda İdaresinden Apartheid Rejimine: Filistin 23

Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan

Bitmeyen Sürgün: Filistinli Mülteciler 31

Dr. Hasan Basri Bülbül

Soru-Cevap Bölümü 37

2. OTURUM: MEDYA VE SİNEMA

Ortadoğu'yu Haberleştirmek: Önleyici Bir Haberciliğin İmkânı 51

Prof. Dr. Hediyeullah Aydeniz

Filistin Sineması'nın Dünü-Bugünü 65

Doç. Dr. Yusuf Ziya Gökçek

Filistin İmgesini Okumak 71

Doç. Dr. Eyüp Al

Soru-Cevap Bölümü 79

3. OTURUM: DİN

Gazze'ye Yönelik Saldırıların Teo-Politigi 89

Prof. Dr. Şinasi Gündüz

Teolojik Referanslar Açısından İsrail-Filistin Meselesinin Geleceği 99

Prof. Dr. Mustafa Tekin

Gündelik Hayat ve Din Medyaya Nasıl Yansıyor? 105

Dr. Nour Alhila

Soru-Cevap Bölümü 113

SUNUŞ

7 Ekim 2023'te Filistin İslami Direniş Hareketi'nin Aksa Tufanı adını verdiği operasyon dünya tarihinde bir dönüm noktası olarak kaydedildi. Uzun yıllardır İsrail ablukası altındaki Gazze'den işgal altındaki Filistin topraklarında bulunan çalınmış terör yerleşimlerine gerçekleştirilen operasyon dünya çapında büyük ses getirdi. Harekâtın büyüklüğü, kullanılan yöntemler ve hareketin pozisyon alışı uzun süredir üzerinde çalışılmış, iyi planlanmış bir operasyonun varlığını haber veriyordu. Öte yandan istihbarat zafiyeti, verdiği büyük kayıplar ve esirler dolayısıyla İsrail imajı dünya çapında telafi edilemez bir şekilde bozulmuştu. İlerleyen günlerde işgalci İsrail, yaşadığı ağır mağlubiyeti örtmek üzere Gazze'ye tarihte az rastlanır büyüklükte hava saldırıları düzenledi. İzzetli Gazze direnişi ise bu saldırılara göğüs gerdi ve Siyonistler kara harekâtında da kayıplar vermeye devam etti. İşgalci İsrail'in hiçbir hukuku dikkate almadan Gazze'de yürüttüğü sistematik soykırım ise dünya soykırım tarihinde şimdiden yerini aldı.

Aksa Tufanı'nın küresel etkileri ise kuşkusuz üzerinde durmamızı gerektiren önemli bir husus. Uzun yıllardır aşılamaz sanılan surların ve yenilmez görülen Amerikan emperyalizminin ve Siyonizm'in korku duvarlarını yıkan tufan zulmün egemenliğini akamete uğrattı ve karamsarlık dehlizlerinde gezen tüm dünya mazlumları için kurtuluş umudu oldu. Gazze direnişi İslam ümmeti üzerindeki ölü toprağını süpürdü ve cihat mefhumunu yeniden hatırlattı. Yine kutlu cihat tüm dünyadaki vicdan sahipleri için bir muştı oldu. Küresel çapta, dünyanın her köşesinde antisyonist ve antiemperyalist eylemler her gün artarak devam etti. Küresel boykot hareketleri, yürüyüşler, direnişe maddi ve manevi destek toplantıları, İşgalci İsrail ile tüm siyasi ve iktisadi bağların kesilmesi için devletlere yönelik protestolar, konsolosluklar ve büyükelçilik önü protestoları, basın açıklamaları, kültürel faaliyetler, farkındalık projeleri, sosyal medya aktivizmi, ilmi toplantılar, yardım faaliyetleri ve benzeri eylemler küresel çapta sürdürüldü.

İnsan ve Medeniyet Hareketi de küresel intifadanın mesajını yaymak ve direnişi desteklemek üzere 7 Ekim'den itibaren yukarıda sayılan her alanda gerçekleştirilen faaliyetlere öncülük etti. Tufan'ın küresel çaptaki misyonunu desteklemek üzere çalışmalar ortaya koydu.

Tufan'ın küresel anlamı küresel çetelere karşı güçlü ve bilinçli bir direnişe işaret ediyor. Tufan'ın bereketi küresel çapta kurulmuş zulüm şebekesinin ayırdına varabileceğimiz bir bilinci kuşanmak anlamına geliyor. Direniş büyük planları boşa çıkarmamız adına yeni bir hatırlatmada bulunuyor. Bölgenin siyasi ve toplumsal selametinin karşısındaki en büyük sorunu ifşa ediyor.

Bir sorun, İsrail sorunu...

Bugünlerde en uç noktasına ulaşmış İsrail sorununu çeşitli yönleriyle ele almak ve küresel intifada bilincine katkı sağlamak üzere İMH Toplumsal Değişim Enstitüsü bünyesinde 16, 23 ve 30 Aralık 2023 tarihlerinde Genel Merkez Bahariye'de "Uluslararası Hukuk, Küresel Siyaset, Medya ve Din Bağlamında İsrail Sorunu" adlı panel serisi gerçekleştirildi. Uluslararası hukuk ve küresel siyasete ayrılan ilk oturumun kuşkusuz ortak tartışması hukuk meselesiydi. Prof. Dr. Berdal Aral, "İsrail Sorunu: Küresel Aktörler ve Meseleler" adlı konuşmasında geçmişten bugüne İsrail sorununu ortaya çıkaran gelişmelerin tarihsel süreç içerisinde bir anlatısını sundu ve Birleşmiş Milletler'in 1947'den bugüne aldığı kararların Filistin meselesindeki etkilerini tartıştı. Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan ise "Manda İdaresinden Apartheid Rejimine: Filistin" adlı konuşmasında Filistin'in tarihsel süreçteki statüsü ve devlet olma durumunu ele aldı. Dr. Hasan Basri Bülbül ise "Bitmeyen Sürgün: Filistinli Mülteciler" adlı konuşmasında bugün dünya sathına yayılmış Filistinli mültecilerin vatanlarına geri dönüş hakkının Filistin davasında ne denli önemli bir mesele olduğunun üzerinde durdu.

İsrail sorunu panel serisinin medya ve sinema konulu ikinci oturumu ise 23 Aralık 2023 tarihinde gerçekleştirildi. Bu oturumda Prof. Dr. Hediyeullah Aydeniz "Ortadoğuyu Haberleştirmek: Önleyici Bir Haberciliğin İmkânı" adlı konuşmasında habercilik ve habercilik dili üzerinden nasıl bir sorun alanı inşa edildiğine işaret etti ve haberciliğin soykırım vb. suçların önlenmesindeki ihmal edilen rolünü tartıştı. Türkiye'de haberciliğin durumu ve İsrail sorununa bakışındaki problemler de bu tartışmanın bir parçasıydı. İkinci konuşmacı ise "Filistin Sinemasının Dünü-Bugünü" adlı sunumuyla Doç. Dr. Yusuf Ziya Gökçek'ti. Gökçek, geçmişten bugüne

Filistin sinemasının evrimi ve işgal hafızasının sinemaya yansımaları üzerinden bir tartışma gerçekleştirdi. Medya ve sinema oturumunun son konuşması ise Doç. Dr. Eyüp Al'ın "Filistin İmgesini Okumak" adlı konuşmasıydı. Al, sosyal medyada inşa edilen Filistin ve İsrail imajı üzerinden acının ve zulmün sergilenmesinin insan üzerindeki sonuçları üzerine bir sunum gerçekleştirdi.

İsrail sorunu panel serisinin üçüncü ve son oturumunun konusu ise din meselesiydi. Bu oturumun ortak teması ise siyonizmin yaslandığı mitler ve Gazze'de günlük yaşamdaki rolüydü. Prof. Dr. Şinasi Gündüz, "Gazze'ye Yönelik Saldırıların Teo-Politiği" adlı sunumunda İsrail sorununu ortaya çıkaran zihniyetin temelleri üzerine birtakım açıklamalarda bulundu. Prof. Dr. Mustafa Tekin ise "Teolojik Referanslar Açısından İsrail-Filistin Meselesinin Geleceği" adlı sunumunda Filistin meselesine dair güncel bir okuma yaptı. Gazzeli Dr. Nour Alhila ise "Günlük Hayat ve Din Medyaya Nasıl Yansıyor" adlı konuşmasında çocukluk çağlarından ve yetiştiği sosyal ortamdan referanslarla Gazze'de günlük yaşamın nasıl inşa edildiği üzerinde durdu.

Birbirinden ehemmiyetli konuşmacı ve meselelerin tartışıldığı bu panel serisinin matbu hale getirilerek hafızaya kaydedilmesinin faydayı arttırmasını ve İsrail sorununa dönük bilince katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Fatih Büyükkara
Toplumsal Değişim Enstitüsü
Genel Koordinatörü

1. OTURUM ULUSLARARASI HUKUK VE KÜRESEL SİYASET

İSRAİL SORUNU: KÜRESEL AKTÖRLER VE MESELELER

Berdal ARAL*

Öncelikle böyle bir organizasyonu yaptıkları için İnsan ve Medeniyet Hareketi'ne çok teşekkür ediyorum. Anladığım kadarıyla Filistin meselesi paneli bir seri halinde devam ediyor. Süreklilik olması ve meseleyi derinlemesine ele almak çok önemli bence, bundan dolayı tebrik ediyorum. Burada 20 dakikalık bir konuşmamız var. Şimdi tabii benim sunumun başlığı uluslararası bağlam olduğu için ben Filistin sorununun tarihi arka planını anlatmayacağım bugün. Muhtemelen Kerem Hoca temas edecek bu konulara. Ben bu konuşmamda daha çok Birleşmiş Milletler üzerinden uluslararası bağlamı anlatmaya çalışacağım. Ben daha çok BM üzerinden bu mesele nasıl ortaya çıkmış ve nasıl devam etmiş, BM nasıl tepkiler vermiş, bunu ortaya koymaya çalışacağım.

Filistin meselesi İngiliz manda rejimi tarafından Kasım 1947'de BM Genel kuruluna getirildi. Bu karar çerçevesinde Filistin'in taksim edilmesi kararlaştırıldı ve nitekim öyle oldu. 181 sayılı karar sonucunda Filistin taksim edildi. %56,5'i bir devlet kursunlar diye Yahudilere bırakılmış, %43'ü Filistinlilerde kalmış, %0,5'lik Kudüs'ü içeren kısmı da uluslararası şehir statüsünde kabul edilmiştir malum olduğu üzere. Dolayısıyla BM'nin tavrını oradan alıp devam ettirmek istiyorum. Şimdi bu karar haksız ve adaletsiz bir karardır. Çünkü o zaman, Kasım 1947'de Filistin'de bütün göçlere rağmen yaşayan halkın %70'i hala Arap ama siz % 70'lik kesime toprakların sadece %43'ünü bırakıyorsunuz. Buna karşılık %30'u oluşturan Yahudilere %56,5 toprak veriyorsunuz. Yazdığım kitaba Bitmeyen İhanet adını vermiştim, burada geçmişten bugüne bitmeyen ihanet var ve bu da bir

---

* Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

ihamet kararı aslında. Bir bakıma, İslam dünyasındaki bazı kesimler BM ye karşı çıkarken en çok bu olaya atıfta bulunurlar. Derler ki BM aslında Filistin'i bölmek ve Siyonist devleti ortaya çıkarmak için kuruldu. Bu tabii çok abartılı bir görüş ve ben bu görüşte değilim. Ama 1945'ten bu yana BM Güvenlik Konseyi'nin İslam dünyasına yönelik olarak aldığı kararlara baktığınız zaman kararlarının büyük çoğunluğunun hâlihazırda problemlili olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden üçüncü kitabıma "Küresel Güvenlikten Küresel Tahakküme" adını verdim.

Dünya ülkeleri BM'yi küresel güvenliği sağlayacak diye kurdular ama sonuç ne oldu? Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararların çok önemli bir bölümü aslında İslam dünyasına zarar veren nitelikte kararlar olmuştur. Dolayısıyla bu da çok talihsiz bir karar olmuştur. Sonuç olarak yalnızca Siyonistler bu karardan memnun kalmıştır. Ve tabii ne olmuştur? Filistin'de bu karardan sonra etnik temizlik derinlik kazanmıştır. Biliyorsunuz, bugün de görüyorsunuz.

Net olarak Siyonistler hiçbir zaman Filistinli Arapları Filistin topraklarında istememişlerdir. Baştan beri şunu demişlerdir: biz onları istemiyoruz, burası bize yani Yahudilere ait, Tanrı bize burayı vadetti ve asla bunlarla birlikte yaşamak istemiyoruz. Bugün de mesela hiçbir şekilde İsrail'deki büyük çoğunluk bir Filistin devleti istemiyor, bir kere bunu net olarak görelim. En son söyleyeceğimi şimdi söylemiş olayım: Müzakere vs. diyorlar ya... Müzakerelerden bir şey çıkacağına inanmıyorum.

Şimdi BM'nin performansına devam edelim. Ne tür kararlar alındı ve bundan sonra neler oldu? Savaş oldu biliyorsunuz. 14 Mayıs'ta İsrail devleti kuruldu. Bu arada enteresan bir örnek olduğu için şunu da söylemem lazım. Aslında Büyük Britanya İmparatorluğu Filistin'den 15 Mayıs 1948'de çekilmeyi planlıyordu ama 14 Mayıs'ta çekildi. Burada doğru bilinen bir yanlış var. Britanya oradan filem 15 Mayıs değil 14 Mayıs'ta çekildi. Peki, soru şu, niye? Niye biliyor musunuz, inanılır gibi değil, çünkü Siyonistler İngilizlere 15 Mayıs Cumartesi gününün Şabat'a denk geldiğini ve o gün devleti ilan edemeyeceklerini söylediler. Çünkü Şabat biliyorsunuz Yahudilerin dua ettiği ve dinlendiği gün olduğu için İngilizlerin bir gün önce gitmesini istediler. Britanya imparatorluğu bunlara çok kızgındı çünkü İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru özellikle Haganah, Irgun vb. terörist gruplar İngilizleri hedef tahtasına koydular. Sadece Filistinlilere saldırmıyorlardı çünkü İngiltere dünya savaşında Arapların birazcık gözüne gir-

mek, onlara biraz daha şirin görünmek için -çünkü savaşta onlara ihtiyacı var, petrole ihtiyacı var, askerlerini kuracak üsleri var- İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudi göçünü sınırlandırdı. Yahudilerin toprak alımı konusunda eskisi kadar gayret göstermedi. Buna tepki olarak Siyonistler hemen İngiltere'yi hedef tatlısına koydular ve çok büyük terör operasyonları yaptılar. Mesela Kudüs'teki King David Otel'i'nin bombalaması çok enteresan bir olay, hakikaten çok büyük bir operasyon. Yanılmıyorsam doksana yakın insanı katlettiler orada ve bunların büyük kısmı da İngiliz bürokratlar ve askerlerden oluşuyordu. Dolayısıyla İngiltere bunlara çok kızgın olduğu halde bu talebe boyun eğdi ve 14 Mayıs'ta orayı terk edip gitti.

Şimdi deniyor ki Siyonistler bugün çok güçlü ama eskiden bu kadar güçlü değildi. Hayır, öyle değil! Nereden biliyoruz bunu? Mesela 1917'deki Balfour Deklarasyonu'yla başlayan sürece bakalım. O süreçte İngiliz kabinesi kime mektup yazıyor? Balfour Deklarasyonu'nun muhatabı kim? İngiltere'de meşhur Siyonist Rochild, o dönem yanılmıyorsam İngiltere'nin en zengin insanı. İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur Balfour 1917'de ona mektup yazıyor. Henüz Filistin bütünüyle ele geçmiş değil, bir ay sonra ele geçecektir. Rochild diyor ki, biz Filistin'de bir Yahudi yurdu kuracağız. Şimdi muhatap kim? Adamın birisi muhatap. Nasıl oldu da İngiliz hükümeti bir adamı muhatap olarak aldı? Siz Türkiye'de düşünebiliyor musunuz hükümet bir kişiyi muhatap alarak bir karar çıkaracak ve ona deklarasyonda bulunacak. Böyle bir şey olabilir mi? Bu bize bir şeyi gösteriyor. Siyonist lobiler modern dünyada her zaman güçlü olmuştur. Belki bugün daha da güçlenmiş olabilirler ama güçlüler, bir kere bunun farkında olmak lazım. Filistinli Arapların ya da genel olarak Arap dünyasının Siyonistlerle mücadelesini anlamaya çalışırken aslında onların sadece İsrail'e karşı savaşmadığının farkında olmamız lazım. Öbür türlü biz bu insanlara haksızlık etmiş oluruz. Bugün görüyoruz Gazze'de, bakın nasıl yiğitçe savaşıyorlar değil mi bu insanlar? Dolayısıyla Siyonizm meselesi, İsrail meselesi sadece İsrail'den ibaret değil. Bunu zaten bugün çok net gördüğümüzü düşünüyorum.

14 Mayıs 1948'de İsrail kuruldu ve sonra ne oldu? Kurulduktan hemen sonra Filistinlilere karşı etnik temizlik daha da arttı. Çünkü dediler ki biz sizi burada görmek istemiyoruz, defolun gidin. Bu insanlar direnmeye çalıştılar tabii ki öyle hemen terk etmediler topraklarını. Bombalamalar, suikastlar, toplu katliamlar... Köylere girdiler, bir sürü köylüyü katlettiler. Bir takım bombalı mektuplar, tehditler, şantajlar, ibret verici cezalar... Her şey

var yani burada. Bunun üzerine Arap dünyasında toplumlar harekete geçti ve liderlerine bir şeyler yapın, böyle olmaz, kardeşlerimizi katlediyorlar dedi. Dolayısıyla 1948'deki Arap-İsrail Savaşının nedeni sırf İsrail'in kurulması da değil. Tabii ki o bir faktör ama ondan da önemli bir şey var. Türkiye'de bu hiç tartışılmıyor. Türkiye'de neyi tartışıyoruz ki zaten? Hiçbir şeyden haberimiz yok maalesef yeni yeni öğreniyoruz birtakım gerçekleri. Filistin'de korkunç bir etnik temizlik başladı. Şu anki kadar olmasa da o zaman da çok ciddi insani kayıplar, katliamlar, saldırılar, etnik temizlik ve sürgünler yaşandı. Bunun üzerine mecburen o dönem İngiltere ve Fransa'ya bağımlı daha yeni yeni bağımsızlığın tadını almaya başlayan Arap ülkeleri mecburen Arap Birliği çerçevesinde oraya asker gönderiyorlar. Ama işin komik tarafı Arap dünyası birbirinden şüphe ediyor. Kral Faruk'u düşünün mesela Mısır'da, İngilizlere bağlı bir adam, halk Kral Faruk'u istemiyor aslında. Irak'ta Faysal, Ürdün'de Abdullah vs. bu adamların kısmi meşruiyeti olsa da tam bir meşruiyeti yok. Mesela Ürdün enteresan bir örnek. Ürdün baştan beri, bunu da söylemek lazım, Siyonistlerle iş birliği halinde, belki bugün istiyor olabilir ama Ürdün asla bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını istemedi. Sürekli Siyonistlerle görüştüler. Hatta bazı iddialara göre 48-49 savaşından önce Siyonistlerle Ürdün arasında yapılan gizli görüşmede Batı Şeria ve Doğu Kudüs Ürdün'e, diğer kısımlar ise İsrail'e kalacak şeklinde anlaşma yapıldığı iddiaları var. Ben şimdi bunu belgelendiremem, akademisyen belgelerle konuşur. O yüzden şimdilik bunu bir iddia olarak belirtmek durumundayım.

Neticede Arap devletleri savaşı kaybetti. Bir başka şehir efsanesi şu, efendim neymiş Araplar ne kadar korkaklarmış ve Yahudiler de ne kadar güzel savaşıyorlar ne yiğit insanlarmış ki Araplar savaşı kaybetti... Kardeşim savaşın sonucu baştan belli zaten. Bir kere Siyonist askerlerin sayısı çok daha fazla yanılmıyorsam 130.000 civarında asker var. Bunlar çok iyi eğitimler çünkü manda döneminde İngiltere bunlarla iş birliği yapıyor ve her türlü imkânları sağlıyor. İçlerinde polis, asker ve istihbaratçı var. Önlerini açıyor bunların zaten. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'nda da bir sürü insan savaşmış zaten. Osmanlı'ya karşı Birinci Dünya Savaşı'nda da bir sürü insan bunlarla savaşmış. Mesela Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı'yla savaşan bir takım Yahudi askeri gruplar var, İkinci Dünya Savaşı'nda da İngilizlerle birlikte savaşan çok sayıda Yahudi var. Birleşmiş Milletler'in koyduğu yasak dolayısıyla Filistinlilere pek silah gitmiyor ama İsrail buna uymuyor. Onlara sürekli Sovyetlerden, Çekoslovakya'dan silahlar geliyor. Siyonist lobiler çok

çalışıyorlar ama İslam dünyası zaten zayıf. Üstelik mesela Nuri Killigil var. Meşhur Nuri Paşa'nın İstanbul'da bir fabrikası var. O fabrika Arap-İsrail Savaşları sırasında yanılmıyorsa Filistinlere mermi gönderiyor. Peki, ne olduğunu biliyor musunuz? Tam yılını hatırlamıyorum ama savaş sırasında fabrikası kundaklanıyor, fabrika yok olup gidiyor ve Nuri Paşa da orada şehit oluyor. Peki, biz bunları Türkiye'de soruşturduk mu? Bu bir soru işareti olarak zihninizde dursun. Ben bizim bunu soruşturduğumuzdan emin değilim. Bu dosya kapatıldı. Kim yaptı bunu? Türkiye'de bilinmeyen bir sürü şey var aslında.

Şimdi BM'ye tekrar dönelim. Bu savaşta İsrail topraklarını iki katına çıkardı. Daha doğrusu şöyle diyelim: Filistin'e bırakılan toprakların yarısını ele geçirdi. Taksim planı çerçevesinde İsrail'e bırakılan topraklar yüzde %56,5, Filistin'e bırakılan topraklar da %43'tü. İşte İsrail bunun da yarısına yakınına ele geçirdi, yani %78 oldu. BM anlaşmasına göre devletlerin uluslararası ilişkilerde askeri güce başvurusu yasak. İkinci maddenin dördüncü fıkrası der ki, devletler uluslararası ilişkilerde, askeri güce başvuramaz ve askeri tehditte bulunamaz, yasaklanmıştır. Zaten askeri güç kullanmak yasaksa o zaman şu soruyu sormamız lazım: Peki, askeri güç yoluyla toprak kazanmak yasal olabilir mi bu durumda? Zaten askeri kullanmayı yasaklamışsın. Biz buna uluslararası hukukta afortiori yasaktır, deriz. Yani daha büyük bir nedenle, daha güçlü bir nedenle yasaktır zaten. Savaşın kendi yasaksa savaş yoluyla toprak kazanmak yasaklanmıştır. Zaten İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu yapılar geniş kurul haline gelmiştir. Ayrıca daha sonra zaten Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu konuda bir sürü karar almıştır. Dolayısıyla normalde İsrail'in işgal ettiği Arap topraklarından çekilmesini beklerdik değil mi? Peki, çekildi mi? Çekilmediği gibi BM bu konuda karar da almadı. Şimdi burada da bir sürü tartışma var. Oraya girmiyorum. Sonuçta Filistin toprakları %78'lik bir oranla İsrail'in eline geçmiş oldu. Bugün neyin mücadelesi veriliyor? İki devletli çözüm falan filan... Hangi topraklardan bahsediyoruz? %22... Size bir şey söyleyeyim, hangi medeniyet havzası kendi bünyesi içinde yer alan mağdur edilmiş, toprakları sömürgeleştirilmiş bir topluluğun kendisine ait toprakların sadece %22'sinde devlet kurmasını savunabilir ki? İslam dünyası bu dereceye düşmüştür. Hani Amerika'yı anlarım, Avrupa'yı anlarım, Çin'i anlarım, Hindistan'ı, Rusya'yı anlarım da İslam İşbirliği Teşkilatının hâlâ sabah akşam 1967 sınırlarında yüzde yirmilik topraklarda bir Filistin devleti kurulmasından bahsetmesinin utanç verici olduğunu düşünüyorum, açık söyleyeyim.

1967 yılında biliyorsunuz, bir savaş daha oldu. O tarihte Altı Gün Savaşı var. O savaşla ilgili de Türkiye’de bir sürü yalan yanlış bilgi dönüyor. Geçen de çok iyi bilen bir isim, tarihçi bir profesör konuştu, inanılır gibi değil. Adamın dünyadan haberi yok. Ne diyor biliyor musunuz? 1967 savaşında Araplar diyor, mesela Mısır da demiyor, “Araplar” diyor, İsrail’e saldırdı. Ya bundan daha büyük bir yalan olabilir mi? Hepimiz biliyoruz savaşın nasıl başladığını. İsrail savaş uçakları, Mısır’a operasyon yaptı ve Mısır ordusunun yarısını iki saatte imha etti. Bu artık herkesin bildiği bir şey ama utanmadan televizyona çıkıp Arap ülkeleri İsrail’e saldırdı diyor. Bir sürü başka yanlışlar da yaptı. Şimdi oraya girmeyeyim, konumuz o değil. 1967’deki o Altı Gün Savaşları sonucunda İsrail tüm Filistin’i ele geçirdi. Filistin’e bir şey kalmadı. Şunu da ekleyeyim tabii, yanlış bilgi vermeyeyim, 48-49 savaş sırasında Batı Şeria ve Doğu Kudüs’ü Ürdün, Gazze’yi ise Mısır ele geçirdi. Dolayısıyla 1967’de aslında İsrail o toprakları Ürdün’den, Mısır’dan ele geçirmiş oldu, onu da özellikle eklemek lazım.

Bakınız BM’yi şu ana kadar iki açıdan eleştirmemiz gerekiyor. Taksim kararı son derece haksızdı ve bir ihanet belgesiydi. 48-49 savaşında İsrail, Filistin’e tahsis edilen %43’lük payın da yarısını ele geçirdiği halde BM kurumları İsrail’in geri çekilmesini talep etmedi. Peki, 48-49 savaşından sonra BM’nin hangi kurumu öne çıkıyor ve ne tür kararlar alıyor, bunu sormamız lazım. Genellikle Güvenlik Konseyi çok fazla aktif değil, daha çok ateşkes kararları üzerinden gidiyor. Genel Kurul’da alınan birtakım kararlar var. Daha çok kırklı yılların sonlarında, ellili yıllarda ve altmışlı yılların da çok büyük çoğunluğunda BM’nin aldığı kararlara baktığınız zaman Filistin halkının bir halk olduğunu kabul etmiyor bir kere inanılır gibi değil. Sadece mültecilere daha iyi muamele edilmesiyle alakalı olarak mültecilerin geri dönüş haklarından bahseden bir karar var. 1948-1949 savaşlarında İsrail ordusu Batı Kudüs’ü işgal etti ve sonra ilhak ettiğini ilan ettiğinde bunu eleştirdi Genel Kurul bölgenin Yahudileştirilmemesi ve birtakım insan hakları ihlalleri konusunda İsrail’i uyardı ama Filistin halkının bir halk olduğunu, bir devlet kurma hakkına sahip olduğundan hiç bahsetmedi, Bu noktayı özellikle vurgulamak lazım. Peki, nasıl böyle bir şey olabilir ki? Çünkü 1960’ların ortalarına kadar BM Genel Kurulu’ndaki hâkim çoğunluk ya batılı devletlerdi ya da onların işbirlikçileriydi. Bunu da bilmemiz lazım. BM’yi İkinci Dünya Savaşı’nı kazanan büyük güçler kurdu. Özellikle ABD ve İngiltere ama onların yanı sıra Sovyetler Birliği, Fransa ve Çin... Bunlar da Güvenlik Konseyi’nde kendilerine daimî üyelik sıfatını verdiler.

BM'nin en önemli kurumu Güvenlik Konseyi'dir, Filistin ile ilgili bir türlü karar almıyor biliyorsunuz. Amerika veto ediyor, hatta İngiltere ve Fransa da bazı kararları veto etti biliyorsunuz. Velhasıl minareyi çalan kılıfını hazırlar durumu. Bunlar kendi aralarında BM'yi kurdular sonra dediler ki biz bundan sonra BM Güvenlik Konseyi sürekli üyesiyiz. Bunların sadece böyle bir yetkisi yok, bir de veto yetkisi var. Yani istemedikleri karar çıkmıyor. Mesela şu anda dünyadaki büyük çoğunluk Filistin'de ateşkes istiyor değil mi? ABD ne diyor? Hayır, ateşkese gerek yok, katliama devam. Veto ediyor, karar çıkmıyor. Dolayısıyla böyle bir yapı kurulmuş, bunun özellikle farkında olmamız lazım.

Aslında bundan da çıkarılması gereken ders nedir? İsmet Özel'in çok güzel bir sözü var, diyor ki şair: "İnanıldığı doğruları söyleme cesareti olmayanlar, başkalarının tekrar etmesini istediği şeyleri tekrar etme beceriksizliğine mahkûmdur." İslam dünyasının durumu şu anda bu, maalesef. Sen kendin kur, kurumlarını oluştur. BM'ye mahkûm musun? Ama maalesef hepsi BM'ye bakıyor, utanç verici hakikaten. O kadar çok sorun var ki ortada neyi konuşacağımı da bilmiyorum. İslam İş birliği Teşkilatı karar alıyor, diyor ki BM'yi göreve çağırıyoruz. Sen ne işe yarıyorsun o zaman? Hiçbir fonksiyonun yok mu? Sen İsrail'e karşı yaptırım bile uygulayamıyor, hava sahanı bile kapatamıyorsun. Üslerini Amerikan uçaklarına bile kapatamıyorsun. Bu kadar korkaksın, bu kadar beceriksizsin, bu kadar ezilmişsin! Niye başkaları senin davana sahip çıksın ki? Net olarak söyleyeyim ki Filistin sorununu çözecek aktör beklenenin aksine Ruslar da değil, kimse kendini kandırmasın. Ruslara ne ya? Ruslar kendi menfaatine bakacak, Çin de, Hindistan da, Avrupa da Amerika da kendi menfaatine bakacak. Filistin meselesini çözecek olanlar Filistinliler ve Müslümanlardır. Bu kadar net, ama biz elimizi cebimize atmıyoruz. Biz harekete geçmiyoruz. Sürekli BM'den bir takım himmet bekliyoruz. Bu çok saçma bir şey, kendimizi kandırıyoruz.

1948-1949 savaşında biliyorsunuz, Filistin'de nakba ya da nekbe olarak anıyorlar, büyük felaket yaşandı. O zaman devlet olma şansları ortadan kaldırıldı, toprakları işgal edildi ama aynı zamanda büyük katliamlar yaşandı. Çok sayıda insan katledildi ama bunun yanı sıra bir de o dönem Filistin topraklarında yaşayan halkın %60'a yakını, yani 750.000 Filistinli topraklarını terk etmek zorunda kaldılar. 1948 sonlarında BM Genel Kurulu'nda alınan 194 sayılı kararda Filistinli mülteciler kendi topraklarına dönme hak-

kına sahiptir denildi. 1948 sonlarında alınmış bir karardan bahsediyoruz ama hiçbir zaman dönmediler, dönemediler.

BM'nin farklı kurumlarının farklı yetkileri var. Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenlikle ilgili karar alır ve kararları bağlayıcıdır. Her türlü yetkisi vardır. Savaş yetkisi verebilir, ambargo uygulayabilir, kınama kararı alabilir, uluslararası mahkeme kurabilir, bir sürü şey yapabilir. Yani Güvenlik Konseyi en çok yetkisi olan kurumdur, kararları bağlayıcıdır, yaptırım gücü vardır. BM Genel Kurulu ise güvenlik dâhil olmak üzere her konuyu tartışabilir ama kararlarının bir bağlayıcılığı yoktur. İsrail'in en büyük savunmalarından bir tanesi budur. Fakat İsrail zaten Güvenlik Konseyinin aldığı kararlara da uymadı.

Filistin'in kendi geleceğini belirleme hakkı olduğu (self determinasyon), bir halk olduğu, siyasi hakları olduğu, devlet kurma hakkı olduğu kanaati BM içinde yetmişlerde ortaya çıkmaya başlıyor. Nitekim özellikle burada bir olay çok önemli, 1973'te Yom Kippur dedikleri bir Arap-İsrail savaşı var. Aslında adı Yom Kippur falan değil, Yahudiler öyle diyorlar. Ben kendimi de eleştiriyorum çoğu zaman, ben de bunu kullanıyorum, yanlış! Araplar Ramazan savaşı diyor bu savaşa, ben niye Yahudi'nin adını kullanayım ki? Yom Kippur değil, Ramazan savaşı onun adı. Ramazan Savaşı'ndan sonra Petrol İhraç Eden Ülkeler Topluluğu yani OPEC'in Arap üyeleri o savaşta İsrail'i destekleyen devletlere petrol ambargosu uyguladılar. Bu ambargo kararı sonrasında petrolün varili birkaç ay içinde iki buçuk dolardan on iki buçuk dolara çıktı. Demek ki çok uluslu şirketler ve batılı hegemonik güçler daha önce Arapların petrolünü su niyetine kullanıyormuş. Bu çok büyük bir olay ve müthiş bir başarı ama bu petrol ambargosuna biz Türklerin verdiği ad ne biliyor musunuz? Petrol krizi. Niye? Arkadaşlar ben size söyleyeyim, bu konuda iddialyım. İslam dünyasında Türkler kadar Batılılara asimile olmuş başka bir toplum göremezsiniz. Gerçekten bu görüştüyüm. Ben bir sürü ülkeyi gezdim, okudum. Türkler kadar Batılılaşmış Müslüman bir toplum göremezsiniz. Ben size söyleyeyim, gerçekten bizim bütün dünya algımız Batılı, onlar gibi petrol krizi diyoruz. İngiltere'de Kent Üniversitesi'nde yüksek lisans yaparken kütüphanede tez konumla ilgili kitap bakıyorum. Latin Amerikalı bir yazarın kitabı karşıma çıktı. Kitap entresan bir şekilde petrol meselesine temas ediyor fakat yazar bu olaya petrol krizi falan demiyor, petrol devrimi diyor. Hah! dedim, mesele işte bu... Sen kendi kavramı üretmezsen, kendi tasavvurunu oluşturamazsan baş-

kalarının kulu kölesi haline gelirsün, onlar gibi düşünmeye başlarsın. Adam mesela beş vakit namaz kılıyor, oturuyor “İslamcı teröristten” bahsediyor. Hani diyor ya birisi, ne gülüyorsun, anlattığım senin hikâyeyi, işte böylesine insanın kendine yabancılaşması mümkündür ve biz Türkler kendimize çok yabancılaştık, bunun farkında olmamız lazım.

1967 Savaşı sonrasında ilk defa Güvenlik Konseyi gerçekten devreye girdi. Çünkü savaşta Filistin diye bir yer kalmadı. Biraz da Sovyetler Birliği'nin dayatması etkili oldu. Çünkü Sovyetler başta İsrail'i desteklese de artık bir zaman sonra Araplara yaklaşp Filistinlileri daha çok desteklemeye başladılar. BM 242 sayılı meşhur kararda dedi ki, 1967 savaşı sonrasında İsrail, son işgal ettiği topraklardan çekilecektir. Bu karara göre İsrail'in Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze'den çekilmesi gerekir ama İsrail hiçbir zaman çekilmedi. Bugün de o toprakları büyük ölçüde elinde tutmaktadır. Şu anda mesela Batı Şeria'nın yüzde sekseni hala İsrail'in kontrolü altındadır. Şunu söylemeye çalışıyorum, İsrail hiçbir zaman aslında BM'nin kararlarını tanımamıştır.

Burada iki noktayı vurgulayarak sözümü bitirmeye çalışayım. Bunlardan bir tanesi şu, BM benim görüşüme göre hiçbir zaman adaleti eksen olarak Filistin meselesini çözmeye çalışmadı. Hiçbir zaman böyle bir derdi olmadı, bunu bir kere görelim. Yani BM'den medet ummak kendini kandırmaktır ama denize düşen yılanı sarılır durumu var ve BM'den de ufak tefek beklentilerimiz var. Hiç olmazsa Genel Kurul'un aldığı 242 sayılı karar, self determinasyon, devlet kurma, mültecilerin dönüşü hakkı vb. bir sürü karar var. Bu arada yine 1967 savaşından sonra güvenlik konusunda alınan bir başka önemli karar daha var onu da vurgulayalım. 237 sayılı kararda diyor ki, İsrail savaş sonrasında topraklarını terk eden Filistinlilerin topraklarına dönüş hakkını kabul etmelidir. 1975 ve 1983 yıllarında Genel Kurul her iki kararda da İsrail'e ekonomik-askeri ve ekonomik-diplomatik ambargo uygulanmasını tavsiye ediyor. Fakat bunlar maalesef başarılı olmadı. Çünkü bir komite oluşturulmadı, olayın üzerine gidilmedi, karar biraz gevşek oldu. Aslında bir komite oluşturabilseydi belki çok da etkili olabilirdi. Mesela bana göre bugün Genel Kurul isterse böyle bir şey yapabilir. İsrail'e karşı kapsamlı ambargo kararı alabilir, fakat mutlaka bunu takip edecek ciddi bir komisyon olması lazım.

BM'nin Filistin ile ilgili genel bakış açısının problemliliğini düşünüyorum. Ama hiç olmazsa kötünün iyisi, reel politik açısından bile baksak

İsrail Sorunu

benim yeterli görmediğim, kesinlikle kabul etmediğim, ama hiç olmazsa 1967 sınırlarında Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze’de bir Filistin Devleti kurulması konusunda hem Güvenlik Konseyi’nin hem de Genel Kurul’un kararları var. Dolayısıyla İsrail’in en azından bunlara uymasını beklemek gerekiyor. 1988 yılında Filistin Ulusal Konseyi dünyaya başkenti Kudüs olan Filistin devletini ilan etti, bu çok önemli bir adım. Birkaç hafta sonra BM Genel Kurulu toplandı ve üyelerin üçte ikisinden fazlası büyük mutluluk duyduğunu ifade etti.

Filistin halkının self determinasyon hakkı vardır ve 1967 sınırlarında bir Filistin devletinin kurulması gerekir. İsrail de derhal oradan çekilmek zorundadır. Dolayısıyla bugün Filistin diye bir devlet aslında var, ama maalesef biz bunun farkında olmayabiliriz. Bu da pek konuşulmuyor. Filistin devlet midir değil midir, bu da ayrı bir tartışma konusu. Filistin bana göre devlettir. Ama işgal altında olan bir devlettir. Bunun farkında olmamız gerekiyor.

MANDA İDARESİNDEN APARTHEİD REJİMİNE: FİLİSTİN

Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan*

Hocam çok teşekkür ederiz. Ben de tam sizin kaldığınız yerden aslında bu küresel çerçeve içerisinde Filistin'in ne yaptığı, devlet olma çabası; özellikle sizin de ifade ettiğiniz 1988 sonrası gelişmeler üzerinde durarak, biraz da pozitif yönden elimizde ne tür argümanlar var sorusunu sorarak, bunca olumsuzluğa rağmen elimizde neyi tutarsak vardır bakış açısıyla konuyu değerlendirmeye çalışacağım.

Şimdi hocamın ifade ettiği hususların kafanızda yerleşmesi açısından bir harita koydum. Muhtemelen buradaki katılımcılar aşınadır bu olaya ama bir görmenizde fayda var. (Bazı önemli fotoğraflar üzerinden) 1946 yılında Filistin halkına bakalım, haritalardaki yoğunluğu görelim... sonra Taksim planı geliyor ve durum şu şekilde... ikinci resim 1947'den... sonra 1967'yi görelim, Altı Gün Savaşı öncesindeki durum böyle... ve sonrasında bugün işgal altındaki Filistin topraklarını görmekteyiz.

* Doç. Dr. Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Kendi sunumuma geçersen üzerinde duracağım husus Filistin'in devletleşmesi olacak. Bunu da tarihsel açıdan şöyle bir başlık içerisinde değerlendirmek istedim: "Manda İdaresinden Apartheid Rejimine." Bu başlığı seçmemin nedeni İsrail'in egemenliği altında Filistin'de süregelen bir sömürge rejimi olduğunu; İngilizlerin manda idaresinden İsrail'in bunu devraldığını ve sömürgeciliğin devam ettiğini ifade etmek için kullanıyorum. Peki, bu süreç nasıl ilerliyor? Şöyle ki: Hocam ifade etti 1917 Balfour Dekorasyonu var. Burada İsrail halkına, Yahudilere vaat edilen bir toprak var ama hemen akabinde kurulan bir Milletler Cemiyeti var. Milletler Cemiyeti Birinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan ilk küresel ama Avrupa eksenli uluslararası örgüttür. İngiltere ve Fransa'nın çok fazla etkisi var ve bu örgütün sistematığı gereği bir manda idaresi oluşturuluyor. Manda sistemi diyoruz biz buna. A, B, C şeklinde 3 tip manda var. Bunlardan A tipi mandalar içerisinde Filistin'in de olduğu, en yakın gelecekte bağımsızlığını kazanacak ülkelerdir. Enteresandır, bunların arasında yer alan Irak, Lübnan ve Suriye, BM'nin kurulmasından önce bağımsız birer devlet oluyor ama Filistin olamıyor. Aslında burada arka planda yatan düşünceyi de görmüş oluyoruz. Yani Filistin'in bağımsız bir yapı kazanması mümkün değil. Zaten işin enteresan kısmı da şu, Filistin'i işgal eden de Filistin'i Yahudilere vadeden de ve manda idaresi verilen de İngiltere. Buradan da tabii bir Filistin devletinin çıkması oldukça zor. Devamında Birleşmiş Milletler'in kurulması, Taksim planı ki bu asla işe yaramayan bir plan, hemen akabinde 1948 yılında İsrail'in kurulması, 6 Gün Savaşı dâhil olmak üzere devam eden birçok savaş... Geldiğimiz noktada 1988 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Cezayir'de Filistin devletinin kurulduğunu ilanından sonraki süreci, Filistin devletleşme çabaları ve bunun karşısında özellikle İsrail ve ABD'nin ortaya koyduğu engeller çerçevesinden anlatmak istiyorum. Haritayı biraz önce gösterdim. Baktığınız zaman Taksim planından geriye çok az bir alan kaldı. Batı Şeria bölgesinde çok fazla işgal var.

Peki, Filistin 1988 yılında bağımsızlık bildirgesini yaparken nelere değindi? Bağımsız bir devlet olma hususunda haklarını ifade etme açısından uluslararası hukukçulardan destek aldılar ve hazırlanan belgede ilk olarak Filistin'in bir self determinasyon hakkı, yani Filistin halkının kendi devletini kurma hakkı olduğu ve bunun kabul edildiği hususu belirtildi. Daha sonra Birleşmiş Milletler'in amaçlarına uygun bir biçimde barışçıl bir devlet olma hedefi belirtildi. Taksim planının tanındığı ifade edildi. Çok fazla tepki oldu buna ama genel olarak tepkiler olumluydu. Birleşmiş Milletler

Genel Sekreteri, Yaser Arafat'ı konuşma yapmak üzere Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na çağırıldı. Barış için çok büyük bir şans olduğunu ifade etti. Birçok devlet Filistin'i tanımaya başladı ki günümüzde 190 küsur devletin 139'u Filistin'i devlet olarak tanıyor. Elbette tepki gösterenler de oldu. İsrail yerleşim yerlerini genişletme yoluna giderken, ABD Filistin'in New York'taki misyonu olan Filistin Kurtuluş Örgütü diplomatik misyonunu kapatma yoluna gitti. Genel kurul ise genelde olumlu kararlar aldığı ifade etti. Aslında olumlu derken şunu da söylememiz lazım: Bu kararlar Filistin lehine gibi görünüyor ama orta yollu kararlar. Fakat durum o kadar vahim ki BM Genel Kurulu'nun aldığı kararları biz en olumlu kararlar olarak görebiliyoruz. Alınan en önemli karar 1988 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü'nü bundan sonra Filistin olarak ifade etmek oldu. Filistin Devleti denmedi, Filistin dendi ama bir kurtuluş örgütü ifadesi artık kullanılmamaya başladı.

Peki, Filistin'in devlet olma yolunda bir hakkı var mı? Bu hakkın dayanağı aslında genel kurulun 1988 öncesinde tanıdığı bir husus. Yani self determinasyon hakkı 1970'li yıllara kadar tanınmıyordu. 1974 yılında Genel Kurul'un almış olduğu kararda, Filistin'in self determinasyon hakkı olduğu ve bağımsız bir egemen devlet kurma hususunda yetkili olduğu ifade edilmişti. Genel Kurul'un sonraki yıllarda aldığı kararlarla ilgili birkaç hususu burada ortaya koydum. 2004, 2005, 2008 2010... günümüze kadar Genel Kurul hemen hemen her yıl Filistin hakkında bir karar alıyor ve ortaya koyduğu genel hususlar şunlar: Bir kere Filistin'in self determinasyon hakkı olduğu hep teyit ediliyor. Akabinde Filistin topraklarında İsrail'in işgalci olduğu ifade ediliyor, bağımsız bir Filistin devleti kurulması yönünde Genel Kurul'un iradesi zikrediliyor ve BM dâhil olmak üzere uluslararası örgütler ve devletler tarafından bağımsız bir Filistin devletinin kurulması hususunda destek olunması gerektiği ifade ediliyor. Genel Kurul dışında Uluslararası Adalet Divanı -uluslararası bağımsız, bir yargı mekanizması olarak da değerlendirebiliriz- self determinasyon hakkı tanıdığını da söyleyerek bunun hukuki zemini olduğunu da ifade etmem lazım.

Burada şu soruyla karşılaşıyoruz, Filistin halkının self determinasyon hakkı var ama bu Filistin'i bir devlet olarak kabul etmemizi sağlıyor mu? Açıkçası sağlamıyor. Devlet olmak için uluslararası hukukun ortaya koyduğu 4 kriter var: Bir insan topluluğu olması lazım öncelikle. İkincisi bir kara ülkesi, kara toprakları olması lazım. Üçüncüsü etkin bir siyasi otorite olması lazım. Dördüncüsü de dış münasebetleri yürütebilme kapasitesi ol-

ması lazım. Filistin için baktığımızda bir insan topluluğu ve bir kara ülkesi olduğu konusunda herhangi bir tartışma yok. Belirli tartışmalar olsa da genel olarak bunların kabul edildiğini söylemem lazım. Vaktimi de yerinde kullanmak için bunun çok fazla tartışmasına girmeyeceğim. Günümüzde Filistin kara toprakları en azından işgal altında olan Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs kabul ediliyor. 1967 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin ortaya koyduğu sınırlar çerçevesinde insan topluluğu olması hususunda hiçbir tartışma yok. Filistin Arap halkının burada binlerce yıldır olduğu yine kabul ediliyor. Ancak tarihsel verilerle etkin bir siyasal otorite kurması konusunda çok net olarak bir çıkarımda bulunmak zor. Çünkü işgal altında bir rejimden bahsediyoruz, kendi toprakları üzerinde egemenliğini kurmakta zorlanıyor. Ancak işgal altında olmak devret olmaya engel mi? Hayır. Mesela 1990 yılında Irak tarafından Kuveyt işgal edildiği zaman Kuveyt hükümeti ülkeyi terk etti. Kuveyt tamamen işgal edildi ama devlet olma vasfını yitirmedi. Bu önemli bir göstergedir. Bir diğer dördüncü unsur dış münasebetleri yürütebilme kapasitesi... Baktığınız zaman Filistin'in diğer devletlerle münasebetler kurabilmesi bir devlet olmanın göstergesidir. Filistin çok fazla ülkeyle Diplomatik ilişkiler kurduğunu görüyoruz. Bunun dışında uluslararası anlaşmalar akdettiğini görüyoruz. AB ile yaptığı anlaşmalar var, gümrük anlaşmaları var, pasaport çıkartıyor, bu bir gösterge. Bunu ben iki örnek üzerinden değerlendirerek ifade ettim. Filistin, devlet olma mücadelesinde siyasi olarak uluslararası örgütlere üye olma yoluna gidiyor. Çünkü uluslararası örgütlere devletler üye olur. Mesela UNESCO'ya üyeliği var. Burada çok enteresan bir olay var. Filistin, UNESCO'ya üye oluyor, bu sebeple UNESCO'nun en büyük mali destekçisi ABD, UNESCO'dan desteğini çekiyor. Yani Filistin'in devlet olma mücadelesi uluslararası düzeyde BM organları tarafından sürekli kabul görmesine rağmen ABD'nin çok fazla tepki gösterdiğini görüyoruz. İçerideki tepki ise daha farklı. Uluslararası arenada Filistin, uluslararası anlaşmalara taraf olmak istiyor. Uluslararası örgütlere katılmak istiyor. Bunu kısmi olarak beceriyor. ABD'nin baskısı altındaki uluslararası örgütler ise biraz daha mesafeli duruyor.

Bir diğer mesele içerideki egemenliğini kurmak, yani bir devlet yapısını oluşturmaktaki mücadele... İsrail'in günümüzde Filistin'in kendi toprakları üzerinde egemenliğini sağlayamaması için kurduğu yapıya doktrinde iki isim konuluyor. Birincisi, yerleşimci sömürgecilik, yani yerleşim alanlarını sürekli arttırarak bir sömürge oluşturmak, ikincisi de apartheid rejimi. Şöyle ki, apartheid rejimini biz Güney Afrika örneğinden biliyoruz. Güney

Afrika'da siyahi nüfusa yönelik olarak ırksal ayrımcılık ve ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıyordu. Örneğin Afrikalılar çeşitli yerlere giremezlerdi, oy kullanamazlardı. Çok büyük bir ayrıştırma vardı ve bu rejim sona erdi. Bu apartheid rejimi burada başarısız oldu çünkü uluslararası toplumun çok büyük bir tepkisi olmuştu. Apartheid rejiminin bugün Afrika'yla bittiği düşünülse de günümüzde birçok yazar ve BM raportörüne göre de İsrail Filistin'de apartheid rejimine benzer bir rejim ortaya koyuyor. Bu meseleyi birkaç tane örnekle size ifade etmek istiyorum. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin raportörlerinin çeşitli raporları var. Ben birkaç tanesini koydum. 2007, 2010 ve 2022'de ortak ortaya konan şey şu, İsrail'in bölgede sistematik ve yaygın olarak bir ırksal ayrımcılıktan ziyade dinsel ayrımcılık, Müslümanlara ayrımcılık yaptığı ve bunun Güney Afrika'daki apartheid rejimiyle çok benzer olduğu ve bu rejimin meşru bir yapı olmadığı ifade ediliyor. Bu oldukça önemli, bu çok fazla ifade edilmez. Yeni yeni ifade edilmeye başlanmıştır. Apartheid terimi İsrail'in hukuki olmayan bir rejim olduğunu, İsrail devletinin hukuki olmayan bir yapı olduğunu da bize kanıtlar niteliktedir. Buna bir diğer kanıtı da geçmişte görürüz. Birleşmiş Milletler'in kurulması döneminde Birleşmiş Milletler antlaşmasınının 77. ve 80. Maddesinde manda idaresi altındaki halkların haklarının korunacağı ifade edilir. Ama Filistin halkının bu hakkı korunmamıştır. Bu da yine İsrail devletinin kuruluşundaki uluslararası hukuka aykırılıklara dikkat çeken bir diğer noktadır.

Bütün bu baskı altında Filistin, kendi mücadelesini nerede yapıyor? Hocamın da ifade ettiği gibi Genel Kurul üzerinde yapıyor çünkü Güvenlik Konseyi'nde ABD'nin vetosuyla herhangi bir karar almak çok zor ABD'ye rağmen çok kısıtlı sayıda karar alınabilmektedir. Ama Genel Kurul'da üyenin çoğunluğunun Filistin lehine olması ve daha demokratik bir yapı olması Filistin lehine kararların alınmasını sağlıyor. Bunlara baktığımız zaman, ben vakti de verimli kullanmak adına, 2012 yılında alınan kararın üzerinde durmak istiyorum. 2012 yılında alınan kararla Filistin'in statüsü değiştirildi. 1988 yılında Filistin ifadesi, 2012 yılında artık Filistin Devleti olarak ifade edilmeye başladı. Yine ABD ve İsrail'in çok yoğun tepkisi ve ret oylarıyla ama 130 küsür devletin lehte oyuyla artık Filistin devleti Genel Kurul'da ifade edilmeye başladı. Bu Filistin'in devlet olduğunu bize net olarak söylemez. Çünkü Genel Kurul'un bağlayıcı kararlar alabildiğini söyleyemiyoruz. Ama baktığımız zaman Genel Kurul gibi uluslararası toplumun çoğunluğunu temsil eden bir organın Filistin'i devlet olarak ifade etmesi çok

önemli ve biz bunun ilk meyvelerini Filistin'in uluslararası Ceza Mahkemesi'ni oluşturan Roma Statüsü'ne taraf olmasıyla gördük. Filistin tabii ki de işgalci İsrail'in kendi toprakları üzerinde işlemiş olduğu filleri -ki bunlar uluslararası suçlardır- uluslararası toplumun nezdinde ortaya koymak için uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taraf olma iradesi gösterir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin oluşturan bir Roma Statüsü var ve sadece devletler taraf olabiliyor. Buna üye olmak için Filistin'in çabası şu şekilde gerçekleşti, taraf olma belgeleri gönderildi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin adeta eline bomba konmuş oldu. Çünkü Filistin'i devlet olarak kabul edebilecek mi, edemeyecek mi? Çok uzun araştırmalar sonrasında kendi içerisindeki organları tarafından yapılan incelemeler sonrasında 2021'de bitti. Bu 56 yıllık bir süreç, Filistin'in taraf devlet olduğuna kanaat getirdi. Buradaki kanaatim Genel Kurul'un 2012 yılında Filistin'i devlet olarak tanımladığı burada kabul edildi. Ayrıntılı bir inceleme sonrasında Filistin self determinasyon hakkı olduğu ve BM organları içerisinde de yer aldığı, çeşitli örgütlere üye olduğu kabul edildi. Ama buradaki en önemli unsur Genel Kurul'un devlet olarak tanımlamasıydı. Dolayısıyla Uluslararası Ceza Mahkemesi, Filistin nezdinde soruşturmayı başlattı. Ben bunlara değinmeyeceğim. Umulur ki Uluslararası Ceza Mahkemesi düzgün bir soruşturma yürütür. Bu tür çabaların meyvesini almak çok zaman alacaktır. Ama şu bizim için önemli, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni oluşturan Roma Statüsü'nde Filistin bir devlet olarak taraf olmuştur. Yani biz bugün, sınırları tartışmalı olsa da bir Filistin devletinden bahsedebiliyoruz. Çünkü düşünün birçok uluslararası anlaşma var ama uluslararası ceza yargılamasına, kişilerin hüviyetine cezalandırmaya yönelik bir yetkiye sahip, soykırım, insanlığa karşı suç, savaş suçu gibi suçları değerlendirebilen bir mahkemeyi oluşturan bir anlaşmaya taraf olmak bizim açımızdan Filistin'in devlet olduğunu açıkçası gösterir niteliktedir. Bundan sonraki süreç tabii ki de tartışmalı, yani Filistin'in sınırları tartışmalı, idaresi tartışmalı ama bunların öncesinde Filistin'i bir devlet olarak kabul etmek önemli. Çünkü uluslararası hukukun en temel kişiliğinden bahsediyoruz, bir meşru müdafaa hakkına sahip bir yapı oluyor. Hatta kolektif meşru müdafaa hakkına sahip oluyor. Uluslararası yargı makamlarına başvurma hakkına sahip oluyor ve uluslararası hukukun kişisel olarak haklarını savunma yetkisine sahip oluyor. Benim söyleyeceklerim bu kadar, vaktinizi daha fazla almak istemem. Soru cevap kısmında devam edebiliriz ama tamamlamak istediğim husus şu, günümüzde Filistin bir devlet olarak kabul ediyoruz.

Bunun dışındaki hususlarsa bunun devamı niteliğinde olmalıdır. Buradan hareketle Hasan Basri hocama sözü vereceğim, şöyle bir akışımız oldu, küresel düzeyde Berdal hocam ifade etti. Ben Filistin özelinde anlatmaya çalıştım. Bir de Filistin halkının özelinde ortaya konan uluslararası hukuk ihlalleri var. Onlardan da özellikle mülteciler özelinde Hasan Basri hocam bahsedecek.

BİTMEYEN SÜRGÜN: FİLİSTİNLİ MÜLTECİLER

Dr. Hasan Basri Bülbül*

Teşekkür ederim hocam, sağ olun. Filistinli mülteciler meselesinin aslında çok fazla boyutu var. Uluslararası hukukta Filistinli mültecilerin statüsünden bahsedebiliriz. Filistinli mültecilerin kendi ülkelerine geri dönüş hakkından bahsedebiliriz. Bunun dışında bugün Gazze’de yerinden edilen Filistinlilerden dolayı Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin yapabileceklerinden bahsedebiliriz ya da Türkiye’deki Filistinlilerin alabileceği hukuki statülerden de bahsedebiliriz. Ben bugün, daha ziyade Filistinli mültecilerin geri dönüş haklarına odaklanmak istiyorum. Bir süredir katıldığım programlarda bu mülteciler meselesi genelde ya hep en sonda yer alıyor ya da hiç yer almıyor, tamamen atlanıyor. Herhalde konunun diğer uluslararası hukuk meselelerine göre genel olarak daha az önemsiz olduğu düşünülüyor. Belli noktalarda haklılık payları vardır tabii burada hocalarımdan daha önce konuşmak gibi bir iddiam asla yok. Ama ben bu Filistinli mülteci meselesinin tüm Filistin meselesinin kalbinde yer alan bir mesele olduğunu düşünüyorum. Tabii bu mesele aslında Filistin Kurtuluş Örgütü’yle İsrail arasında 90’lı yıllarda yapılan Oslo görüşmelerinde de en sona bırakılmış meselelerden biri. Yine aslında bu meselenin en zor meselelerden biri olması sebebiyle de böyle. Çünkü bir müzakere tekniği olarak taraflar daha önce daha kolayca anlaşabileceği meseleleri o konuşmak istemişler. Daha sonra ise en zor meseleleri en sona bırakmışlar. Bunun en temel sebebi de bu 4 kelimenin yani “Filistinlilerin geri dönüş hakkı” ifadesinin İsrail için aslında bir varoluşsal tehdit oluşturması diyebiliriz. Bu 4 kelime aslında İsrail için ciddi bir varoluşsal tehdit niteliğinde.

---

* Dr. Boğaziçi Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Şimdi Filistinlilere yaşatılan tüm bu acıları tek bir kelimeyle özetleyecek olsak, bu kelime tahmin edeceğimiz gibi hocam da bahsetti, nekbe kelimesi olurdu. Nekbe büyük felaket anlamına gelir ve her yıl 15 Mayıs'ta İsrail'in kuruluşundan bir gün sonra anılır. Nekbe kelimesi ile simgeleşmiş en acı gerçek ise Filistinlilerin aslında yerinden edilmesi, mülksüzleştirilmesidir. Neredeyse tüm nekbe tanımları Filistinlilerin vatanlarından koparılıp mültecileştirilmesi üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla söyleyebiliriz ki Filistin'de yaşanan tüm acıların temelinde bu mültecilik meselesi de yer almaktadır. Filistinliler, 1948 yılından beri sürgünlerine dünyanın çeşitli yerlerinde devam ediyorlar. 1948'li yıllarda 750.000 ile 900.000 civarında Filistinli yerinden edilmişti. Bugün ise sayıları 14 milyonu bulan tüm Filistin halkının %65'i yani 9.000.000 civarındaki Filistinli ülkelerinin dışında yaşamlarını sürdürmek zorundalar. Bunun da en temel sebeplerinden biri Balfour Deklarasyonu'yla da ifade edilen Filistin topraklarında Yahudiler için kurulmak istenen bir yurt. Şimdi burada önemli bir husus var, Nekbe 75 yıl önce İsrail'in kuruluşuna ilişkin tarihsel olaylardan ibaret bir mesele değil. Bugün halen aynı şekilde aynı çıplaklığıyla devam ediyor. Çünkü İsrail halen kurulmaya devam ediyor. Burada İsrail topraklarında, Filistin topraklarında, Arap Müslüman nüfusun etnik temizliği üzerine kurulmuş bir devletten bahsediyoruz. Yahudi karakterli olması amaçlanmış bir devletten bahsediyoruz. Bu amaçla 1948'den de önce başlayan Filistin topraklarına Yahudi göçü her geçen gün teşvik edilirken, türlü saldırılarla yerinden edilen Filistinlilerin ülkelerine geri dönmesine o dönemden beri halen izin verilmedi. Geri dönüş yasaları altında daha önce Filistin topraklarıyla hiçbir bağı olmamış Yahudilere 2.000 yıl öncesine dayanan hayali argümanlarla geri dönme hakkı verilirken, daha henüz 30, 40 yıl önce, 50 yıl önce zorla yerinden edilen Filistinli mültecilerin ülkesine geri dönüşleri sürekli olarak engellenmiş durumda. Tabii bu en başından beri bu şekilde. Filistin topraklarına en başından beri uluslararası hukukta terra nullius diye ifade ettiğimiz bir muamele yapılıyor. Filistin topraklarını şöyle ifade ediyor Siyonistler, toprağı olmayan bir halk için halkı olmayan bir toprak, toprağı olmayan bir halk, yani Yahudiler; halkı olmayan bir toprak, yani boş topraklar, Filistin toprakları... Sanki orada daha önceden binlerce yıldır yaşayan bir Arap, Müslüman veya Hristiyan nüfus yokmuş gibi. Bu o zamandan beri de halen devam ediyor. Filistin halkı, Filistin kültürü tarihsel süreçte yok sayılmış ve halen de kurtulunması gereken bir ur muamelesine tabi tutuluyor. Bu hakikat son zamanlarda da Ali Kerem hocamın da bah-

settiği yerleşimci kolonyalizm kavramıyla ifade edilmeye başlandı. Filistin meselesinde en çok tartışılan hususlar tüm bu meseleden bağımsız olarak ele alınmamalı diye düşünüyorum. Gerek kendi kaderini tayin hakkı gerekse kuvvet kullanma hukuku, işgal hukuku gerekse tüm çözüm arayışları bu meseleden bağımsız değil.

Amerika'da Filistin üzerinde çalışmalarıyla bilinen akademisyen Susan Akram'ın çok veciz bir ifadesi var. Diyor ki, dünyadaki tüm çatışmaların fay hattının Filistin-İsrail meselesinden; Filistin İsrail meselesinin fay hattının ise Filistinli mültecilerden geçtiğini düşünürüm. 7 Ekimden beri Filistin'de aslında yaşananlar bu fay hattının halen canlı ve aktif olduğunu da gösteriyor. O zamandan beri her an daha bölgesel ve daha geniş bir çaplı savaşın olma ihtimalini daha fazla bir şekilde konuşuyoruz. Susan Akram'ın ifadelerine şunu eklemek de mümkün, Filistin dünyadaki çatışmaların fay hattıysa, Filistinli mülteciler de Filistin meselesinin fay hattıysa, Filistinli mültecilerin geri dönüşü tüm bu Filistin meselesinin fay hattıdır. Zira geri dönüş hem Filistinliler için hem de İsraililer için varoluşsal bir önem arz ediyor. Geri dönüş hakkı, Filistinlilerin kutsal kabul ettiği bir hak, bir olgu, ulusal bilinçlerinin ve kimliklerinin en temel unsurlarından biri. Öyle ki Filistinliler sıkça şu tabiri kullanıyorlar, diyorlar ki: Dünyada herkes bir vatan içerisinde yaşar ancak Filistinliler bunun istisnasıdır. Vatan onların içinde yaşar. Dolayısıyla Filistinliler için dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar geri dönüş hakkı çok ciddi bir unsur. Filistinlilerin ülkelerinde self determinasyon hakkını gerçekleştirmeleri noktasında da geri dönüş önemli bir yer tutmakta. Eğer belli bir bölgede bir nüfus yoksa o bölgede kendi kaderini tayin hakkından da bahsedemeyiz. İsrail'in en başından beri yaptığı şey de o nüfusu oradan temizlemeye çalışmaktır. Şimdi bu geri dönüş hakkı İsrail tarafından 1948 yılından beri kurulmuş olan fiili durumu tamamen alt üst edecek bir potansiyele sahip. Yani Filistinliler tüm argümanlarını bir kenara bıraksalar, sadece geri dönüş hakkını savunsalar dahi bu İsrail'in varlığı açısından çok ciddi bir sorun. Çünkü bugün İsrail'de yaşayan nüfus toplam 9.000.000 civarında. Bu 9 milyonun 2 milyonu Araplardan oluşuyor, daha çok Müslümanlar olmak üzere Hristiyan ve Müslüman Araplardan oluşuyor. Şimdi tüm bu iki devletli çözüm planlarını falan bir kenara bırakalım. Tek bir devletten bahsedelim. Adı İsrail veya Filistin olsun veya herhangi bir şey olsun ve Filistinli mültecilerin geri dönüş haklarının tanıdığını düşünelim. Demokratik bir devletten bahsediyor olalım. Filistinlilerin o topraklarda kendi kendilerini yönetecek bir kapasiteye sahip olabile-

cekleri anlamına geliyor. Yani şöyle, 7.000.000 Yahudi nüfus var. 2.000.000 İsrail’de, 2.000.000 Gazze’de, 3.000.000 Batı Şeria’da Müslüman nüfus var. Sırf bu haliyle bile zaten nüfuslar dengede, bir de Ürdün’de, Lübnan’da, Suriye’de veya dünyanın başka yerlerindeki Filistinlilerin geri döndüğünü düşünelim. Dolayısıyla İsrail için tehdidin boyutu açık.

Filistinlilerin geri dönüşü Siyonizm projesinin tam anlamıyla tersine döndürülmesi, bir asırdır elde ettiği kazanımların kaybı anlamına geliyor. Zira geri dönüş Filistin’de Yahudi karakterli bir devleti imkânsız kılan bir durum. Tabii bunun böyle olması Yahudi karakterli bir devlet inşası, bölgenin yerli yerleşik unsuru olan Müslüman Arapların yerinden edilmesini meşrulaştırmaz. Bunu meşrulaştırmayacağı gibi onların daha sonra geri ülkelerine geri dönmelerini de meşrulaştıramaz. Böyle bir gerekçe uluslararası hukukta kabul görmez. Nitekim geri dönüş hakkı uluslararası hukukun pek çok dalı açısından da kabul edilmiş durumda. Özellikle uluslararası teamül hukuku, uluslararası insan hakları hukuku, uluslararası halefiyet hukuku, insancıl hukuk bağlamında geri dönüş hakkı temellendirilmiş. Bunlardan kısaca bahsedip ben de çok uzatmadan bitirmek istiyorum. İlk başta Berdal hocamın da söylediği 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararı var, 194 sayılı karar. Bu kararda Filistinlilerin geri dönüş hakkı açıkça tanınmış, karar şöyle diyor: Evlerine geri dönmek ve komşularıyla barış içinde yaşamak isteyen mültecilerin mümkün olan en kısa zamanda bunu gerçekleştirmelerine izin verilmeli. Geri dönmeyi tercih etmeyenlerin mülkleri için tazminat ödenmeli ve ayrıca mülk kaybı veya hasarı sorumlu hükümetler ya da yetkili makamlar tarafından uluslararası hukuk ve hakaniyet ilkeleri doğrultusunda tazmin edilmelidir. Tabii burada Filistinlilerin yalnızca ülkelere değil, terk ettikleri evlerine dahi geri dönmelerinden bahsediyoruz. Yani Filistinliler herhangi bir devlete sahip olmalarına bakılmaksızın kendi evlerine geri dönme hakkına sahip. Bunu söylerken şunu söylüyoruz, yani Filistinliler yalnızca 1967 yılında işgal edilen Filistin topraklarında değil, yani bugün Filistin devleti olarak kabul edilen Gazze, Batı Şeria ve Doğu Kudüs’teki Filistin devletin topraklarına değil, bugün İsrail’in egemenlik iddia ettiği topraklara dahi geri dönme hakkına sahiptir çünkü orada yerlerinden edildiler.

Burada tabii Genel Kurul kararı bağlayıcı mı değil mi? Değil genel olarak, ama 194 sayılı kararın aslında yeni bir hak icat etmediğini söyleyebiliriz. O dönem zaten hâlihazırda var olan bir hukukun sadece bir ifade

edilişinden bahsedebiliriz zaten. Bir insanın, bir toplumun yerinden edilip başka bir toplumun oraya yerleştirilmesi dediğimiz olgu zaten hiçbir zaman kabul edilebilecek bir durum değil. O dönemde de uluslararası toplumun kabul etmediği bir olgu. Dolayısıyla bunun teamül hukukunun bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Genel Kurul kararında yer alması dolayısıyla bağlayıcı olmayabilir ama teamül hukuku olması noktasında Filistinlilerin evlerine geri dönüşlerini bağlayıcı olduğunu söyleyebiliriz. Tabi İsrail, bağlayıcı olan Güvenlik Konseyi kararlarına dahi riayet etmiyor. O ayrı mesele ama uluslararası hukukta Filistinlilerin geri dönüşünün bağlayıcı bir norm olduğundan bahsedebiliriz. Yalnız İsrail burada şöyle bir şey söylüyor, 194 sayılı karara atıf yaparak diyor ki, Filistinlilerin barış içerisinde yaşamaya niyetlerinin olduğundan şüpheliyiz. Yani İsrail, Filistinlilerin geri dönüşü için gerekli olan güvenlik imkânlarının henüz mevcut olmadığını ileri sürüyor.

Uluslararası insan hakları hukuku çerçevesinde de geri dönüş hakkını temellendirmek gayet mümkün. Geçenlerde 75 yılını dolduran 10 Aralık 1948 Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça deniyor ki, herkes kendi ülkesi de dahil herhangi bir ülkeden ayrılma ve o ülkeye geri dönme hakkına sahiptir. Yine başka bir sözleşme Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi. O da kimsenin kendi ülkesine girme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamayacağını ifade ediyor. Burada da şöyle bir durum var, kendi ülkesi kavramından aslında devletin kastedilmediğini gayet açık bir şekilde söyleyebiliriz. Vatandaş olunan ülkeye geri dönme hakkından bahsetmiyoruz. O ülkenin vatandaşı olsun veya olmasın yerleşik halkın yerinden edilmiş olması başlı başına onun oraya geri dönmesi için yeterli bir sebep. Burada İsrail'in diğer bir argümanı ise aslında İsrail'in bu kişileri, Filistinlileri zorla yerinden etmediği tam tersi savaş sırasında bunların kendilerinin gönüllü olarak bu toprakları terk ettiği, kendi kendilerine gittiklerini iddia ediyor. Dolayısıyla İsrail kendisinin bir sorumluluğu olmadığını savunuyor ancak bu argüman 1980'li yıllardan itibaren İsraili tarihçiler tarafından bile artık terk edildi. Filistinlilerin etnik temizlik yoluyla yerinden edildiklerini artık İsraili tarihçiler bile söylüyor. Burada şunu da söylemek lazım, aslında gerek zorla yerinden edilmiş olsun gerek kendileri gitmiş olsun, bunun uluslararası hukuk açısından bir önemi yok. Yani ister kendi rızasıyla terk etmiş olsun, ister zorla yerinden edilmiş olsun bu insanların kendi ülkelerine ve evlerine geri dönme hakkı devam ediyor. Dolayısıyla İsrail'in bu argümanın hukuki bir karşılığı yok. Uluslararası halefiyet hukuku adlı bir hukuk

var. İsrail egemenlik iddia ettiği topraklarda bu egemenliği İngiltere manda rejiminden devraldı, dolayısıyla. İsrail'in kendi argümanlarında dahi Filistinlilere vatandaşlık vermesi gerektiğini iddia edebiliriz. Çünkü uluslararası hukukta nüfus egemenlik değişikliğini takip eder. Dolayısıyla vatandaşlık da egemenlik değişikliğini takip eder. Eğer bir bölgede bir egemen değişmişse bu oradaki nüfusun tamamen yerinden edilmesi anlamına gelmez. Orada bulunan nüfus yeni devletin vatandaşı olur. Hani bu açıdan bakıldığında dahi İsrail'in Filistinlilere, Filistinli mültecilere vatandaşlık vermesi gerektiğinden bahsedilebilir. İnsancıl hukuk çerçevesinde de baktığımızda, bu insancıl hukuk dediğimiz şey de savaş hukuku savaş sırasında uygulanan hukuktur. Savaş sırasında uygulanan hukuk nedir diye baktığınızda belli şartlarda nüfusun tahliyesi öngörölmüş askeri gereklilikler ve nüfusun güvenliği gibi bir durum söz konusuysa, nüfusun geçici olarak başka bir bölgeye tahliye edilmesi meşru olabilir. Ancak çatışmalar biter bitmez. Bu nüfusun kendi yerlerine geri dönmesinin sağlanması gerekir. Dolayısıyla bu bağlamda da Filistinli mültecilerin şimdiye kadar çoktan bu hakkını kullanabilmeleri gerektiği uluslararası hukuk tarafından çok da tartışmalı değil. Ben böylece burada bitirmiş olayım.

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

Soru (Kemal Özden): Hocam 7 Ekim'den sonraki sürecin ne şekilde devam edeceğine ya da nereye evrileceğine dair öngörülerinizi paylaşmanızı rica edeceğim. Diyelim ki bu sürecin sonunda Filistin, Gazze direnişinin karşılığında önemli kazanımlar elde etti. Umudumuz ve duamız o şekilde, o zaman az önce bahsettiğimiz bir işe yaramayan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin alelacele bazı kararlar alıp bunları bu sefer dikte ettirmesi söz konusu olabilir mi? Bu konudaki süreci geçmiş tecrübeyle birlikte görerek bugün gelinen nokta itibariyle nasıl okuyorsunuz?

Prof. Dr. Berdal Aral: Evet, öncelikle Kemal Bey'e teşekkür ediyorum. Tebrik ediyorum. Çok güzel soru. Konuya bu kadar vakıf olduğunuzu görmek beni mutlu etti. Allah razı olsun, çok güzel.

Şimdi şöyle, 7 Ekim sonrası dünya aynı dünya değil. Tabii 7 Ekim çok önemli bir tarih artık. İnsanlık tarihi açısından çok önemli bir tarih. Bir kere 7 Ekim sonrası hem İsrail'in yani stratejisi hem de HAMAS'ın mücadelede zemini bize bir şeyler gösterdi. Saniyorum bunu net olarak gördük. Pek çok insan gibi ben de İsrail ile mücadelenin hukuk yoluyla, diplomasi yoluyla sahada olması gerektiğini düşünüyorum. İsrail ancak yenilgi alması gereken devasa bir savaş makinesinden başka bir şey değil. Oturup konuşulacak bir devlet değil. Filistin topraklarına ırkçı hedeflerle hak iddia eden bir devlet. Hocamız da az evvel bahsetti, ırkçı bir devletten bahsediyoruz burada. Kendini tepeden gören bir kibir var bunlarda. Tarih bu ırkçılara sözde buraları vaat ediyor. Bununla da yetinmiyorlar tabii, sınırları bile belli değil. İsrail'in biliyorsunuz ki şu anda anakronik bir devlet olarak sınırları belli değil. Dünyada sınırları belli olmayan tek devlet İsrail'dir. Sınırlarınız neresi diye soruyorsunuz, cevap belli değil. Bayrağa bakıyorsunuz bayrakta 2 tane mavi şerit var, Fırat ve Nil nehri arasını işaret ediyor. Bütün bu coğrafya onlara göre Tanrı'nın kendilerine vaat ettiği yerler. Aşama aşama buna ulaşmak için çalışıyorlar. Çok da iyi çalışıyorlar. Hele ki şu andaki hükümetleri, hani diyorlar ya Armagedon dedikleri büyük savaşa hazırlık yapıyorlar diye, aynen öyle bir çalışma. Kurtarıcı gelecekmiş, ona hazırlık içindeler. Hani işin komik tarafı Hıristiyanlar da kurtarıcı bekliyor. Bunlar

da bekliyorlar. Fakat Yahudiler biz kazanacağız diyor. Hristiyanlar biz herkesi yok edeceğiz diyorlar. Yahudileri bu davada şimdiki Hristiyan Evanjelistler destekliyor. Bir dostluk var aralarında, görüyor musunuz? Böyle bir ilişki olabilir mi ya? Bu ne kadar cani, insanlık dışı bir yaklaşım? Nasıl bir kin ve nefret üzerine binermiş bir dostluk, inanılır gibi değil. Neyse o ayrı bir mesele. Bu durumun bize 2 şeyi gösterdiğini düşünüyorum.

Birinci nokta İsrail'in hiç moral değerinin olmadığını, İsrail denen varlığın bir savaş makinesinden başka bir şey olmadığı, kendini asla uluslararasına bağlı saymadığı ve ahlak diye bir derdinin olmadığını ve kendi menfaatleri için gerekirse her şey yapabileceğini gösterdi. Yani işlenebilecek bütün suçlar işlendi. Savaş suçları, insanlık suçları, soykırım hatta şunu da söyleyeyim, Özlem Yücel hoca ile geçende konuşuyoruz, "İsrail'in yaptığı soykırımdan da öte bir şey, yani soykırım yetmiyor bunların yaptığını anlatmaya" dedi. Yetmiyor, hakikaten yetmiyor. Başka bir kavramla anlatılmalı diye düşünüyorum. Yani yeni bir kavram bulsak, sadece insanları katletmiyor, tabiatı da katlediyor, hayvanları da katlediyor. Kin ve nefret üzerine bina edilmiş bir anlayışla açık açık söylüyorlar. Katliam yapacağım diyorlar, bakın Naziler bile bunu yapmadı. Filistin'i yok edeceğiz, bir kişi bile kalmayacak diye çocuk şarkıları var bunların. 70 yıldır sistematik yapılan bir soykırım bu. Öncesinde soykırım bu düzeyde değildi ancak ciddi bir etnik temizlik söz konusuydu.

Etnik temizlik ve her türlü insanlık suçları sürekli olarak işleniyordu zaten Filistinlilere karşı. Dolayısıyla ortada farklı bir durum var ve biz aslında bunu gördük. 2 noktada net bir şekilde gördük. Mesela HAMAS ile gördük ki İsrail hiç de öyle mitolojik bir güç falan değilmiş. Öyle yiğit delikanlı insanlar falan değiller. Bu herifler aslında korkaklar, ama inanılmaz bir teknolojileri var. Çünkü ABD sürekli olarak bunları silahlarla besliyor ve kendi ürettikleri silahları da var. Yani bunların öyle mağlup edilemez bir ordularının olmadığı bir kez daha ortaya çıktı. Aslında daha önce bunu Lübnan'da da görmüştük.

Bunların istihbaratının da öyle muhteşem, teknik olarak süper hatasız olmadığı ortaya çıktı. Ve aslında HAMAS bize şunu gösterdi, İzzeddin el Kassa İslami Cihat ve diğerleri bize şunu gösterdi; inanmış, iman etmiş çok küçük bir grup, çok yiğit Allah'tan korkan ve Allah'a teslim olmuş mücahitler onlardan çok daha büyük bir orduyu kolaylıkla perişan edebilir. Bize diplomasiden çok fazla himmet beklemenin anlamsız olduğunu da

gösterdiler. Zaten BM tıkanmış durumda ve ABD gelen her konuyu veto ediyor. Genel Kurul kararları da bağlayıcı değil malum, gördük. Dolayısıyla bu sorunu nasıl çözeceğiz?

Şimdi bizim açımızdan yani Müslümanlar açısından yahut mazlumlar açısından Filistin mücadelesi mutlaka desteklemesi gereken bir mücadeledir. Filistinliler soylu bir millettir, yiğittir, delikanlıdır ve gerçekten davalara inanmış insanlardır. O zaman bu şunu gösteriyor, göstereceğini düşünüyorum. İslam dünyasındaki yönetimler bundan sonra rahat rahat İsrail ile bu kadar ikili ve sıkı ilişki kuramayacaklar. Anlaşmaların devamının geleceğini düşünmüyorum. Ben Suudi Arabistan'ın anlaşma işine devam edeceğini de düşünmüyorum. Geleceği Allah bilir. Ama şayet Suudi Arabistan bu anlaşmayı imzalamada ısrarlı davranmaya kalkarsa benim kanaatim 3 gün mü, 3 ay mı, 3 sene mi derler, hani bir vakit sonra Suudi rejimi bir devrim dalgası ile ortadan kalkabilir. Çünkü Arap dünyasındaki devrimler hemen her zaman Filistin davasından dolayı olmuştur.

Bu İsrail'le ilişki kuran derin ilişki kuran rejimlerin bundan sonra hep düşmesi gerektiğini anlıyoruz. Bu süreçlerde Filistin davası yeniden uluslararası toplumun gündemine girmiştir. Filistin halkı vardır ve Filistin'in kurulması gerekir. Bu konuda Amerikalılar dâhil Filistin devlet kurmalı diyorlar. Bu çok net, bunu söyleyelim. Yani şimdilerde Biden bile açık açık söylemişim, diyor. Bu Siyonist bile bunu söylemek durumunda kalıyorsa o sırada bir girişim, bir kazanım var demektir. ABD bu durumda yine tezgâh kurmayacak mı? Kuracak tabii. Tabii

Denizde kum, kâfırda düzenbazlık bitmez. Bunlarda kumpas bitmez bir kere bunu bileceğiz ve bunların sözlerine inanmayacağız. Bunların sözüne inanılmaz, inanırsan yolda kalırsın. İsrail de sahtekâr Amerika da sahtekâr.

Muhtemelen şunu duyacaklar, evet, biz elbette sizden, çözümden yayanız diyecekler. Müzakere başlayacak, el-Fetih'i öne çıkaracaklar. Mahmud Abbas gibi iş birlikçileri öne çıkaracaklar ve ondan sonra müzakereler başlayacak. Sonra yıllarca müzakerelere devam edecekler. Filistinlilerin o dinamizminin sulanmasını, mücadelenin unutulmasını isteyecekler. Bu konuda uzmanlar, malum. Oslo Antlaşmalarında ABD ve Avrupalı devletler zaten İsrail ile anlaştı. Sonuç ne oldu? Filistin üzerine bir sürü taviz verdiler, İsrail'i tanıdılar. Bundan büyük taviz olabilir? Yani bütün iddialarından vazgeçtiler.

Yani en önemli meselelerden biri mülteci meselesiydi. Sınırlar ne olacak mesela, bu konuydu. Oslo'da bunu konuşmadılar. Güvenlik meselesi vesaire yerleşimler ne olacak, mülteciler falan hiç konuşulmadı. İsrail bunları asla konuşmadı. O yüzden bütün bu yaşadığımız süreç umarım ki en azından İslam dünyasına şu mesajı vermiştir: İsrail ile müzakere edilmez, mücadele edilir. Ben bu noktaya geldiğini düşünüyorum. Bu ivmenin Filistin meselesinin özgürleşme sürecine katkıda bulunması için mutlaka İslam dünyasının bu süreçte Filistin'in tamamına ayırt etmeksizin sadece El-Fetih'in değil tüm Filistinlilerin, sadece HAMAS'ın da değil tüm Filistinlilerin desteklenmesi gerekiyor. Mutlaka orada ortak bir yönetim kurulması gerekir. Çünkü ortak hükümet çok önemli. Bu ayrımcılık devam edemez. Bu mücadele artık tefrika ile ayrılıkçılık ile devam edemez. Şu anda El-Fetih İsrail'in taşeronluğunu yapıyor ve HAMAS Filistin halkının büyük çoğunluğunun lideri haline gelmiş durumda. El-Fetih tarihi misyonunu HAMAS'a bırakmış, çok kan kaybetmiş gibi görünüyor. Bundan sonraki süreçte anti-emperyalist mücadele öne çıkacak diye düşünüyorum. HAMAS ve El-Fetih, sanıyorum daha eski mücadele dönemine dönecekler. Müslüman ülkelerin, Türkiye de dâhil olmak üzere, bu meseleye artık askeri olarak da destek vereceğini düşünüyorum. İstihbarat desteği, lojistik destek ve ekonomik destek sağlanacağını düşünüyorum. Çünkü artık bu mücadele çok büyük zemin kazandı.

Artık umudumuz var ve bu umudun İslam dünyasını çok ciddi anlamda dönüştüreceğini düşünüyorum. Filistin, tüm dünyayı dönüştürüyor. Filistin sayesinde bilhassa İslam dinine dönüşler olacak. Çünkü bu dönüşümde ne Çin'in ne Rusya'nın ne Hindistan'ın böyle bir dönüşüm misyonu var, ancak İslam'ın böylesi bir dönüşüm misyonu var.

Eğer insanlık gerçekten adil bir dünya düzeni yaşayacaksa, ekonomik dayatmanın olmadığı herkesin hakkının verildiği adil bir dünyada temsili, şeffaf bir dünya üzerine kuracaksa bu ancak Müslümanların kuracağı bir şey olur. Yani İslami değerlerin küresel sisteme daha çok yansıtılacağını ümit ediyorum.

Adalet ve cihat olumlu anlamda karşılanacak mesela. Sadece savaş anlamında söylemiyorum. Tabii ki adalet gibi mesela zekât, sadaka, şura gibi ve buna benzer bizim değerlerimizi, ilkelerimizi referans alan düşünce biçimlerinin Batı dünyasında, Çin'de, Hindistan'da daha çok yer edineceğini düşünüyorum.

Şu anda İstanbul yükselişe geçmiştir. Bunun devam etmesi ve gerçekten İslam dünyasının bir bütünlük oluşturması ve insanlık için de referans noktası olması için bizim birlik ve bütünlük içinde olmamız lazım. Yani sabah akşam kalkıp da Suud düşmanlığı yahut İran düşmanlığı veya Afrika düşmanlığı yaparak, Pakistan'ı aşağılayarak hiçbir yere varamayız. Bu milliyetçi reflekslerden bir tek kurtulmamız lazım.

Bizim için en büyük kazanç Müslümanlıktır. Ümmet bilincine sahip olmamız lazım. Eğer ümmet hakikaten ümmet gibi hareket ederse HAMAS'ı da kendimize referans alarak, onlardan ilham alarak, onlardan ders alarak bizim de hem daha iyi, daha delikanlı hem daha cesur ve daha vizyoner olmamız, kendi değerlerimizi merkez almamız gerekiyor. O zaman bir kurtuluş ümidi olabilir.

İsrail yasal bir devlet değildir. Yani İsrail'in varlığı bir kere uluslararası açıdan da çok problemlidir. Kemal Özden'in bahsettiği gibi bence hedefimiz tüm Filistin'in kurtulması olmalı. İsrail hiçbir şekilde ne yasaldır ne de meşrudur. Biden'ın açıkça dediği gibi "Eğer bir İsrail olmasaydı bile biz onu kurardık". Bir savaş makinesidir İsrail, öyle anlamak gerekiyor. Hegemonik küresel düzen, İslam dünyasına karşı kurulmuş yapay bir varlıktır. Yapay bir kalptir, hançerdir. Bu hançer orada kaldığı müddetçe asla Müslümanlara rahat yok. Dolayısıyla bizim uyanık olmamız gerekir. Bilinçli davranmamız gerekiyor.

Soru: İşin olumlu taraflarına, kaybettiklerimiz kadar en azından Birleşmiş Milletler sürecinde alınan kararların ne tür fırsatlar barındırdığına bir bakalım dediniz. Ben tüm bir konuşmalardan anladığım, öyle 2 devletli çözümüm falan hakikaten mümkün olmadığını tek bir çözüm var orada tek devletli bir çözüm, o da bağımsız bir Filistin devleti altında geçmişte Osmanlı zamanında olduğu gibi Hristiyanların, Yahudilerin de özgürce kendi dinlerini kendi çaplarında yaşadıkları bir ortam. Aslında bizim de bence inandığımız bu. Dolayısıyla biz de dâhil olmak üzere hiçbir Filistinli de aslında ilkesel olarak ne 1948, ne 1967 sınırlarını kabul etmiyoruz ama diyelim ki en kötü 1967 sınırlarında BM Genel Kurulu'nda kabul ettiği o kararlar noktasında oluşabilecek iki devletli ara çözüm, aslında Filistin devletine ve dolayısıyla da İslam dünyasına ne tür imkânlar ve fırsatlar doğurabilir? Yani bunu hukuki olarak işgal altındaki toprakların bir kısmını çektiği zaman İsrail'in de kabul ettiğini varsayalım. Burada neler olabilir bundan sonra, olursa bize ne tür imkânlar sunabilir? Bundan sonraki olası

çatışmaların mesela önüne geçmesi anlamında -ki Türkiye'nin bir garantörlük iddiası var-. Acaba bu garantörlük iddiası bu zeminde bir işe yarar mı? Mesela bunları değerlendirebilir miyiz? Bu hem Filistin'e hem de bize ne sunabilir?

Doç. Dr. Ali Kerem Kayhan: Çok tartışılan bir konuyu sordunuz ve hani bir cevap vermek de çok zor. Şöyle birkaç özet şey söyleyebilirim. Birincisi, iki devletli çözüm çok uzun yıllar denenen benimsenen çözümdü geçmiş yıllarda, bu dönemde artık tek devletli çözüm daha çok zikredilir olmaya başladı ama hepsinin kendine ilişkin zorlukları var. Burada iki hususu ortaya koymak lazım. Nasıl bir çözüm olursa olsun önce Filistin'in devlet olduğunu kabul etmek lazım. Çünkü bölgedeki birçok Arap devleti İsrail'i devlet olarak tanıdı. İsrail meşruiyetine ilişkin ne kadar altyapısal problemler olsa da hocamın da söylediği gibi bir devlet olarak tanınıyor ve uluslararası alanda müzakereler eşitler arasında olduğu zaman anlamlıdır. Yani Filistin'in siyasi olarak dahi güçlü bir şekilde İsrail'in karşısına çıkması çok zor ama en azından uluslararası hukuk bağlamında bir birey, bir devlet olarak var olması, müzakerelerde onu kuvvetlendirecektir. Yani bundan dolayı ilk olarak Filistin bir devlet olduğu, İsrail'in sınırları, idaresi, rejimi her şeyiyle meşruiyet problemleri olduğu ve bundan sonraki süreçte nasıl bir tek devlet olacak, nasıl iki devlet olacak, iki devlet olursa mesela İsrail'in işgal ettiği yerlerde o kadar çok yerleşim var. Bu yerleşim yerleri nasıl olacak, mülteciler gelip nerede yaşayacak? Bu halk bir arada yaşayabilecek mi? Çok fazla soru var ama bu soruların öncesinde bir Filistin devleti olmalı. Bu Filistin sınırları belirsiz olmamalı. İsrail'in de işgal ettiği topraklardan özellikle çekilmesi sağlanmalı. Ondan sonra ancak Müslüman devletlerin katılımıyla müzakere süreci işletilmeli. Mesela bakıyorsunuz Oslo müzakereleri hiçbir sonuç alınamayan bir müzakere oldu. Yine kendi kendine yaptıkları müzakereler var. Mesela bir Trump planı vardı. İnanılmaz saçma bir şekilde apartheid rejimini devam ettiren, kendince sınırlar çizilmişti, burada Filistin'in hiçi sözü olmamıştı. Filistin halkının meselesini aslında Müslüman toplumun ve Filistin destekleyen devletlerin de bir araya gelecek bu müzakerenin içerisinde yer alarak çözülmesi lazım. İsrail ve ABD'ye bunun kesinlikle bırakılmaması, Filistin'in de bunların karşısına zayıf bir haldeyken de çıkmaması gerekir. Ancak bir devlet olarak ve diğer devletlerin desteğini alarak bir çözümün nasıl olabileceğine ilişkin benim hiçbir öngörüm yok açıkçası. Şu anda ilk etapta bir Filistin devletinin kabulü en büyük mesele olarak karşımızda duruyor.

Soru: Hocam teşekkür ederiz. Malum şu an Birleşmiş Milletler nezdinde Mahmut Abbas orada bir Filistin devletinin temsilcisi niteliğinde. Tabii biz böyle görmesek de şu an mücadeleyi HAMAS veriyor ve HAMAS şu an ciddi bir çalışma yapıyor. Birleşmiş Milletler sürece dahil olursa burada muhatap taraf olarak hani Amerika da, Avrupa Birliği de burada HAMAS'ı terör örgütü olarak yaftalıyor ve bu noktada görüyorlar. Bu süreç nasıl işleyecek? HAMAS bundan nasıl bir çıkarım elde edebilir sonuç olarak? Teşekkürler.

Güzel bir soru, şöyle. Filistin'de HAMAS seçimi kazandıktan sonra bir daha seçim olmadı ve Gazze'de kaldı. Filistin'in ulusal yönetimi ise işte batı Şeria'da ve uluslararası siyasi alanda etkindi. HAMAS'ın bilhassa açıkçası bu alanda yer almasını istemiyorlar. HAMAS'ın güçlenmesi vesaire çok istedikleri bir şey değil çünkü açıkçası, ben Filistin ulusal yönetimi, Mahmut Abbas ve ekibi için böyle direk hain vesaire diyebilecek bir pozisyonda değilim. Hani bu bilgiye sahip de değilim açıkçası. Belirli aşamada HAMAS'ı destekledikleri de var. Filistin halkından bahsediyoruz. Yani Filistin'in mesela diplomatik temsilcilikleri var. Bunlar HAMAS'ı destekliyorlar. Hani biz HAMAS'ı reddediyoruz, terör örgütüdür vs. demiyorlar. Bundan dolayı bu ayırıştırmaya da çok girmemek gerektiğini düşünüyorum. Filistin'i bir bütün olarak görmek lazım şu anda. HAMAS, Gazze'de de facto yönetimde ve meşru neden meşru? Çünkü burada seçimi kazanmış ve baskı altında bir kurtuluş örgütü edasıyla mücadele ediyor aslında. Self determinasyon hakkını icra etmek için abluka altında mücadele eden bir kuruluş ama iş siyasi müzakerelere girdiği anda HAMAS'la El Fetih ve genel olarak Filistin yönetiminin birlik olması tabii ki de Filistin'in haklarını korumak açısından iyi olacaktır kesinlikle ama doğrudan HAMAS'ı muhatap kabul etmelerinin ben mümkün olmadığını düşünüyorum. Bu aşamada burada iş biraz da bu müzakereleri tamamen Filistin halkına veya yönetimine de bırakmamak gerektiğini, bunların bir bütün halinde yer alması gerektiğini ve bir Filistin devletinden bahsediyorsak bunlar haklarını korumada diğer Müslüman devletlere de burada bir vazife düştüğünü ifade etmek gerekiyor. Sorunun cevabını kısa olarak vermek gerekirse HAMAS'ı muhatap olarak kabul edeceklerini kesinlikle düşünmüyorum. Hocamın da dediği gibi zaten müzakerelerde bilhassa en zayıf olabilecek şekilde muhataplarını alıyorlar. Burada zaten Mahmut Abbas'ın meşrutiyeti tartışmalı. Seçimi kaybetmiş ve bir şekilde kalmış bir durumda ama genel olarak Filistin tamamen ulusal yönetim ve Batı Şeria'yı yöneten ve uluslararası alanda mücadeleyi yapan

kişileri de tamamen elimine etmemek gerekiyor. Onların da mücadelesini değerli olduğunu düşünüyorum.

Prof. Dr. Berdal Aral: Şimdi 2 zemin var, 2 türlü strateji var diyebiliriz. Bir tanesi diplomatik zemin, statüko üzerinden Birleşmiş Milletler, ABD, Avrupa Birliği gibi aktörlerin devreye girip bir şekilde 2 devletli çözümü gündeme getirebilirler. ABD, 2 devletli çözümden yanayım diyor zaten. Ben açıkçası bundan bir şey çıkacağına inanmıyorum. Bu ipe un sermektir. HAMAS'ı muhatap bile almayacaklar. Oslo'dakine benzer bir ekip olacak, el-Fetih ve Mahmut Abbas ile birlikte HAMAS'ın kazanımlarını heba etmeye çalışacaklar. Filistin halkının meşruiyetini ve self determinasyonu reel anlamda kabul etmeyen aktörler var. Çünkü Avrupalıların ABD ve İsrail'e karşı çıkabilecek bir durumları yok. Onların bağımsız pozisyonları da yok. Avrupa'nın biraz daha insancıl davranması beklenebilir ama onlar Amerika'nın trenine atlamayı tercih ettiler.

Dolayısıyla ikinci strateji, ki bana göre asıl bunun üzerine gitmek gerekiyor, İsrail'e karşı tıpkı Güney Afrika'daki apartheid rejime karşı mücadele edildiği gibi küresel mücadele olmalı. 1970'lerde özellikle yoğunluk kazanan bir stratejiydi bu. Hem Genel Kurul hem Güvenlik Konseyi birçok yaptırım kararı almıştı. Üniversiteler boykot etti mesela Güney Afrika'yı; sivil toplum örgütleri, işçi örgütleri, entelektüeller, gazeteciler... Güney Afrika 1970 ve 1980'li yıllarda dünyadan tecdit edildi. En son öyle bir noktaya geldi ki artık yabancılar yatırım yapamaz oldu. Çünkü geleceği belirsiz, istikrarsız olduğu için. O kadar büyük bir uluslararası baskı oldu ki. ABD, İngiltere ve İsrail ile birlikte Güney Afrika'nın en yakın dostları olan ülkeler Güvenlik Konseyi'ndeki yaptırım kararlarına karşı çıkmadılar. Ben mücadele zemininin böyle olması gerektiğini düşünüyorum. Yani müzakerelerden bir şey çıkacağına inanmıyorum.

İsrail'e karşı mücadele zemini, küresel mücadeledir. İslam dünyasının, İslam İş Birliği Teşkilatı olarak İsrail'e karşı topyekûn ambargo kararı alması gerektiğini düşünüyorum. Aynı zamanda İsrail uçaklarına hava sahalarını kapatmaları gerekiyor. Bu arada tüm İslam ülkelerinin Türkiye de başta olmak üzere mutlaka Amerikan üstlerini ya kapatmaları lazım ya da en azından ABD tutumunu değiştirenceye kadar üstlerindeki faaliyetleri durdurmaları lazım. Bunu yapmaları mümkündür.

Ticaret boyutunda da Amerikan dolaylarında kendi para birimleriyle ticaret yapılabilir. Bu ve buna benzer çok geniş vizyonda mücadele zemini

önemli. Genel Kurul'u da devreye sokmak lazım. Güvenlik Konseyi'nden ABD orada olduğu için karar çıkma ihtimali yok. İki defa Filistin lehine karar çıkmıştı Genel Kurul'da. Dünya devletlerinin hiç bu güne kadar Filistin'e desteği söz konusu olmamıştı. Şu anda müthiş bir psikolojik süreç işliyor. İsrail'deki soykırımı destekleyen halk hariç tüm dünya halkları Filistin'in yanında. Bu çok önemli bir kazanım işte.

Batı'da bile İsrail orada olmamalı diyen insanlar var artık. Daha önce bunu kimse söyleyemiyordu. Batılılar bunu konuşamazlardı. Benim doktora danışmanım, birkaç yıl evvel Filistin yine gündemdeyken bana dedi ki burada uluslararası arkadaşlarımızdan birileri Filistinli bir çocuğun doktora tezini bırakmaya karar vermişler, İsrail'e çok sert eleştiriler getiriyor diye. Hocam dedi ki, bu adamların yanında İsrail'den bahsedemiyorsunuz, her türlü insan haklarını destekleyen insanlar bunlar ama söz konusu İsrail olduğunda ses çıkarmıyorlar. Şu anda bakın, Batılılar diyorlar ki İsraililer yok olmalı, dünya için tehdit haline geldiler diyorlar. Gözü dönmüş haydutlar olduğunu konuşuyor dünya, Siyonist lobiler hiç olmadığı kadar sorgulanıyor tüm dünyada. Yani bu zamana kadar modern dünya Siyonistler tarafından teslim mi alınmıştı, biz yeni mi fark ettik bunu diye sorguluyorlar. Aslında özgür olan Gazzeliler mi, biz mi esaret altındayız? Dolayısıyla ben müzakere ile hiçbir yere varılmayacağını düşünüyorum. Bu sebeple de asıl mücadele zemini budur.

Bakın, zaten Arap ülkelerinin çoğu HAMAS'ın yok olmasını istiyor. Zaten en büyük düşmanları HAMAS. Katar vb. hariç bütün Körfez ülkeleri, Mısır ve başka bazı ülkelerin mesela en büyük dertleri HAMAS. Çünkü onların dertleri Müslüman Kardeşler İhvan-ı Müslimin, zira HAMAS onların bir parçası. Arap dünyasının ve dahi İslam dünyasının kurtuluşu İslami değerlere sahip çıkılmasıyla olur, Müslümanca mücadele etmekle olur, HAMAS bize bunu gösteriyor. Batılı değerlerle ve monarşilerle bir yere varılamaz. Halkıyla barışık, İslam'ın adaletini uygulayan samimi insanlarla biz bu dünyayı değiştirebiliriz. O yüzden bir öze dönüş sürecindeyiz. Biz değil sadece, şu anda tüm dünya bu dönüşümü yaşıyor. Ben bu arayışın nihai olarak süreç içinde tabii ki aşama aşama Filistin sorunu çözebileceğini ve gerçekten bizim daha özgür bir dünya oluşturacağımızı düşünüyorum.

Soru: Şu an bir sivil toplum kuruluşunun salonundayız ve burada öğrenci arkadaşlarımız var. Sivil toplumdaki abilerimiz var. Bilhassa Hasan Basri Hoca'nın bahsettiği mülteci, sığınmacı, yerinden edilen insanlar gibi kav-

ramların yeniden gündeme gelmesi söz konusu. “Biz kendimizi tanımlamazsak onlar bizi tanımlar” söyleminden yola çıkarak sivil toplumda ne gibi çalışmalar yapabiliriz ve bunun altını nasıl doldurabiliriz? Akademide, medyada ya da burada yaptığımız çalışmalarda ben de bir reçete istiyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Berdal Aral: Sivil toplumda yapılanları çok önemsiyorum. Çünkü sivil toplum, toplumun mobilizasyonunu sağlayan bir şey. Toplumun bir motivasyona, bir dava, bir mesele üzerinde odaklanması, birbirini güçlendirmesi, dayanışma sergilemesi, zulme karşı çıkması, boykota katılması, bilinç durumu, insanların daha bilinçli olması ve aynı zamanda birbirimize bütünleşmemiz, bir kimlik ve aidiyet mücadelesi aynı zamanda. Bence geçmişte sivil toplumlar daha çok seküler çevrelerde daha yaygındı. Ama şu anda görüyoruz ki daha yerli, daha milli bir sivil toplum var. Dahası dini gruplarda son birkaç 10 yıldır bu konuda epey mesafe alındı. Yani bir adalet ve halk mücadelesi olarak sivil toplum, insani bir dünya çok önemli bir çaba ortaya koyuyor. Bu konferansların faydalı olduğunu düşünüyorum. Bunun yanı sıra dil öğrenmek işi, örneğin Arapça ya da Farsça gibi başka Müslümanların konuştuğu dilleri bilmek, yani Müslümanların birbirinin dilini bilmesi çok önemli. Oralara gitmemiz, onların buralara gelmesi çok kıymetli bir iş. Yayın faaliyetleri çok önemli, tabii sosyal medya çok önemli. Yani ben sosyal medyada çok aktif bir adam değilim ama sosyal medyanın çok önemli olduğunu anlıyoruz. Hakikaten sosyal medyada kendi üyelerini aktif olmaya yönlendirebilirler diye düşünüyorum. Çünkü Sivil Toplum Örgütleri birbirine güvenen insanların oluşturduğu yapıdır. Devletten bağımsız, özgür düşünebilen ve gerçekten kendi gündemi olan, birbirini besleyen gruplar bunlar. O açıdan bunlar önemli görüyoruz. Kitap okuma grupları mesela çok önemli diye düşünüyorum. Bir de açıkçası akademisyen olarak şunu söyleyeyim, yani sivil toplumun kendi bünyesinde üniversite okuyan öğrencileri akademiye yönlendirmesini tavsiye ederim. Kastettiğim şu, yani akademiye yönlendirici olabilir, yeni fikirler ortaya koyarak yeni bakış açıları geliştirebilir. Bilinmeyen hakikatleri ortaya koyabilir. Çünkü İslam dünyasının tarihi, yani bize anlatılan tarih yalanlar üzerine bina edilmiş. Burada oturup Filistin üzerine yüz tane yalan uydurabilirsiniz mesela. Biz bunlara inanmışız. Dolayısıyla bünyenizdeki genç arkadaşları akademiye yönlendirmeniz çok önemli. Ya öyle bir şey yapmalıyız ki başkası bunu yapmamalı, yapmamalı. Size bir örnek vereyim, Mavi Marmara sürecinde bir gazetede İsrail’i eleştirdim. Eve gelip bilgisayarını aç-

tım, maillerime baktım. Ona yakın abuk subuk insanlardan, hiç tanımadığım kişilerden gelen mesajları gördüm. ABD’de yaşayan bir Siyonist acayip bozulmuş benim mülakatıma, 60’a yakın mail atmış. Ve bana “sen yanlış konuşuyorsun, Filistin teröristtir, Türklerin yaptığı doğru mu” diyor mailerde. Biz Gazze’de savaş halindeyiz, teröristlere karşı savaşıyoruz diyorlar. Bunları küresel dünyada da kızdırmamız lazım, yaptıklarından korkmaları lazım. Rahatsız etmek lazım.

Sivil toplumların kendi aralarında da bütünleşmesi çok önemli. Çünkü o zaman ciddi bir sinerji oluşabilir. Mesela boykot konusunda olsun ya da ne bileyim yoksulluk, depreom bölgeleri için gibi. Diğer kurumlarla bütünleşmek lazım, birbirimizi rakip olarak değil de mesela neden ortaya daha büyük bir çaba koyamadık diye uğraşmamız lazım. Daha büyük resme odaklanmak ve siyasetle daha güçlü ilişkiler kurmak, mesela Türkiye Gazze’ye neden hala önemli bir adım atamadı, niye hala sadece laf edebiyatı yapıyoruz diye konuşmamız lazım.

Hükümet de iyi niyetli hükümet bırakalım adamlar ne yapacaksa yapsın, biz karışmayalım diye bir anlayış olmamalı. Sen eğer hükümeti yapıcı anlamda eleştiriyorsan ve ona çıkar yol gösteriyorsan, şunları yapman lazım diye hükümete söylersen, yönetim de senden güç alarak bunu kendi meselesi haline getirebilir. Anlatabiliyor muyum? Ama sen hiçbir şey söylemezsen, yönetim de seni çantada keklük görür. Boşver halk memnun, biz böyle devam edelim, riske girmeyelim, işte hava sahamızı kapatmayalım, ticarete devam edelim der. Dolayısıyla benim söyleyeceklerim bunlar, teşekkür ederim.

Teşekkür ederiz. Paneli burada bitirmek durumundayız. Katıldığınız için teşekkür ederiz.

PANEL SERİSİ

16/23/30 • ARALIK • 2023

PANEL SERİSİ 1

KÜLTÜR
SİYASET
ULUS

PANEL SERİSİ 2

PANEL SERİSİ 3

2. OTURUM

MEDYA VE SİNEMA

ORTADOĞU'YU HABERLEŞTİRMEK: ÖNLEYİCİ BİR HABERCİLİĞİN İMKÂNI

Prof. Dr. Hediyeullah Aydeniz*

Merhabalar, hoş geldiniz!

Davet geldiğinde biz de kendi aramızda akademik çalışmalar bağlamında sektör deneyimlerini dinleyerek giderek derinleşen İsrail'in Filistin'de yürüttüğü soykırıma dair kendi uğraş alanımızla, görev alanımızla ilgili neler yapabiliriz diye bir gayretin içindeydik. Şimdiye kadar “Ortadoğu’yu Haberleştirmek: Önleyici Bir Habercilik Mümkün müdür?” başlıklı çevrimiçi iki toplantı yapmıştık. Medya Okuryazarlığı Araştırmaları Dergisi bünyesinde yürüttüğümüz toplantı serisinin başlığını buraya taşıdım. Soru kısmını kenara bırakarak önleyici bir haberciliğin imkânı alt başlığıyla Ortadoğu’yu haberleştirmek, can güvenliği ve insan haysiyetini önleyen habercilik kavramları etrafında biraz konuyu ele almaya ihtiyacımız var. Biraz da kayda girsin, hafızada yer etsin diye bu kavramları paylaşmak istiyorum; bir çerçeve çizip birkaç hususu dile getireceğim.

Bugün konuşacağımız, benim en azından çerçevesini çizmeye çalışacağım mesele aslında doğrudan bu mesleği icra edenlerle, haber profesyonelleriyle ilgili. Eğer bu program kayda girecekse veya deşifre edilip metne dönüşecekse işin zihinsel tarafıyla ilgili akademik tartışmayı da besleyecek. Daha çok akademik alandaki çalışmalarını teşvik edici ve ona dair bazı sorunları gündeme getirici olmanın yanında aslında sektörel çalışmalara, uygulamaya yönelik bazı hususları da içeriyor. 1948’den itibaren -ki öncesi de var- İsrail Devleti’nin kurulmasından sonra başlayan bir süreç olarak Ortadoğu’da siyasal yapılanma, siyasal aktörlerin birbiriyle ilişkileri, askerî

---

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

gerilimler, savaşlar ve soykırım meselesi 7 Ekim 2023'ten itibaren konuşuluyormuş hissi verecek kadar genel çerçevede sorunlu bir durum var. Hafızayı unutucu bir durumumuz var. Biraz bunu da gündeme taşıyacak, tartışmaya açacak şekilde 3 başlık altında bir konuşma tasarladım. Acı bir şekilde şu anda derinlemesine hepimizin hissettiğimiz, takip ettiğimiz ve biraz da öfkeyle karşılık verdiğimiz son 2 aylık süreci odağa alarak, birincisi; medya, akademi, entelektüeller ve sivil toplumu da dikkate alıp bir mesleki alan olarak haberciliğin bilgi üretimi ve mesleki eğitimine değinmek istiyorum. İkincisi; ürettiğimiz bilginin toplumsallaşması, müzakereci bir kamusal alanın oluşması meselesi, medya ve sivil topluma değineceğim. Üçüncü başlık ise hakikati söyleyebilecek aktörlerin varlığı, belki bu vesile ile belki entelektüeller bağlamını kullanıp konuşabiliriz.

Öncelikle biraz “önleyici habercilik” kavramını öne çıkartıp üzerinde durayım, müsaadenizle. Soru ve sorun şuydu: Filistin’de İsrail’in derinleştirdiği soykırım benzeri insanlığa karşı işlenen ve işlenecek suçlara karşı bu meslek mensupları ne yapabilir? Türkiye’de de dünyada da habercilik meselesi hayatın tüm alanlarını etkileyen bir faaliyet ve ticari bir alan. Kâr amacı gütmeyen kamu yayıncılığının da baskın olduğu bir radyo ve televizyon yayıncılığı olsa da temelde serbest piyasa kurallarına göre işleyen bir iş alanından bahsediyoruz. Bizim de Türkiye olarak hikâyemiz 200 yıllık bir tarihi tecrübeye dayanıyor. Fransızca da olsa Türkiye’deki ilk gazete 1821’de çıkıyor. Bizim çıkarttığımız olmasa bile İzmir’deki bu gazeteyi dikkate alırsak 203 yıldır bu coğrafyaların bir gazetecilik pratiği var demektir. Ama bu gazetecilik pratiğinin kendisini bir meslek olarak konumlandırıp mevcut yaşanan duruma deva olabilecek, katkı yapabilecek bir alan mı olduğu konusu henüz netleşmiş değil. 200 yıllık bir pratik var; 1828’deki ilk Türkçe gazeteyi dikkate alırsak yine 200 yıla yakın bir tarihsel tecrübemiz var. Akademi bünyesindeki ilk yapılanma olan İstanbul Üniversitesi’nde açılan Gazetecilik Enstitüsü’nün kurulduğu 1950’yi dikkate alırsak, 73 yıldır bu işin eğitimini veriyoruz ama “olup biteni bilmeye” ilişkin bir meslekî faaliyet olarak gazeteciliği/haberciliği henüz tam olarak konumlandırabilmiş değiliz. Bu anlamıyla “önleyici habercilik” kavramını ve önleyici haberciliğin imkânını tartışırken bunu bir meslek olarak görme konusunu biraz kayda girsin diye gündeme getirmek istiyorum. Zira daha önce yine bu sahnede konuşma imkânı bulduğumuz Türkiye’de basın ile ilgili bir konu vardı ve orada sektörden gelen arkadaşlarımızın da beyan ettiği, bizim de

şahitlik ettiğimiz üzere temelde habercilik pratiğini ve medya faaliyetini bir ideolojik kavganın aracı olarak görmüş durumdayız.

Haberciliği bir siyasi, ideolojik kavganın aracı olarak gördük ve hâlâ bu şekilde görmeye devam ediyoruz. Dolayısıyla medya ve haberciliği siyasi ve ideolojik mücadelenin aracı olarak görmenin ötesinde -bu kavgayı da içerecek şekilde- sadece meslekî alan itibarıyla olup bitenin bilgisini bize aktaracak bir meslek alanı olarak görebilir miyiz? Bu yönüyle ne bu işin eğitimini veren iletişim fakültelerinde ne de mesleki uygulama boyutunda sahada bunu yerleştirmiş durumdayız. Şimdi de bunun acısını çektiğimizi düşünüyorum. Sorumuz şu: En azından 7 Ekim'den bu yana İsrail'in Filistin'de yürüttüğü katliam, insanlığa karşı suçlar ve daha geniş çerçevede durumu daha izah edici olduğunu düşündüğüm soykırımla ilgili ne biliyoruz? Bu bilginin ne kadarı haber kaynağı olarak yüzümüzü, gözümüzü, kulağımızı döndürdüğümüz ve yönettiğimiz medya kuruluşları ile bize ulaşıyor? Burada ciddi sorunlarımız var, çünkü sektör profesyonelleri olup bitenin bilgisini aktarmadan önce öfkemizi ve siyasi pozisyonumuzu, ideolojik kavgamızı yürütecek bir çerçeveye refleks gösteriyor. Biz de bilgisini edinmeden fikir ve kavgasını veriyoruz. Örneğin bu meseleyi nasıl göreceğiz? Bir işgal ve direniş çerçevesinde mi göreceğiz? Bir işgal ve direniş çerçevesinde göreceksak, İsrail-Filistin ikilemi üzerinden mi göreceğiz, yoksa HAMAS-İsrail üzerinden mi göreceğiz? Bu mesele, sadece bir Filistin-İsrail meselesi midir? Filistin-İsrail meselesi olarak göreceksak bile adını ne koyacağız? Türkiye'deki habercilik sektörünün gördüğü çerçevede İsrail-Filistin çatışması mı? Filistin'in işgali mi? Filistin'de derinleşen İsrail'in yürüttüğü soykırımı hangi terminolojik çerçeveyi kabul ederek aktaracağız? Daha çok alışlagelmiş pratikler dolayısıyla Filistin-İsrail çatışması kavramını habercilik sektörü çokça kullanıyor. Baskın terminolojik kullanım ile İsrail-HAMAS çatışması, İsrail-Gazze Savaşı ve Çatışması şeklinde bir mesleki pratik yürütülüyor. Bir iletişim akademisyeni olarak Türkiye'deki habercilik sektörünün iş pratiğini dikkate aldığımızda 7 Ekim'de ne olduğunun bilgisini, en azından saldırıyı kimin veya kimlerin gerçekleştirdiğini yaşananların üzerinden 2 hafta geçtikten sonra öğrenebildim. 7 Ekim saldırısını sadece HAMAS değil, HAMAS'ın da içinde bulunduğu Filistin direniş gruplarının beraber yürüttüğü ortak bir operasyon olduğu bilgisini, olayın üzerinden iki hafta geçtikten sonra bir televizyon kanalından duydum. 7 Ekim'i İsrail'e yönelik Filistinli direniş gruplarının gerçekleştirdiği bir operasyon ve direniş faaliyeti olarak kim gerçekleştiriyor sorusunun

cevabını bu alanın akademisyeni olarak ben 2 hafta sonra öğrenebildim. O da bir tartışma programında bir gazetecinin ek bir açıklama yapma ihtiyacı ile bu olayı sadece HAMAS gerçekleştirmede vurgusu sayesinde olmuştu. Bu da Sünni'sinden Şii'sine solcusundan vs. direniş gruplarına temsil edilen kaç grup varsa ortak kararlar bir operasyon yürütüldüğü bilgisini vermesiyle oldu.

Bu noktada söylenebilecek en önemli unsur, yaşanan soykırımın kendisine dair öfkemizi, kavgamızı, ideolojik ve siyasi duruşumuzu ortaya çıkarmadan önce bir gerçeğe sadakat prensibini öne çıkartarak “ne oluyor” sorusuna cevap verebilecek bir mesleki çabayı bekleme hakkımızın olduğudur. Bu bağlamda medya profesyonellerine bir sorumluluk yüklememizin ve onlardan bu beklentimizi yüksek sesle dile getirmemizin gerektiğini düşünüyorum. Habercilik çerçevesinde olup biteni aktardıktan ve öğrendikten sonra bu sefer “peki bundan ne anlamalıyız?”, “Bizim duruşumuz ne olmalıdır?” soruları ile bir tartışma ve yorumlama aşamasına geçebiliriz. Tartışma boyutunu, kanaat belirtme boyutunu ve siyasi ideolojik kavgamızı yürütme kısmını ikinci aşamaya taşırsak sadece kaç insanın, kaç çocuğun öldürüldüğüne dair rakamlar üzerinden hikâyeyi takip etmemiş oluruz. Bu olaylar gerçekleşmeden önce on binlerce çocuk ve kadının içinde bulunduğu, savaşın parçası olmayan ve savaşamayacak yaşlardaki insanların katliamıyla sonuçlanacak pratiğin belki önüne geçebilecek bir farkındalık oluşur. Çünkü bizim habercilik pratiğimiz şu anda öldürülen gazeteci sayısı, öldürülen çocuk sayısı, öldürülen kadın sayısı üzerine yürüyor. Sonuçlar üzerinden bir habercilik yapılıyor ve sonuçlar ortaya çıktığında da biz sanki olay o anda gerçekleşmiş gibi bir refleksle hareket ediyoruz.

Bu tarz bir sorundan dolayı biraz hafıza kavramını öne çıkarttığım iki başlıkla belki biraz daha sistematik olabilecek bir hususu paylaşayım. Öncelikli haberciliği bu anlamıyla sonuçlardan önce, ağır sonuçlar ortaya çıkmadan önce fıkri takiple olup bitenin bilgisini, bu bilgiyi toplayıp aktarmayı kendisine meslek edinmiş, hayatını bundan kazanmış ve kazanmaya devam eden kurumların, kuruluşların ve o işi yapan profesörlerden beklentimiz olarak gündeme taşımamız lazım. İkincisi, haberi ve haberciliği sadece bir meslek alanı olarak görmeyip meseleyi daha genel çerçevede görmek açısından medyaya yüklediğimiz anlamı konuşmamız lazım. Bu noktada on dokuzuncu yüzyıldan bu yana 200 yıldır bu coğrafyada ve dünya genelinde bir düzen arayışımız var. Yani on dokuzuncu yüzyılın sonu yirminci yüz-

yılın başlarında yerleşik düzenlerin yapısının bozulup dağıldığı dönemde İsrail'in kurulmasına giden süreçte başlatılan ve yerleşimci sömürgeciliğin yeni bir versiyonu olan, devamında da soykırıma dönüşün İsrail'in Filistin'i işgali meselesini içinde bulunduğu bu düzen arayışında medyayı nerede nasıl konumlandırırdığımızın üzerinde durmamız önemli. Bu süreçte biz medyayı, kavgamızı yürütebileceğimiz mecra, sesimizi dünyaya duyurabilecek bir kavga aracı olarak gördük. Bu tarihsel tecrübenin önümüze koyduğu meydan okumalardan biri de haberciliği bir mesleki faaliyet veya bir meslek pratiği olarak görerek üzerine çok da kafa yormamamızdır. Bu anlamıyla da medya niçin var ve ne işe yarar soruları için bir cevaba ihtiyacımız var. Ben bu cevabın öncelikle bu işi yürüten bütün haber kuruluşları tarafından bize sunulmasını bekliyorum. Dışarıdan bir hoca "medya şu işe yarar, şu işi yapması lazım" gibi bir varoluş amacı vazetmeden onların niçin var olduklarını bize beyan etmeleri lazım. Beyan ettikleri veya edecekleri amaçlarına uygun olarak yerleşik hale gelmiş olan o mesleki alanın haklarını ve taşıdıkları sorumluluklarını da bize beyan etmiş olsunlar ki biz de bilmiş olalım. Kurumsal düzeyde beyanlar ve prensipler ortaya konulmadığı için bilmiyoruz bunu. Türkiye'de habercilik kuruluşlarının niçin var oldukları, hangi hizmeti bize sunduklarını, bu hizmeti sunarken hangi kriterlere tabi olduklarını; o hizmetler, ilkeler ihlal edildiğinde onları takip edebileceğimiz bir mekanizmayı bize sunmuyorlar. Bir ürün ve hizmet olarak içmek için masaya konulan şu su bardağının üzerinde bütün özellikleri sayılıyor. Bundan edindiğim hizmetin bir kusuru olduğunda nerede hakkımı arayabileceğime dair bir prosedüre tabiyim. En azından bir ön bilgiye sahibim. Buraya gelmeden de tekrar bir kontrol amacıyla baktım. Acaba bize habercilik hizmeti veren Türkiye'deki büyük medya kuruluşları bu noktada bir hizmet kriterleri ve hizmet kriterlerine uygun bir kusur işlediğinde ona dair sesimizi duyurabileceğimiz bir mekanizma sunuyorlar mı? Kurumsal internet sitelerine baktığımda Turkuvaz medya grubunun Turkuvaz Medya Akademi adlı bir girişimini gördüm. İnternet sitesine girdiğinizde bir grup olarak Turkuvaz'ın habercilikle ilgili hangi kriterleri gözeterek iş yaptığına dair bir bilgi yok. Genel kabul görmüş meslek ilkelerinden biri ihlal edildiğinde bize sundukları habercilik hizmetinin kusurlarına ilişkin sesimizi nereye duyuracağımıza dair bir bilgi ve hizmet yok. Demirören medya grubu, haber ajansı, radyosu, televizyonu, gazetesi olan ve dijital mecrada hizmet veren büyük bir medya grubu. Onun da internet sitesine girdiğimizde Demirören medya grubunda da benzer bir hizmet göremiyoy-

ruz. Karşınıza getirdiğim meramı anlatmak açısından gördüğünüz bu kitap Türkiye’de Demirören medya grubunun önceki sahibi Doğan grubunun yazdığı, akademisyenlerin de habercilik eğitiminde kullandığı Hürriyet Gazeteciliği adlı bir kitap bu.

Uygulamada sıkıntı olsa bile Türkiye’de ilk defa bir medya kuruluşu “yaptığımız mesleğin adı şudur, amacımız budur, şu prensiplere uygun hareket edeceğiz, şu haber kalıplarını kullanacağız ve ihlal ettiğimizde de şöyle bir kuruluşumuz var, bize hizmetimizin hesabını sorabilirsiniz” diye aslında mesleğin temel normların ortaya koyan bir çerçeve çizdiler kendi açılardan. Bir habercilik kuruluşunun bir medya grubunun taahhüt olarak ortaya koyduğu önemli bir belge ve çaba idi. Doğan medya, Demirörenlere geçince yani el değiştirdiğinde bu kitapta somutlaşan kılavuz da galiba sitede devre dışı kalmış durumda. Albayrak grubu büyük bir medya grubuna dönüşmüş durumda. İhlas, Doğuş veya Ciner grubu da hakeza öyle. Türkiye’deki habercilik pratiğine ilişkin meslek ilkeleri açısından bakıp bu kuruluşlar bize ne tür hizmet sunuyorlar diye baktığımızda onların bize beyan ettiği mesleğin var oluş alanı, haklar ve sorumluluklar ve bunların hizmet yürütmesi için kriterler noktasında bir boşlukla karşıyoruz. Bence bu panel vb. faaliyetlerle akademik alanda ve sivil toplum kuruluşları alanında öncelikli olarak habercilik kuruluşlarının mesleklerine ilişkin bu temel boşluğu kapatacak ve haber kullanıcıları olarak bize hangi kriterlerle mesleklerini icra ettiklerini ve bu kriterlerin ihlali durumunda sesimizi onlara nasıl duyuracağımız açıklamaya davet etmek gerekir. Habercilik işinin meslekleşmesinin de doğal bir unsuru olan bu kuralların oluşturulmasını içerecek şekilde sesimizi yükseltme ve talepte bulunma zamanının çoktan gelip geçtiğini ifade etmek istiyorum. Bu meslek ilkelerinin afet, savaş, katliam, insanlığa karşı suçlar ve soykırım gibi ağır insani durumları kapsayacak detaylı bir çerçeveyi ortaya koymalarını da bekleme hakkımızın olduğunu unutmadan, bu tür bir çabanın aynı zamanda önleyici haberciliğe de imkân oluşturacağını da söylemek lazım. 7 Ekim ve sonrasında yaşanan ve daha görünür olan soykırım meselesini de bir vesile kılıp bu yöndeki çabaların daimî olarak gündemimizde olması lazım. 7 Ekim ve sonrasında yaşanan Filistin’deki katliamın, insanlığa karşı işlenen suçun boyutlarının sadece öfke taşıyıcısı, öfkemizi dile getirdiğimiz bir tatmin aracı, biraz sorumluluğumuzu yerine getirmiş hissi verecek bir rahatlama aracı olarak değil; uzun vadeli, bu ve benzeri soykırımların, suçların, katliamların işlenmemesi, hayata geçmemesi ve önlenmesi noktasında ben haberciliği ve

medyayı hayati derecede önemli bir faaliyet alanı olarak görüyorum. Bunu da konuşurken işin akademik tarafı, siyasi hukuki tarafı, sivil toplum tarafı ve doğrudan bu işi yapan profesyonellerin, sahada olan kişilerin kendisiyle beraber bu meseleyi tartışmamız, konuşmamız lazım.

Büyük ihtimalle bu panele davet de 7 Ekim'den sonra ne oluyor konusunu konuşmak üzere yapılmış olabilir. Bu çerçevede bir beklentiniz olmuş olabilir. Ama ben aslında daha kalıcı olana dair bir meseleyi gündeme taşımak için buradaki vaktimi kullanmak istiyorum. Zira son 2 aydır somut yapılan yanlışları gidermek üzere sahada olan gazeteci arkadaşlarımızın alışageldikleri bir haber kalıbını değiştiremiyoruz. Örneğin, Filistinli gruplar veya HAMAS, İsraili esirleri serbest bıraktı. "İsrail, Filistinli mahkûmları bıraktı", haber kalıbını değiştirmede ciddi sorunlar yaşadığımızı tecrübe ettik. Yani haber dilinde İsrail'in askeri mensupları rehin veya esir oluyorlar, Filistinlilerin ise kategorisi mahkûm, tutuklu olmuş oluyor. İsrail'in hastaneye yaptığı bombardımanı bile bizim medya kuruluşları "operasyon" diye verdi arkadaşlar. Mahkûm, tutuklu, operasyon, gözaltı gibi kavramlar, meşru bir gücün, egemenlik alanında meşru kolluk kuvvetleriyle yürüttüğü faaliyetleri ifade eder. Hâlbuki İsrail, kendisine ait olmayan toprakları işgal eden ve yerleşimci bir sömürgecilik pratiği ile Filistinlileri topraklarından süren, etnik temizlik yapan ırkçı bir devlet yapısına sahiptir. İşgalci bir gücün olduğu yerde de direniş temel bir haktır. İşgal-direniş çerçevesinde bir habercilik terminolojisinin kullanımını beklemek hem katliamları önleyici bir işlev görebilir hem de olup bitenin hakkıyla bilinmesi açısından hakkımızdır. En fazla Filistin meselesine sahip çıktığını düşüğümüz gruplar bile haber dilinde olayı aktarırken, İsrail'in eylemlerini meşrulaştırıcı haber kalıplarıyla meseleyi aktarabiliyordu. Üstelik 7 Ekim sonrasında aktarıyordu. Uluslararası alanda, Kuzey Amerika ve Batı'da 750 tane gazeteci oturdu ve bir imzayla bundan sonra haberlerimizde olup biten soykırımdır diye bir beyannamede bulundular. Bizim en fazla Filistin taraftarı olan medya kuruluşlarımız bile haberi verirken hâlâ soykırım kavramını kullanmayı tercih etmiyor veya "Kullandığı terminoloji soykırıma giden süreci ve işgali meşrulaştırıcı bir dil midir?" sorusunu bile gündemine almaktan çekiniyor demeyeceğim, büyük ihtimalle vakti olmuyor. Yerleşik alışkanlıklarla hareket ediyoruz. Yerleşik alışkanlıklar ve kalıplarla hareket etmemek için bu meselelerin üzerinde önceden düşünölmeye değer görülmesi, ona vakit ayrılması gerekiyor. 7 Ekim sonrasında olup bitenlerin haberleştirilmesi ve medyada ele alınmasını gördüğümde bir iş alanı olarak, bir meslek alanı olarak etkisi

olabilen, güvenilirliğe sahip, neyi niçin yaptığının hesabını vermeye yönelik en azından bu su üreticisi kadar bize hizmet standardı geliştirip sunan bir habercilik sektörünün olmadığını acı bir şekilde görmüş olduk. Bunu bir talep olarak bile gündeme getirmenin kendisi soruna dönüşebiliyor. Tabii bu sadece habercilik sektörünün sorunu değil. Öncelikle bizim sorunumuz, bizim haber kullanıcıları olarak bunu talep etmemiz gerekir. Bu açıdan Türkiye’de habercilik sektörünün sunduğu hizmetlerin standartlarının gelişmesi açısından İMH veya benzeri, medya alanında olmasa da sivil toplum alanında olan kurum ve kuruluşların, inisiyatiflerin, meslek örgütlerinin öncelikle bunu talep etmesi gerekiyor. Örneğin, İMH’de konuştuğumuzu dikkate alarak tanınan ve durduğu yer itibarıyla az çok bilinen Medya Derneği diye bir meslek derneğimiz var. Daha çok muhafazakâr, İslami veya sağ gibi kavramlarla ifade edilebilecek gazetecilerin kurduğu bir medya derneği. Derneğin internet sitesine girdiğinizde “kalite standartların yükseltilmesi” diye ibare var ama gazetecilik standardı nedir diye baktığınızda bir şey bulamıyorsunuz. Dernek orada var ama o derneğin üyelerinin bize hangi hizmeti sunduğuna, hizmet kriterlerinin ne olduğuna dair bizden bir talep gitmemiş. Tabii o işi yapan sermayedar ve profesyonel tarafında da bunu gündeme getirecek bir vakitleri bile olmamış olabilir.

Bunu bu şekilde gündeme getirip konuşmak için hatta şu anda insanlar, çocuklar ölürken, soykırım olurken bu gündeme getirilecek mesele midir gibi tepkilerle de karşılaşılıyor olabiliriz. Ancak bundan sonrasına ilişkin hem zihni düzeyde hem kurumsal düzeyde hem de mesleki uygulama düzeyinde bunları konuşmamız ve daimi gündemlerimizden biri haline getirmemiz gerekir. Kavram olarak gündeme getirmiş olduğum “hafıza” ve “yeni arayış” kavramları, habercilik ve medya yapılanması açısından bu iki kavramla ilgili birkaç hususu dile getirmeye çalışayım. Türkiye olarak 200 yıllık düzen arayışımızda aşına olmadığımız, bu coğrafyada olmayan yeni bir mesleki form olarak gazeteciliği buraya taşıdık. Buna çok da aşına değiliz, yabancıyız, 200 yıl geçti üzerinden ama bu formun bir meslek alanı olarak temel çerçevesini, uygulanabilir kriterlerini, amacına uygun olarak attığımız anlamı da gerçekleştirebilecek şekilde bir kurallar silsilesi ve bir anlayışı gündeme getiremedik, oluşturamadık. Bunun için de hafızamızı tazelememiz lazım. Şu açıdan hafızamızı tazelememiz lazım: 200 yıllık bagajlarımız var. Buna müktesebat diyebiliriz. Bu müktesebatın olumlu, olumsuz taraflarını öncelikle masaya yatırmamız ve bu çerçevede de yerleşik alışkanlık haline gelmiş iş pratiklerinin oluşturduğu bagajlardan kur-

tulmamız lazım. Bunu yaparken de şimdiye kadar Ortadoğu meselesinde bizim habercilik sektörü ne yapmış diye geri dönüp baktığımızda sadece bir medya kuruluşumuzda Ortadoğu haberciliği masası var, sadece bir tane: Anadolu Ajansı'nda Ortadoğu editörlüğü adlı bir masa var. Diğer medya kuruluşlarının hiçbirisinde gelişmiş bir departman olarak Ortadoğu haberciliği yok. Ortadoğu haberciliği alanında uzmanlaşmış gazetecilerimize baktığımızda da editoryal olarak örgütlenemediği için, daimî haber temalarından bir tanesi olarak organizasyon şeması içinde yer almadığı için yetişmiş kadrolarımız da yok. Doğrusu anlık bir kriz çıktığında herhangi bir profesyoneli oraya yönlendirip olan biteni hikâye edici şekilde taşıyoruz veya Reuters'in, BBC'nin, Al Jazeera'nın veya Amerika merkezli AP'nin vs. haberini çevirerek yayınlıyoruz. Bu anlamıyla da aslında görmezden geldiğimiz bir tarihsel bagajımız var.

Buradan hareketle şu söylenebilir: Öncelikli olarak olup bitenin hakkıyla bilinmesini veya bilgisini almamızı zorlaştıracak kategorik yaklaşımlarımızdan da kurtulmamız gerekiyor. Nedir bu kategoriler veya kalıplar? Filistin-İsrail ilişkisine dair haber yaptığınız zaman, malum Filistin'de sadece Müslümanlar yaşamıyor. Hristiyanıyla, inanmayanıyla ve başka unsurlarıyla Filistin halkı var. Yani sadece İslamcılar sadece HAMAS bu işin öznesi veya nesnesi değil. Bu cümleyi kurduğunuzda siz kiliselerin vuruluşunu, kiliseden çıkarken beyaz bayrakla çıkan Hristiyan kadınların öldürülüşünün hikâyesini anlatamazsınız. Burada aklıma gelen babamın bir sözünü aktarmak isterim: “Rabb’ül âlemin diyoruz ama Müslümanlar rabb’ül müslimin imiş gibi Allah’a inanmaya daha çok meyilliler.” Filistin halkını bir bütün olarak işgal edilmiş ve yerleşimci bir sömürgecilik pratiği ile etnik temizliğe maruz bırakılmış, habercilik pratiğimizde ve olayın analizlerinde de görmek ve göstermeyi gerektiren sorunlu bir medya dili kullanımı var. Filistin'de habercilik açısından Filistin halkının bütün unsurlarının bilgisine ve coğrafya bilgisine sahip olup orada devam eden işgal ve derinleşen soykırımı meşrulaştırabilecek en ufak dilden, terminolojiden, duruştan uzak durmak hem mesleki hem de insani bir zorunluluk. Haber anonsu geçtiğinizde sırtınızı dayadığınız kadraya girebilecek mekânın ne olduğunun da bilgisine vakıf olmak ve onun hassasiyetiyle beraber bu işi yapacak bir mesleki anlayışa, donanımına ve uygulamaya odaklanmak temel ihtiyaçlardan biridir. Bunun için de “hafıza” ile yüzleşip yenilenmeye ihtiyaç var. Öncelikli olarak kategorik yaklaşımlarımızı terk edip “yeni arayış” olarak ifade edilebilecek “olup bitenin” bilgisini üretmeyi mümkün kılacak mesleki

normların ve kılavuzların hazırlanması gerekiyor. Bu anlamıyla da zamanın hızlı akışına kapılmadan, olup bitene karşı sürüklenmeden, mesleki pratiğin bilgisini de üreten, ürettiği bilgiye göre de meslek icrasını yapan kurumsallaşmış medya düzeninin varlığına ihtiyacımız var. Bir arayış veya yeni bir arayış olarak bunu daha gür bir sesle dile getirmemiz gerekiyor. Buna ilişkin kurumsal yapıları çeşitlendirme ve yeni mekanizmaları da oluşturma yoluna da gidilebilir. Hatta mesela sadece habercilik sektörüne yatırım yapan vakıflarımız niçin yok? Olup bitenin bilgisi, olup biteni hakkıyla bilme ihtiyacı ve bunu yerine getirebilecek bir meslekî çaba ve habercilik, değerler eğitimi kadar önemli değil midir? Sadece bu alana yatırım yapacak vakıflar olabilir. Tabii biz temellük etme anlayışına sahip olduğumuz için o vakıflar bir süre sonra haberin ne olduğuna da nasıl yapılacağına da müdahale edebilir. Sadece bir ticari emtia olmadığını, kamusal bir hizmet olduğunu söylediğimiz haber, malumat, olup bitenin bilgisi en az ticari hayattaki değerler, aile hayatındaki değerler, çocuklarımıza ilişkin değerlerle bağlantılı gördüğümüz bütün kavgalar kadar önemseyip bu alana yatırım yapmaya dair bir sorumluluğumuzun olduğunu düşünerek şu 4 başlıkla bir medya düzeni talebini, zaten fakültelerde okuttuğumuz medyanın doğal parçası olan unsurların Türkiye’de de yüksek sesle artık bu tür sivil alanlarda kampüs alanı dışındaki mecralarda da dile getirmemiz gerekiyor:

1) Hesap sorabildiği kadar hesap da verebilen bir medya arıyoruz. Medya aslında hesap verebilme mekanizmalardan bir tanesi ve bunun hesap sorarken de en önemli aracı soru sormak, muhatabını konuşmak durumunda bırakmaktır. Sizin muhatabınızı konuşmak durumunda bıraktığınız her soru ve gelecek her açıklama, aslında hesap sormaktır ama medya bu hesap sorma işini yaparken mesleki alan itibarıyla de kendisi aslında hesap vermeyen bir yerleşik alışkanlığa sahip.

2) Bu açıdan da kurumsallaşmış bir medya yapısı oluşturmamız lazım. Ben diyorum ki, özellikle bağımsız ve güçlü bir medyaya, özgür olduğu kadar sorumlu, şeffaf ve hesap verilebilir bir yapıya ihtiyacımız var. Bu yapıdan söz ederken aslında siyasi ve ekonomik aktörlerin etkisinden, idari ve yargısal denetimin ötesine geçecek bir yapıdan söz ediyoruz. Medya sektörünün kendi geliştirdiği kriterlerle bize vermeyi vadettiği hizmetin kriterlerinin yine kendisinin belirlediği, kendi kendine denetim yaptığı mekanizmalarla bunu yapmasını istiyoruz. Buna da biz özdenetim diyoruz. Örneğin Medya Derneği diye bir dernek varsa ona üye tüm haber kuruluş-

larının tabi olduğunu düşündüğümüz o derneğin habercilik meslek ilkele-
rine dair pratiklerine uyup uymadığını o derneğin takip etmesi lazım. İMH
mensubu olan insanların İMH'nin varoluş amacına uygun olarak hareket
etme beklentisi nasıl varsa ve buna dair bir tartışma yürütebilip yeri gel-
diğinde yöneltme durumu varsa habercilik sektörü bağlamında da benzer
bir özdenetim mekanizmasını canlı bir şekilde devreye sokmamız gerekir.
Bunun güzel bir örneğini Türkiye'de uygulayan Basın Konseyi gibi diğer
tüm meslek örgütlerinin de bu noktada sorumluluk almaya davet ediyoruz.

3) Kurumsallaşmış bir medya yapısının oluşmasının ana unsurların-
dan biri de habercilik terminolojisi, mesleki ilkeler ve bunların uygulanabi-
lirliği boyutudur. Sadece şu anda, 7 Ekim ve sonrasında yürüyen değil 1948
hatta 1916'dan itibaren başlayan bir coğrafyanın yok edilişi, işgalden öte
sömürgecilik meselesi ve bunun hikâyesini anlatabilecek bir terminoloji
üretme, bu terminolojiyi haber kalıpları içerisinde kullanma talebini güçlü
bir sesle dile getirmemiz lazım. Biz akademisyenler daha çok soruna işaret
ediyoruz. Sahadan gazetecilerle de konuştuğumuzda bu süreçte önleyici
habercilik mümkün müdür sorusunun yönelttiğimiz onların da durumu şu:
o kadar hızlı bir akışı içerisindeyiz ki dönüp o alışkanlığı değiştiremiyoruz.
Ne gibi mesela? İsrail-Filistin çatışması kalıbını değiştirmemiz lazım çünkü
durumu izah etmiyor, dediğimizde, evet ama şu anda hızlı haber yapmamız
lazım diyorlar. İsraili entelektüeller gazeteciler bile olup bitenin İsrail-Fi-
listin çatışması kalıbıyla anlatılamayacağını bize aktarıyorlar. Örneğin TRT
World'un Forumu'na yakın zamanda İsraili gazeteci Gideon Levy geldi.
Onun en büyük argümanı şu: Bu yaşanan iki gücün çatışması değil, acıma-
sız bir işgaldir. Bunu biz haber kalıplarımıza bir türlü dâhil edemiyoruz ve
bunu da bir İsrailiden dinliyoruz. Nerede? İstanbul'da. Dinledik diyelim,
bari bunu meslekî pratiğe, bir uygulama alanına dönüştürmeye çalışalım.
Ama orada da bir düzenlilik ve doğallaşmış bir habercilik pratiği oluşmuş
değil. Bunun gerçekleşmesine dair bir sosyal baskıyı, akademik baskıyı veya
meslek refleksini görelim diye bir beklentimiz var. Dedğim gibi bu alanın
bir meslek olarak var olmasını temel bir ihtiyaç olarak görmemiz lazım.

4) Medya düzeni talebimizin dördüncü başlığı ise habercilik ile akti-
vizm. Aktivizm ile haberciliği birbirinden ayırabiliriz olup bitenin bilgisi
bize geldikten sonra da haberciler, aktivizm yapacak haberci olmayan ki-
şilere de güzel bir hizmet sunabilir. Olup bitenin bilgisini vermeden akti-
vizm yaptığımız zaman o gerçeğin kendisine sadık kaldığımız, ona sadakat

ve hürmet gösterdiğimiz anlamına gelmiyor, çünkü kendisi ortada yok. O gerçeği nasıl aktarabileceğimize dair bir zihinsel çaba, onu cümleye dönüştürebilecek bir terminoloji geliştirmede ise karşı olduğunuzu düşündüğünüz ve ona dair eylemlerde bulunduğunuzda aslında soykırımı da sömürgeciliği de meşrulaştırırsınız. Bu çerçevede uluslararası alanda ortaya çıkmış yeterince bilgi de var. Akademik anlamda burada bilgi eksikliğimiz yok. Mesleki pratik alanına uygulanabilecek bir reflekse ihtiyacımız var o da profesyonellerin işi. Elimde gördüğünüz kitap “Birçok Ses Tek Bir Dünya” UNESCO bünyesinde 1980’li yıllarda kabul edilmiş, yayınlanmış bir raporun kitaplaşmış hali. Kitabın alt başlığı şu: Daha âdil, daha etkili bir uluslararası enformasyon ve iletişim düzeni. UNESCO bünyesinde bu rapor kabul edildikten sonra Amerikan Birleşik Devletleri 2020 yılına kadar UNESCO’dan üyeliğini çekmişti. Çünkü bu komisyonun başkanı ve üyeleri bugün Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda Filistin’de olup bitenin soykırım olduğunu ve en azından kalıcı bir ateşkese ihtiyaç olduğunu savunan üyelerden oluşuyor ve çoğunun ortak olarak hazırladığı bir metin bu.

Sadece haberin nesnesi değil haberin öznesi de olalım ve bu olup bitenin bilgisini aktarırken, paylaşırken “daha önce fiziksel olarak sömürüyordunuz. Şimdi “haber nesnesi olarak bizi sömürüyorsunuz” itirazını dile getiren insanların daha âdil, etkili bir uluslararası enformasyon ve iletişim düzeni olabilir diye 20 yıl önce ürettiği bir tür çalışmalardan yararlanıp kendi haber kalıplarımızı ve terminolojimizi üretip kullanabiliriz. Ama medya profesyonelleri, özellikle patronaj; onların kurduğu meslek örgütleri ve akademiyi de buna dâhil ederek uygulanabilir bir mesleki çerçeve oluşturulup hayata geçirilemediği için yaşanan soykırımı dair sahici, sonuç getirici bir adım atamıyoruz. En kötüsü de bence şu: bir süre sonra uluslararası söylemin kendisine müdahale edemeseniz bile, onu dönüştüremeseniz bile bu soykırımı karşı duran insanlar, fark etmeden soykırımı meşrulaştırıcı terminolojiyle kendisini ifade etmeye başlıyor. Bir süre sonra, her şey 7 Ekim’de başladı veya bu olmasaydı bu kadar ölüm olmaz mıydı? Filistin’de olan meseleler sanki sadece HAMAS olduğu için sadece 7 Ekim olayı olduğu için olmuş tereddüdüne ve tutumuna da kapılabiliyorlar. Yani mikro alandaki iç direnç alanımızı diri tutmak için bile sade bilgiye, doğru ve güncel habere ihtiyacımız var. Gerçekten orada ne olup ne bitiyor bilgisine ihtiyacımız var. 1828’de Kahire merkezli ilk Türkçe gazetemiz Vaka-i Mısıriyye çıktığında ilk sayısının başyazısında gazetenin niçin çıktığına ilişkin verilen bir cevap var, onu dile getireyim. Bence dillere pelesenk etmeye değer bir

cevap ve vurgu: Mizac-ı vakte vâkîf olmak, keyfiyet-i hâle ârif olmak. GÜNÜMÜZ Türkçesine şöyle çevirebiliriz diye düşünüyorum: Zamanın ruhunu kavramak, olup biteni hakkıyla bilmek. Bu temel ihtiyacı giderebileceğini düşündüğümüz bir mesleki alan olarak medyayı güçlendirmeye dair çabaları yürütürken bu hedefin hayati, varoluşsal olduğunu düşünüyorum. En az eylemler, sokak gösterileri, basın açıklamaları, bir araya gelmeler, salon toplantıları kadar değer atfetmemiz gereken bir mesele olarak bunu ben gündeme taşımış olayım. Umarım fazla zamanı aşmamışumdur. Sabrınız için teşekkür ediyorum. İyiyeye güzele, doğruya vesile olması temennisiyle teşekkür ediyorum.

FİLİSTİN SİNEMASI'NIN DÜNÜ-BUGÜNÜ

Doç. Dr. Yusuf Ziya Gökçek*

Bir bağlam olması açısından bu oturumda konuştuğumuz meseleler temel olarak araçla/medyum kavramı etrafında dönmektedir. Benim sunumum da Hediyeullah hocanın başlattığı tartışmanın tamamlayıcı başka bir unsur olarak başka bir medya fenomeni, sinema üzerine olacak. Filistin meselesi medyum/araç, üzerinde nasıl ilerlemiş, sinema konuyla ilgili hangi tematik olarak nelere değinmiş, neleri göz ardı etmiş anlatabilmek için tarihsel sürece değinmek gerekir.

Sinema tarihinin başlangıcı olarak literatür 1895 yılındaki Fransa'da gerçekleşen ilk gösterimi temel alır. Bu bir tarafıyla tartışmalı bir meseledir. Ancak biz yine de tarihi 1895 ile başlatalım. Lumiere Kardeşler adlı müteşebbisler bu gösterimlerle kendi aygıtlarını satmaktadır. Lumiere Kardeşler, önce aygıt sonra da biçim, hatta tema da satmaktadır. Çünkü aletin nasıl kullanılacağını onlar bilmekte ve ilk görüntüleri onlar kaydetmekte ve göstermektedir. Bu işlem de temaya, biçime de "bilinçli" olmasa da kurucu tavırlar olarak yansımaktadır. Bu gösterim, aslında sinematograf lansmanı gibi düşünülebilir. Fransa Üçüncü Cumhuriyetle İngiltere'den sonra en büyük sömürge ağına sahip devlettir. Ve sinematograf icat edilirken de sömürge toprakları genişlemektedir. Cezayir gibi doğrudan yerleştiği, Vietnam gibi himaye ettiği, Osmanlı gibi kültürel olarak etkin olduğu bir ağ sahibidir. Dolayısıyla sinema kültürel ufuk olarak görülen bir ülkeden alınan modern bir aygıt hüviyeti kazanmaktadır. sinematograf aygıtı icadından sonra yaklaşık 5 sene içerisinde -yani 1895'le 1900 arasında- ve akabindeki on yıllar içerisinde- neredeyse dünyanın dört bir tarafına gön-

---

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

derildi ve Lumiere Kardeşler'in görevlendirdikleri operatörlerin çektikleri görüntülerle küresel imaj taslakları oluştu. Havana'da, Dakar'da ve Buenos Aires'te ya da Hanoi'de, benzer yıllarda sinematografinin etkin olduğunu görüyoruz. Sömürge tekniğın hızlı dolaşımına imkân vermektedir. Aynı zamanda sömürge imparatorluğunun çektiği görüntüler de aynı hızda dolaşıma girmektedir ve 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde batı dışı dünyanın üçte ikisi sömürgeci'dir. Bu da sömürgecilik ve sinema arasındaki bağlantıyı bir kez daha düşünmemize neden olmaktadır.

Dikkatimizi çeken bir başka mesele ise, neredeyse 1920'lere kadar, İslam coğrafyasında Batılı ülkeler tarafından işgal edilmiş, sömürgeleştirilmiş ülkeler arasında kendi inisiyatifiyle görüntü üretebilmiş veyahut bunu sistematik hale getirebilmiş bir ülke bulunmamaktadır. Tabii ki imparatorluk çağlarının ilk fazının 1920'lerde bittiğini düşünürsek pek çok büyük ülkenin, örneğin Osmanlı coğrafyası içerisinde bulunan pek çok ülkenin de bu kaderi paylaştığını söyleyebiliriz. Hiçbir görüntü üretilmedi demiyorum, sürdürülebilir bir imaj üretimi ve politikası bulunmaktadır demek istiyorum. 1920'lerin özellikle ikinci yarısında bunu aşabilen bir ülke var, o da Mısır. Filistin ise bu coğrafya içerisinde çarpıtılmış imajlar tanışan ilk İslam ülkelerinden. Zira erken dönemde pek çok Yahudinin Filistin'i imajlaştırdığını görmekteyiz. Ancak bu sekanslarda Filistinli görünmemektedir. Dekadrajla Filistin ve Filistinli kör noktalara itilmektedir. Filistinlilerin kendi imajını üretmemesi, daha doğrusu üretmesinin imkânının olmaması nedeniyle Filistin yabancı yönetmenlerce çerçeveslendirilerek kolonize edilmektedir, sömürgeleştirilmektedir. İmaj önemlidir çünkü elinizde size ait bir güçlü arşiv de bulunmamaktadır. 20. Yy'da en az belge kadar değerli olan şey imaj/görüntü.

Görüntü meşruiyeti ile birlikte geliyor. 1900'lü yılların ilk çeyreğinde çekilen görüntülerde iptidai Filistinli, medeni Yahudi ikiliğine oturtularak servis edilmektedir. Görüntü Filistinli "iptidai"lerden kurtarılmasını bekleyen bir imdata dönüşmekte, Avrupa'daki Yahudiler için gelecekte kurulacak İsrail için bir ön alma niteliği taşımaktadır. Görme biçimi ile Filistinli ilkel, okur-yazar olmayan, cehalet vurgusu üzerine inşa edilmiş bir varlık. Müslüman bir kişi söz konusu görüntülerde çölde yaşayan bir mistik ya da ölümü beklemek için doğmuş bir miskin, medenileştirilme arzusunu üreten bir köylü olarak gösterilmektedir. Avrupa kadrajı mistiği, Siyonist çerçeve

ise steril, izole, Filistinsizleştirilmiş bir Filistin üretmektedir. Tersinden her iki kadrajda gerçek Filistinliyi soyutlaştırarak ortadan kaldırmaktadır.

1910-1920'lere döndüğümüz zaman Filistin'e ait hâkim görüntüler Avrupalıların ürettiği imajlardır. Avrupalıların ürettiği imajlara Kudüs meselesi üzerinden bakıldığında, onların görüntülerin merkezinde Kıyamet Kilisesi bulunuyor. Bir nevi bu görüntülerde amaçlananın Hristiyan izleyiciye mukaddes belgeleri dolaylı da olsa göstermek olduğu söylenebilir. Siyonist belgesellerde ise 1935'te çekilen ve Filistin topraklarını bir imaj işgali olarak yorumlayabileceğimiz Land of Promise (Arz-ı Mevud) belgeselini görmekteyiz. Batı'daki film festivallerinde ödüllendirilen belgesel Avrupa'daki Yahudi nüfusuna bir davet niteliği taşıırken Batılı ülkelere ise yerleşen Yahudilerin "Batılı" unsurlar olarak göstermektedir. 1935 tarihi kritik bir tarihtir. Filistinli bir yönetmen tarafından çekilen ilk film de bu tarihte çekilmiştir. İbrahim Hassan Sirhan, Suud Kralı Abdulaziz'in Kudüs ve Yafa gezilerini kayda almıştır. Böylelikle Filistin Sineması belgesel bir başlangıç yapmakta ve kimlik kazanmaktadır. Neden belgesel kimlik Filistin Sineması'nı tanımlıyor? Çünkü bir şeyin size ait olduğunu yani sizin ana yurdunuz olduğunu sizin mekânınız olmasını belirtmenin en temel yolu bunu gerçeğe ifade etmektir. Gerçek ifadesi ise belgesel sinemanın temel niteliğidir. Dolayısıyla Filistin sineması önceliği belgesel sinema üzerine yoğunlaşır. Sadece Filistin'de değil aslında dünyanın birçok yerinde sömürgeleştirilmiş ya da sömürge karşıtı mücadelenin verildiği pek çok ülkede belgesel sinemanın öne çıktığını görüyoruz. Yani belgesel sinema, film yapım maliyeti olarak maliyetli. Ama en temelde belgesel kendi sesini duyurabilmek için aslında doğrudanlık üreten bir araç. Gerçek gün gibi ortada ve belgesel gün gibi ortada olanı kamusallaştırıyor ve bunu yaparken de kurmacadan farklı olarak, olanı süsleme ya da dramalar kazandırmıyor. En azından ilkesel olarak kurulmuş bir gerçek yerine gerçeği doğrudan bir imaja dönüştürüyor.

Filistin Sineması'nda, İsrail'in 1948'den sonra kendini bir devlet olarak ilan etmesi yani Filistinlilerin deyişiyle büyük felaket yahut Nakba, aslında kırılmanın başladığı zaman olarak görünmektedir. Bu kırılma sadece sinematik bir kırılma değil. Aynı zamanda Filistin sinemasının kurucu unsurunu oluşturan bir neden oluyor. Çünkü bu tarihle birlikte Filistin kolonyal bir tahakküme maruz kalıyor, pek çok Filistinli yaşadığı topraklardan zorla göçe tabi tutularak yersiz yurtsuzlaştırılıyor. Ya ölüm ya da göç yoluyla

Filistin Filistinsizleştiriliyor. Filistin Sineması için tematik bir dönemselleştirme de bu tarih itibarıyla başlıyor. 1948 öncesi mücadele o zamanlar henüz emekleme döneminde olan sinemada görünmezken şüirde fedai, savaşçı olarak görülürken Nakba sonrası ise daha küskün bir imaj sinemada üretilmektedir. Öncelikle öykülerde gördüğümüz bu imaj Türkiye’de son zamanlarda ismini çokça duyduğumuz, öyküleri çevrilen Gassan Kenefânî öyküsünde olduğu gibi küsen, adsız, kırılğan, naif, hor görülmüş şeklinde görülmektedir. Örneğin Naci El Ali’nin çizdiği Hanzala adlı karikatür karakterin 1948 sonrası doğduğunu düşünürsek ve bu tasvirin dünyaya sırtını dönmüş, kırgın küskün olduğunu da hesaba katarsak aslında Filistin sinemasının da beslendiği temel kaynağın 1948 sonrası oluştuğunu söyleyebiliriz. Daha önce ifade ettiğim gibi Filistin Sineması’nda belgesel yaklaşım bir güç olarak hep var. Bu aynı zamanda üçüncü sinema ya da antikolonyal sinema dediğimiz bir sinema yaklaşımının da sürecinin de alamet-i farikası. Filistin Sineması’nın belgesel nitelikli olması aynı zamanda daha kolay bir şekilde dolaşıma girmesini de sağlıyor. Örneğin 1970’ler Türkiye’deki sinema tartışmalarında bir kırılmayı Filistin meselesinin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Çok derinleştirmeden ifade edeyim. Çünkü Filistin ile ilgili belgesel görüntüler Türkiye’de pek çok sinemacının savaş belgeselini ve ideolojik anlamda sinema üretilmesi gerektiği fikrine Filistinli sinemacıların belgeselleriyle ulaşıyor. Aynı zamanda 1970’lerde Filistinli Sinemacıların çektiği belgeseller küresel politik avangardı da etkilemiştir. Bu etkilenme büyük ölçüde belgesel film sayesinde olmaktadır.

Filistin Sineması’nı dönemselleştirmeye çalışırsak 1935’te belgesel nitelikli ilk görüntüler bir kralın Kudüs ziyaretiydi. 1948 sonrası ise işgal süreci sinemanın ikinci fazını oluşturdu. Nakba sonrası Kudüs artık Filistinliler tarafından görüntülenemeyen bir mekân olmaktadır. İlk faz ile ikinci faz arasındaki temel ayrım mekân ve onun imajının kimler tarafından üretildiğidir. Filistinli yönetmen Kudüs’ü 15 sene önce çekebilirken 1950 sonrası Kudüs Filistinli kadrajı tarafından görüntülenemeyecekti. Çünkü Filistinliler işgal sonrası yersiz yurtsuzlaşmış, milyonlarcası Ürdün ve Lübnan ağırlıklı olmak üzere sürgün edilmişti. Sürgün edilen Filistinlilerin kamp tecrübesi, belgesel ile Filistin sinemasını daha da özdeşleştirdi. Çünkü kurmaca savaş olmayan bir yere ait, süreklilik ve sakinlik aramaktadır. Zira kurmacada kamera kendi sesini duymak ister. Ancak savaş anında ise kameranın hareketliliği olması gerekir. Savrulma, sarsılma ve titreme kurmacanın kusuru iken belgeselde ise yaşanmışlık izleri taşımaktadır. 1948’le başlayan Nakba

süreci 1967 ile Altı Gün Savaşları İsrail işgal lehine sonuçlanınca Naksa süreci ile devam etmektedir. 1948 ile 1967 arasında Filistin Sineması sessizleşirken 1967 sonrası Filistin’de yaşayan nüfusun önemli kısmı zorunlu göçle vatansızlaştırıldılar. Nakba’dan sonra Filistin nüfusunun yaklaşık %75’i yerinden edilmiş, İsrail devleti Filistin’in %82’si üzerine işgalle yerleştirilmiştir. Kamplaşan sinemada “devrimci” bir belgesel geleneği oluşturuldu. 1960’larda aralarında Hani Jawhariya, Khadija Abu Ali, Mustafa Abu Ali, Sulafa Jadallah, Ismael Shammout, Nabiha Lutfi, Fuad Zentut, Jean Chamoun ve Samir Nimr adlı pek çok genç yönetmenin bulunduğu iniyasitifle Filistin Sineması işgale ve sömürüye karşı mukavemeti ve sömürsüzleşme mücadelesini önceleyen üretim ilkesiyle kurulmuş oldu.

İşgal Filistin Sineması’nda iki düzeyli bir sanat stratejisi oluşturuldu. İlki sürgün yerlerinde ana yurda dönüş için bir hafıza inşası ya da muhafazası. İlk strateji daha çok Filistin yurdu dışında doğan Filistinliler için gerekliydi. Çünkü yeni nesil Filistinliler ana yurtları dışında doğuyor. Aileleri ise çocuklarına anlatmak için Filistin’e ait görüntüler yoktu. Bu yönüyle Filistin Sineması ana yurt istencini hafızayı muhafaza ederek yaptı. İkinci stratejisi ise İsrail tarafından yerlerinden edilemeyen Filistinliler için Sumud ve İntifada tecrübeleri. Sumud, yerinden edilmelere karşı mukavemeti beslemekte, Filistin’de kök salmayı, uzun ömürler aynı toprakta olan bir zeytin ağacı vurgularıyla işgale karşı direnişi ve inatçılığı salık vermektedir. İntifada ise eldeki az olanakla direnmeyi kapsayan bir mukavemet kültürüydü. Belgesel sinema her iki stratejide temel vazifeyi, direnişi aktarmayı ve aktüel olarak katılmayı sağlamaktadır.

1980 sonrası Filistin Sineması’nda kurmacalar artmaya başlamaktadır. 1980’ler sadece dünya değil Filistin’in de aks değiştirmektedir. İsrail’in Beyrut işgali ile birlikte eski nesil ve yeni nesil sinemacılar oluşmaktadır. 80 sonrasında, daha önceki yıllarda İsrail işgali altında Filistin’de doğan yönetmenlerin, film çektiği görülmektedir. Elia Suleiman, Michel Khleifi, Hany Abu-Assad (Üç yönetimde Nasıra doğumludur), Annemarie Jacir gibi yönetmen kuşağı direnişi metaforik, nostaljik vb. üretirken aynı zamanda kurmaca filmi Filistin sinemasının bir boyutunu oluşturdu. Kurmacanın olması Filistin ile ilgili bir his sinemasını da oluşturdu. Belgesel de bir hissiyat vermektedir elbette ama önceliği görüntünün kendisi, olgunun/olayın görüntülenmesidir. Ancak kurmaca hissin bir olayla dile gelmesidir. Bu yönüyle sessizleştirilen Filistin Sineması önce tanık, sonra devrimci tanık,

daha sonra ise gerçekliğin kendisini sorgulayan bir tanık olmaktadır. İşgale karşı mevzi korumak ve kazanmak her zaman zor olmakla birlikte mevzi-nin Sumud ile elde tutulması ve dayatılan gerçeğe karşı kendi gerçek alanını imajinatif ve fiziki olarak oluşturmak sinema ile yapılmaktadır.

Sonuç olarak Filistin Sineması pek çok işgal coğrafyasında olduğu gibi kendi kimliğini tarihle oluşturmakta ve şimdiyi anlatsa bile gündeliği tarihselleştirmektedir. Bu tarihselleştirme, Filistinli için mesafelenme alanı değil hafızanın inşası için gerekli istasyonlar olarak görünmektedir. Hafıza, 20. yüzyılın ve bu yüzyılın Filistin'i için temel meseleden bir tanesi. Neden önemli olduğunu uzun uzun açıklamaktan ziyade bir şey daha söyleyeyim. Örneğin 1945 sonrası Holokost ile ilgili yaklaşık iki yüze yakın film var. Dünyada çekilen Holokost meselesiyle ilgili bir duyarlılık, bir meşruiyet alanı oluşmuş durumda. Ama 20. yüzyıl boyunca hatta 21. yüzyıla taşınan işgal ve soykırım süreçleri düşünüldüğü zaman pek çok ülkenin benzer bir dokunulmazlığın kazanmadığını görüyoruz. Yani Holokost filmlerinin karşısına çıkarabilecek Filistin filmleri yok. Dolayısıyla Filistin filmleri ile ilgili söyleyeceğim en temel şeyden bir tanesi Holokost'un, daha sonrasında agresif, saldırgan, soykırımcı bir İsrail politikasının ana motoru kılındığıdır. Bunun karşısına koyabileceğimiz Filistin'in sömürgeleştirilmesine yönelik bir sinema dilinin kullanılmadığını görmekteyiz.

İkinci olarak Filistin filmleri protez hafıza üretmektedir. Bu da özellikle sinemanın bulunmasıyla ilgili 20. yüzyıla ait bir kavram. Yani bizim görmediğimiz, tanıklık etmediğimiz olaylara, deneyimlere ilişkin izlediğimiz filmlerle birlikte hafızanın oluşması. Filistin'e gidip işgali görmem zor ama Filistin ile ilgili imajları görmek mümkün. Hafızanın protezleştirilmesi genel olarak literatürde olumsuz bir şekilde ele alınsa da imajın ancak medyumla bir tecrübeye dönüştüğü bir zaman diliminde Filistin Sineması da kendileri için kapatılmış, kör noktalara taşınmış varlıklarını kendi kameralarıyla ve netleyerek imajlaştırmaktadır.

FİLİSTİN İMGESİNİ OKUMAK

Doç. Dr. Eyüp Al*

Filistin sineması üzerinden aslında ve elbette temsil mekanizmalarına değinerek hocamız sunumunu yaptı. Aslında iyi denk gelmiş oldu. Çünkü benim sunumumu ilerleteceğim yer burası. Ben şöyle bir noktadan konuya yaklaşacağım: öncelikli olarak bizim hali hazırda dünyayı tanıma ve bilme biçimimizi imgeler şekillendirmektedir. Bugün Filistin dediğimizde, Amerika dediğimizde, Afganistan dediğimizde bilgimizin zeminini ne teşkil ediyor? Bu bilgiye nereden sahibiz? Amerika'ya gitmediğimizi, Afganistan'a gitmediğimizi, Filistin'e gitmediğimizi farz edelim. Dolayısıyla kişisel bir tecrübemiz de yok. Oradan kimseyi tanımadığımızı farz edelim ki gittiğimiz durumlarda bile aslında çoğu zaman bir başka bilginin, bir başka yönlendirmenin tasallutu altındayız. Bu sorunun cevabı elbette medya ama medya dediğimizde içeriğin büyüklüğünü öncelikli olarak teşkil eden husus imge. Bunun içerisinde fotoğraflar, videolar ve her türlü görüntü biçimi var. Elbette haberler var, bir tarafında da filmler var. Bugünlerde bir nokta daha ön plana çıkıyor; sosyal medya.

Bugün sosyal medyada herhangi bir olgunun, herhangi bir haberin içeriğini biz teşkil ediyoruz. Biz oluşturuyoruz, biz inşa ediyoruz hem de farkında olmaksızın. Burada değineceğim önemli bir husus da dramatisasyon. En kaba haliyle şöyle örneklendirilebilir: Filistinli bir çocuğun öldüğü fotoğraf var elinizde, sosyal medya hesabınızda bunu paylaşıyorsunuz ama bu yetmiyor ve bir şey daha yapıyorsunuz, arkasına müzik koyuyorsunuz. Şimdi soru şu, bu neden yapıyor? Buna neden ihtiyaç duyuyoruz? Bu soruyu sorduğumuzda aslında bunun cevabına kısaca dramatisasyon deniyor.

---

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi

Olgunun, fotoğrafın, imgenin kendisini ya da gerçekliğin olduğu hal bize sanki yeterince acı vermiyormuş ya da o yetmiyormuş gibi ona bir şey daha ekliyoruz. Bütün bunlarla birlikte haberin içerisinde elbette açıklayıcı ifadeler yer alıyor. Bizler de en basitinden Twitter'da ya da Instagram'da paylaşımlarımız ile imgeleri altına üstüne bir şeyler yazıyoruz. Canice görüntüleri hiç durmaksızın paylaşıyoruz. Burada herhangi bir beis de görmüyoruz ama aslında çok ciddi bir sorun var. Ben bu soruna daha çok bizim üzerimizden yani tekil sosyal medya kullanıcıları üzerinden değineceğim. Çünkü biz kullanıcılar olarak şunun farkında değiliz; mahremiyet... Bu arada söylediklerimin hepsi herhangi bir dine mensup olmayı gerektirmiyor. Filistin ya da İsrail meselesiyle özelden ilgili de değil. Bundan 8-9 ay önce yaşadığımız depremle ilgili de benzer tartışmalar gerçekleştirilebilir.

Birkaç tane spesifik örnek verilebilir. Birincisi şu: Bir bombalama yaşanmış, hastanede komaya girmiş bir çocuk görüntüsü, her gün görüyoruz bunları. Çocuğun bu görüntülerini paylaşma hakkını biz her gün her seferinde kendimizde nasıl buluyoruz? O çocuk belli ki hayatta kalmış ve hayatta da kalacaksa uzun yıllar sonra o görüntülerle hala hayatına devam etmek isteyecek mi? Bir kere bunları bilmiyoruz. Benzer durumlar deprem örneği için de geçerlidir. Çünkü enkaz altında olan ya da henüz enkazdan çıkarılmış insanların en kaba haliyle ağzına mikrofon tutmak, hatta sokarcasına o kameraları onlara yaklaştırmak habercilik midir ve tüm olan bitenleri bizim çok büyük bir gönül rahatıyla sosyal medyamızda paylaşıyor olmamız hatta WhatsApp durum güncellemesi olarak bunları paylaşıyor olmamız...

Biz her şeye bakma ve her şeyi paylaşma özgürlüğüne sahip miyiz? Bu çok kişisel bir soru gibi durabilir ama aslında toplumsal bir boyuta sahiptir ve yeni norma bu olmuş gibi görünüyor. Hepimiz neredeyse bu yeni durumu kabul ediyoruz. Her şeyi paylaşabileceğimizi, her şeyi kayıt altına alabileceğimizi düşünüyoruz. Bu hakkı bize kim veriyor ve bunun için dindar biri olmak mı gerekir? Bir başkasının hakkına riayet etmeyecek miyiz biz orada? Bunu aklımızda tutmamız gerekecek. Her şeyi görmeye dair yoğun bir çabamız var. Örneğin sözün kıymeti nerede? Burada hem habercilikle ilişkili olarak bunu sorabiliriz hem de kişisel ve toplumsal düzeyde görmediğimiz bir şeye inanmayacak mıyız?

7 Ekim'den bu yana çok büyük bir savaş, soykırım yaşanıyor. Filistin'de bir soykırımın yaşandığına şahitlik etmemizi sağlayacak olan şey oradaki

görüntüleri hâlâ görmeye devam ediyor olmak mıdır? Bir yandan da vefat eden insanların rakamları söz konusu. Üç kişi vefat ettiğinde değil de 300 kişi vefat ettiğinde mi bu bir kıymet taşıyor ya da haber değeri var. Bizim dışımızda yaşanan bir sürece, olguya işaret etmiyorum. Acıları, acıyı manipüle ediyoruz. O videolara, görsellere koyduğumuz sesler, ağlamalı tonlar, üzerine okunan şiirler, art arda belki kurguyla, hatta görüntüsüyle ışığıyla oynanmış birçok video ve görüntü... Buna ihtiyaç duyuyor muyuz ya da buna neden ihtiyaç duyuyoruz sorusunu sormamız gerekir. Bu hususlar teknik detaylar gibi dursa da aslında öyle değil. Çünkü bizim nerede durduğumuzu, olaya nasıl yaklaşacağımızı aslında kurgu belirliyor. Örneğin deprem yahut Filistin meselesi gibi herhangi bir olağanüstü hâl yaşanıyor. Bu süreçte dramatisasyonun bizi taşıdığı yer rasyonel bir zemin olmuyor. Dolayısıyla bu olgular, haberler, içerikler bizi düşünmeye teşvik etmiyor... Bizden tek bir şey bekleniyor: duygulanmamız, ağlamamız ve aslında fark etmeksizin pasif bir konuma sahip olmamız. Çünkü duygusal açıdan yoğun olduğumuz bir durumda ister istemez düşünme melekelerimiz de zayıflıyor.

Çok mutlu olduğumuzda düşünmekten uzaklaşırız. Çok ağladığımızda, duygusal olarak bir hale büründüğümüzde artık düşünme çabamız biraz geri planda kalır. Dolayısıyla biz aslında sosyal medya tarafından, kendi içeriklerimiz tarafından, dostlarımızın, arkadaşlarımızın paylaşımları tarafından manipüle ediliyoruz. Ana akım medyaya ise hiç değinmiyorum. Çünkü bunu artık fark ediyor olabilmek gerekir. Dünya çapında büyük haber kuruluşlarının meşhur olmuş birçok kötü örneği var: “İsraililer öldürüldü, Filistinliler öldü”. Aktif ve pasif bir dil oyunu söz konusu. İsrailileri birileri öldürüyor ama Filistinliler kendiliğinden ölüyor. Medya okuryazarlığı perspektifinden haberi okuduğumuzda burada oluşturulmak isteneni artık fark ediyor olmamız gerekir ama işin sorunlu kısımlarından bir tanesi bizim olduğumuz sosyal medyadır. Dolayısıyla kendimizin dışında bir yere referans vermeksizin acaba biz nerede duruyoruz diye sormak gerekir. Tabi şunu da söylemek gerekir; sözün buradaki kıymeti nerede duruyor?

Söze itimat etmediğimiz müddetçe bir sorunla karşı karşıya kalıyoruz, durmaksızın görüntü talep ediyoruz. Yeni bir bombalama, bir okula saldırı, hastaneye saldırı, ölen insanlar, henüz can çekişmekte olan insanlar vb. Fotoğrafların, görsellerin, videoların şahitliğiyle çıplak gözle şahitliğiniz aynı şey değil. Gözümüzün önünde bir insan ölüyor olsa biz de orada has-

belkader bulunuyor olsak ne hissederiz? Diyelim ki tam da bizim önümüzde bir kavga cereyan etti ve biri birini öldürdü. Biz o olayın göbeğindeyiz. Yüzlerce, binlerce insanın ölümüne görüntüler aracılığıyla şahitlik ediyor olmak ise aslında çok büyük bir konfor ve biz konfor alanı içerisinde bunları izliyoruz. Bunun da bir tarafıyla sorgulanması gerekiyor. Çünkü olayın göbeğinde bu sefer yer alan biz değiliz, sadece seyirciyiz. Dolayısıyla imgenin, imajın, görüntünün kendisini, her türlü formunu; videosundan tekil fotoğraf karelerine kadar haber içeriklerindeki daha kısa ya da daha uzun videolara kadar hepsinin tek tek bizim tarafımızdan büyük bir eleştiriyle karşılanıyor olması gerekir. Çünkü biz biliyoruz, bir şey yaşanıyor ve yaşanmaya devam ediyor. Bu yaşanmakta olan şey için hala yeni cansız bebek görüntüleri mi talep ediyoruz?

Bunu açıkça söylediğimde çok rahatsız edici bir tarafı var ama farkında olmaksızın bunları izliyoruz ve görüntüler duygusal düzeyde seyircisine hücum ediyor. O yüzden medyada görüntüler çok yoğun kullanılıyor. Bir meseleyi tarif etmek, bizim burada yaptığımız gibi İsrail ve Filistin meselesini tarihsel bir bağlama oturtmak, bunun aynı zamanda ekonomik politik bağlamları üzerine tartışmalar da yapılabilir. Şimdi biz bunları yaptığımızda bu bizi çok rasyonel bir zemine çekiyor. Hâlbuki duygusal zemin burada çok daha kolay ve etkili bir şekilde kurulabilir. Tek bir fotoğraf karesi, 10-15 saniyelik bir video, bir görüntü bizi manipüle edilebilecek bir yöne doğru taşıyor. Aslında ne oluyor? Konuşmamın başında da değinmeye çalıştım şekilde düşünceye yarı açmıyor. Bunlar bizi gerçekten çok duygusal bir yere mahkûm ediyor; mazlum olan, ezilen ve hep kaybeden tarafın temsili durmadan Filistinliler üzerinden kurgulanıyor.

Temsil mekanizmasının kendisi elbette önemli, görüntülerin üretilmemesi bugün belki de içinde bulunduğumuz çağ gereği imkânsız ama bunları ne kadar üreteceğimiz, hangi sınırlar içerisinde üreteceğimiz bizim açımızdan çok önemli. Bunu es geçemeyiz. İmgeler zaten tarihsel bir bağlam içerisinde çok uzun zamandır üretiliyor. O yüzden de konuşmamın başında bugün herhangi bir insana Filistinli dediğimizde onun zihin dünyasında sınırları önceden çizilmiş ve belirlenmiş bir imge zaten var. Batıda ya da Latin Amerika'da Filistin dediğimizde, Afganistan dediğimizde insanların zihninde bir şey uyanıyor. Bizim zihnimizde de bir imge uyanıyor. Afganistan dediğimde, ilk elden bunu kendimize söyleme cesaretimiz varsa zihnimizde iyi imgeler ve görüntüler uyanmıyor. Rasyonel bir zemine

geçtiğimizde bunu kritik edebiliriz. Hollywood filmleri üzerinden bunları konuşabiliriz, tartışabiliriz. Sosyal medyada dolaşan görüntüler üzerinden gene bunları sorgulayabiliriz çünkü burası rasyonel bir yer. Sosyal medyanın yoğun akışı, haberin anındalığı, içeriğin durmaksızın akışı dolayısıyla bizim düşünme melelerimiz zarar görüyor. Bunu fark etmek gerekiyor. Çünkü görüntülerin bu kadar yoğun kullanılmasının birçok nedeni var.

Bir meseleyi detayıyla anlatmak, açıklamak, uzun uzadıya ele almak vakit istiyor, emek istiyor, orada kalmayı, o mesele üzerinde konuşmayı, tek bir bağlamda onu inşa etmeyi ve kritik etmeyi gerektiriyor. Söz konusu sosyal medya olduğunda yine biz kullanıcılara referansla tek bir görüntü, tek bir kare bütün ideolojik pozisyonu, o ruh halini ve o duyguyu aktarıyor ama mahremiyet ve manipülasyon meselesi gene var. Bunu hiçbir zaman tartışmıyoruz ve dediğim gibi bizatihi mahremiyeti dindar bir insanın ele aldığı yerden almaya da gerek yok. Herhangi bir kişinin özel hakları, içinde bulunduğu konum ve pozisyon yeterlidir. Deprem örneğini de o yüzden bilerek verdim. Bunu her olağanüstü hâl ve durumda tekrar ele alabiliriz.

Filistin örneğinde ve diğer konularda tarafları anlama ve bakma özgürlüğü var. Ancak bunların hepsini tek tek tartıştığımızda sosyal medya kullanıcısı olarak cevap arayışına girebilirim. Ben gerçekten her şeyi görmek istiyorum muyum ve öğrenmem mümkün müdür? Çünkü meselenin şöyle bir tarafı var; öğrenme dediğimiz eylemin kendisi 30 saniyelik bir videoyla gerçekleşmiyor. Bir savaşın hatta soykırımın bütün o tarihsel bağlamını bilmeyi gerektiriyor ve 30 saniye açıkça bunun için yeterli değil. Sonuçta olan şey ise görüntüleri ve imgeleri daha fazla talep etmek. Görüntü ve imaj zaten bakılma talebinde bulunuyor. “Ben buradayım, bana bak” yönünde bir talebi var ama bu yetmiyor. Bu yetmediği için de sosyal medyaya özellikle dönüp baktığımızda her gün daha da rahatsız edecek derecede “çığırkan görüntü”lerle karşılaşyoruz, değil mi? Televizyonlar habercilik etiği gibi sınırlamalar nedeniyle her şeyi gösteremiyor. Sosyal medyada ise kurumsal düzeyli sınırlamalar olmadığı için kullanıcılar şahsi hesapları üzerinden birçok şeyi paylaşabiliyor.

Birçok insan WhatsApp’ında durum güncellemesi olarak ölmüş Filistinli bir bebeğin görüntüsünü paylaştığında iyi bir şey yaptığını düşünüyor. Muradımız o ya, buna baksın insanlar ve çarpılsın. Şimdi konuşmamın son kısmı bu hususa ilişkili olacak. Görüntüler konformisttir ve bizi bir alışkanlığa sevk eder. Bu görüntülere alışıyoruz. Filistin savaşının görüntüleri,

bu soykırımın görüntüleri, ölü bedenler, parçalanmış bedenler çarpıcı mı? Herkes tek başına bu soruya cevap verebilir. 45 gün önce gördüğünüz ilk görüntü mü daha çarpıcıydı, şimdi bugün buradan dönerken yolda sosyal medyayı açtığınızda hesabınızda gördüğünüz görüntüler mi? Demek ki görüntü dediğimiz şeyin bir açlığı var, yani durmadan kendisini hep daha farklı ve daha çığırtaan biçimlerde ifade etmesi gerekiyor. Görüntüler bizde bir aşinalık yaratıyor. Çünkü 40 gündür hep aynı şeyi görüyoruz. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Somali'de ya da Irak'ta bir patlama oldu deseler, bize patlamış araba görüntülerini, parçalanmış bedenleri göster-seler şaşırır mıyız? Bu bizi rahatsız eder mi? Bunun cevabını ben veremeyeceğim. Herkes tek başına bu sorulara cevap verebilir. Peki, bu sürecin sorumlusu kimdir? Sorunun cevabını size bırakmadan ben vereyim: Tüm medya ve sosyal medya kullanıcıları yani biziz. Bu dışarıdan birilerinin gerçekleştirdiği bir eylem değil. Bunun için medya okuryazarlığına da gerek yok. Her şeyi görme, her şeye bakma hakkını biz talep ediyoruz. Sadece bir şeyi işittiğimizde, ona şahitlik ettiğimize inanmayacak mıyız? Ya da biri bize bir haber getirdiğinde ona inanmayacak mıyız?

Şahitliğin sınırlarına bakmak gerekir. Fotoğraflar, videolar ve medyanın tamamı seyircide oradaymışızcasına bir yanılısma yaratabilir ama seyirci gerçekte orada değildir. Bunu önemsiyorum. Çünkü çıplak gözle bir şeye şahitlik etmenin kendisiyle "medium"un, o aracın dolayımında gerçekleşen bir şeye şahitlik etmek aynı değildir. Dolayısıyla mesafeyi fark etmiş olmak gerekir. Çünkü bir mesafe içerisinde çok daha steril bir alanda bu görüntülerle karşılaşyoruz. Bombalar açıkça bizim tepemize düşmüyor. Ölen bizim çocuklarımız değil. O görüntülere hep bir taraflıyla mesafeyle ve soğukluk içerisinde yaklaşıyoruz. Tekrar mahiyetinde son sözüm olsun, mahremiyetin sınırlarına dikkat etmek, bunun için gazeteci olmaya gerek yok. O yüzden sosyal medyaya referans verdim. Dramatizasyona dikkat etmek, özellikle de bu tarz içeriklerin paylaşımında dikkatli olmak gerekir. Bu durum bir terör eylemi için de geçerlidir. En son yine bir camiye yanılmıyorsam 1-2 sene oldu saldırı gerçekleşmişti farklı bir yerde. Katil canlı yayında camiye girmişti ve 30-40 kişiyi orada öldürmüştü. Tabi haber kanalları ancak belirli sınırlar içerisinde bunu haber yapabiliyor. Ancak sonrasında insanlar WhatsApp durumunda ya da herhangi bir platformda bu görüntüyü paylaşp beddua ediyor. Gerçekte neye beddua ediyorsunuz yoksa bu kötü duruma farkında olmaksızın katkı mı sunuyorsunuz? Bu örnekte de görüldüğü gibi temsil mekanizması yanlış bir yerden kurulu-

yor. Canice bir şeyin görüntüsünü paylaşıyorsunuz. Orada değiliz, oradaki insanların görüntüsünü paylaşıyoruz ve insanlar öldürülüyor. Gene fark etmeksizin aslında kolaylık sağlamış oluyorsunuz, onun elini kuvvetlendirmiş oluyorsunuz. Bu hoş bir görüntü değil. Mazlum tarafı durmaksızın zihnimize kazıyoruz.

Toparlayarak soracak olursam, İsrail ve Filistin meselesinde şimdi herkesin aklında ve zihninde aşağı yukarı güçlü, muktedir taraf kim? Mazlum taraf kim? Bu sorunun cevabı ve nasıl inşa edildiği elbette imgelerle ilişkilidir. Çünkü durmadan yok sayılan, hor görülen ya da parçalanan bedenlerin temsili Filistinliler ile gerçekleşiyor. Sanki hiç İsraili ölmüyormuş ya da öldürülmüyormuş gibidir. Çünkü bunun görülmesine ve böylesi bir güç kaybının şahitliğine pek izin verilmez. Ana akım medyada zaten söz konusu olamaz, en fazla sosyal medyada böylesi temsillerle karşılaşmak mümkün olabilir. İsraili askerlerin öldürüldüğü bir videonun, görüntünün uluslararası medyada dolaşıma girmesi büyük bir itibar kaybı olur. Dolayısıyla imgeler daima Filistinlileri belirli bir pozisyonda resmetmek için sömürgeci bir mantıkla inşa ediliyor.

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

Soru: Merhabalar, Hediyeullah hocamıza bir soru sormak istiyorum. Hocam, aslında meslek standartlarından bahsettiniz, bununla beraber Eyüp Hocanın sunumunda ele aldığı yönden bende de sosyal medya imgesini uyandırdınız. Şimdi sosyal medya o kadar fazla ki artık. Bazı ilkeleri belirliyor ya da ilkesizliği belirliyor. İşte “tık” haberciliğinden patronaj meselesine, bunun ne kadar görüntü alabileceği meselesinden şahıs haberciliğine... Siz orada haberin kendisini önemli kılmıyorsunuz, habercinin kim olduğunu önemli kılıyorsunuz. Sonra işte bu kişinin herhangi bir liyakati var mı, meslek etiği biliyor buna hiç bakmaksızın haberciyi sahaya gönderiyorsunuz.7 Ekim’den birkaç hafta sonra Türkiye’den de sahaya birçok gazeteci gitti. Oradayken Gazze tarafından atılan, kubbeyi aşmış birkaç roketin yanı başlarına düşmesinden dolayı korkunç bir algı yarattılar. Bunları yayınlamayabilirdi. Mesela bu haberler İsrail tarafı da güvende değilmiş algısı yarattı. Bu tarz bir etik meseleyi itişare etmeyen zihniyetteki insanlar da “demek Gazze’den İsrail’e karşı da bir zayıat var” gibi bir algıya kapıldılar. Dolayısıyla bu haberleri yapanların böyle bir meslek etiği kaygısının olmadığı kanaatindeyim. Evvela liyakat sahibi gazeteciler yetiştirmek gerekiyor. Patronaj meselesine gelince, sonuçta burada pazarlama ve reklam gibi şeyler söz konusu, ihaleler vesaire derken bahsettiğiniz o etik normların oluşmasını siz realist buluyor musunuz?

Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz: Ben etik kavramını kullanmamaya gayret ediyorum. Medya için de bir ticari alan yani enformasyonun bir alanı olarak “medya endüstrisi” kavramını kullanıyoruz, yani sanayi. Dolayısıyla bir iş alanı olarak medyanın kendisini öncelikle bir kodlayalım ve görelim. Bir iş yapma biçimi ve iş yapmanın kendisinin kurallarını, ilkelerini yine onlar bize vaaz etsinler. Biz size hizmet sunuyoruz, o hizmet karşısında çeşitli mali kaynaklarla kazanç elde ediyoruz. Reklamlardır başka şeyler-

dir vesaire bir sürü mekanizmalarla mali kaynaklara para kazandığımız bir sektörün içerisindeyiz. Türkiye'deki en büyük problemlerinizden bir tanesi bu işi yapanların iş yapma kriterlerine ilişkin kendilerinin bize bir kriterler silsilesi sunma nezaketinde veya tenezzülünde bile bulunmamış olması. Dolayısıyla bir iş alanı olarak herhangi bir sektörün iş yapma kriterini nasıl talep edebiliyorsak bunun öncelikle talep edilmesi gerekiyor. Yani bu meselenin gündeme getirilmesi gerekiyor. Bu açıdan kurumsallaşamamış bir medya yapısına dair tartışmayı gündeme getirirken, ya nasıl olsa burası bir ticari alan yani para kazanma ve takipçi sayısını artırma derdinde, yani para getirici olan her ne varsa o atraksiyonu yapacak bir alan sonuçta, ne beklentimiz olabilir ki demek kaybedilmiş bir pozisyonudur.

Dolayısıyla dediğim gibi bir ahlakçılığa ve ahlaki norm vaaz etmeye gitmeksizin gayet böyle bir iş alanı olarak onun için size şu su bardağı örneğini verdim. Bize bir şirket kuruyorsunuz. O şirkette sunum hizmetler nelerdir, lütfen tanımlayınız, onların kriterlerini vaaz ediniz, gibi çeşitli mekanizmalarda biz size bunları yapıp yapmadığınızı sorabilecek şekilde bir sektörel örgütlenme oluşturulmuş olsun. Şimdi bunun varlığını talep etmek, Türkiye'de medyanın asıl kurumsal sorumluluğunu talep etmektir. Medya ahlaki başlığı altında yapılan tartışmalar hep muhabirin haberde, sahada haber kovalayan kişilerin sorunu olarak konuşula geldi şimdiye kadar. Profesyonellerin sırtında bu ahlaki normların gerçekleşmesi beklemek doğru değil. Dediğiniz gibi patronaj varken, kamu otoriteleri varken, reklam verenler varken bu habercilerin kendisinde bir meslek ilkeyi uygulamayı talep ediyor ve beklilerin kendisi rasyonel değil. İkinci konu medya ahlaki zaten sadece bunu vaaz etmiyor. O mesleki ilkeler silsilesi içerisinde patronajın da reklam verenin de diğer kamu otoritesinin de ve varsa diğer paydaşların da hak ve sorumlulukları beraber gündeme getirilir. Burada saha eğitim kısmı evet, sorun alanlarından bir tanesi. Yani Türkiye'de habercilik eğitimi en zayıf olduğumuz noktalardan biri. Afet haberciliği hakeza. Benzer süreçlerde biz 6 Şubattan sonra bir afet haberci rehberi hazırlamıştık. Bu süreçte de mesela İsrail sorunu için bir savaş haberciliği benzeri bir şey üretmeye çalışıyoruz. Akademinin kendisi toplumsal etkiye çok fazla emek harcadığı için, gazetecilerin ve medyanın kendisi aktivizme fazla zaman ayırdığı için, haberciliğin kendisi pek ortada kalmıyor. Doğrusu bilginin kendisine bir değer atfedip bir ihtiyaç olarak bunu gündeme getirip bu ihtiyaçtan dolayı var olan kurumlar bunlar.

Basın ilan kurumu bizim paralarımız üzerinden medyaya para aktarıyor. Niye aktarıyor? Onlar ayakta kalabilsinler diye. Bu toplumda gelişmenin araçlarından bir tanesi medyadır. Bu anlamıyla artık bizim Basın İlan Kurumu'nun ve kamu kurumlarının ilanlarını gazete aracıyla takip edenleriniz var mı? İlan.gov.tr uygulamasını cebinizde duyabiliyorsun, görüp takip edebiliyorsunuz ama buna rağmen basın ayakta kalabilsin diye kamu üzerinden gazetelere para aktarılıyor. Sebebi şu, bu kurumlara ihtiyacımız var, ayakta kalsınlar. Tamam, ayakta kalsınlar ama bize sundukları hizmetin bari hakkını verebilsinler talebini en azından diri tutmak gerek.

Öbür taraftan karamsarlık meselesine gelince, şöyle diyeyim, şeytan taşlamaya değil, salavat getirme ihtiyacımız var. Birilerinin şunu de diyebilir ya şeytan da taşlayalım, salavat da getirelim. Evet, ama olumsuz işaret ederek ve olumsuzu büyüterek değil de iyi ve olumlu olanı görüp, çoğaltıp onun üzerine gitmek benim tek direnç noktam. Çok teşekkürler.

Soru: Yusuf Ziya Hocama bir sorum olacak. Bahariye'de bu yıl Filistin Film Okumaları'nın beşinci oturumunu gerçekleştiriyoruz. Dolayısıyla sinemaya dair zaman meselesini çok merak ediyorum. Holokostan örnek verdiniz hocam, 200 tane film çekildi, kendilerini daha iyi ifade ettiler dediniz. Tabi Filistin hali hazırda zaten diasporik bir sinemaya sahip. Biz bir film, bir belgesel yapıyoruz orada da işaret ettiğiniz Filistin'e yönelik bir belgesel sinemanın olduğunu daha net görüyoruz. Çünkü bizim zihnimiz imaj ve gerçeklik arasında sürekli bölünüyor. İşte 75 yıldır bir işgalden bahsediyoruz, yönetmenin gözü, bakışı yani bu süreçte zaman nasıl etkiliyor bu filmleri? Ya da onların dönüşümünü nasıl etkiliyor? Holokost üzerinden düşünerek kıyaslama yapıyoruz ya orada daha kısa bir zamana tanık olup o zamanı yansıttılar. Sinemada bunu bir göstergeye dönüştürdüler. Ancak Filistin çok uzun bir sürece tanıklık ediyor. O yüzden sinemada bu zaman meselesi Filistin özelinde nasıl akıyor ve yönetmenler açısından nasıl ifade buluyor? Hani bu uzun sürecin Filistin sinemasındaki yönetmenleri nasıl etkilediğini ve düşüncelerini nasıl şekillendirdiğini merak ediyorum.

Doç Dr. Yusuf Ziya Gökçek: Evet, ben yaptığınız film okumalarını takip ediyorum. Umarım karşılık bulur, şimdi bulmasa bile. Şöyle ifade edeyim, Holokost çok kısa süren bir durum esasına 3-4 seneye yayılan bir şey. Ve bu 3-4 sene içerisinde yaklaşık 2023'e kadar bir film üretimi söz konusu. Fakat İsrail'de şöyle bir durum da söz konusu, bir shift bir değiştirme dediğimiz mesele söz konusu. Holokost'ta o ağlak dediğimiz mağdur İsraili

'den daha şahin bir İsraili'ye dönüş. Özellikle kendi ürettiği dizilerde bunu görüyoruz. Yani onlarda Holokost'un kendilerine verdiği bir meşruiyet ağından faydalanıldı. Fakat meşruiyeti devam ettirmeleri için daha agresif bir politika, kültürel politika izlemeleri gerektiği hususunda sanki bir değiş-tirme söz konusu. İkinci olarak evet, yani zamansal olarak Filistinli 2023'e kadar 75 süren bir meselesi var. Ancak hani realite dediğimiz şey o kadar baskın ki, kurmaca ile dile gelmesine gerek olmayacak şekilde sürekli bir imaja dönüştürülmesi söz konusu. Yani bu süreyen bir şey bu kesilen bir şey değil. Dolayısıyla bu meseleyi bir hafızaya dönüştürmek için film çekilmesine de gerek yok gibi. Yani haber ajanslarının yaptığı şey temelde aslında böyle bir şey üstlenmek. Burada bir başka kısa bir durum ortaya çıkıyor. Filistin Sinemasının bir trajikomik ya da travmatik gerçekçilik dediğimiz 2 şey üzerine kurulduğunu görüyoruz. Yani ya gerçeğin acıtıcı tarafına karşı absürt sayılabilecek tepkiler vermeye başlaması ya da gerçeği algılayış biçimi olarak o travmanın yarattığı engeller. Yani travmatik bir saldırı anında, örneğin bir bomba patladığı zaman insanın akıl yürütmesi, akli melekelerini kaybetmesi söz konusu. Sanki akli melekelerini kaybetmiş, o an gelen giden o şoku yaşayan insanın gözünden bir filmin üretilmesi söz konusu. Dolayısıyla bunu tematik olarak ekstra vurgulamalarına gerek yok. Ama biçimsel olarak Filistin Sinemasının bu meseleyi ele alış anlamında işgalin sürekliliğinin ortaya çıkardığı böyle bir durum olduğunu söyleyebiliriz.

Soru: Hediyeullah Hocamıza bir sorum olacak. Anladığım kadarıyla habercilik alanında bir meslek yasasının gereksiniminden bahsettiniz. Yani bunun ilkeleri olarak ne vaat ediyoruz? Biz haberciler ve gazeteciler olarak ne vaat ediyoruz? Misyonumuz ne? Hesap verilebilirliğin kendi içerisinde bir denetim mekanizmasına sahip olmasının önemini vurguladınız. Ve bunun teoride ortaya konulduğundan da bahsettiniz, UNESCO'nun ortaya koyduğu bir ilkeler bütününden, bir kitaptan da bahsettiniz. Ama bunun Türkiye'deki eksikliğini vurguladınız genelde. Ben bir ideal olarak bu tarz bir haberciliğin dünyada örneği var mı, medyanın ve haberciliğin yapısı ve iktidar ilişkileriyle olan doğası gereği en iyi ihtimalle ne bekleyebiliriz? Dünyada örnekleri var mı? Bunu sormak istedim, teşekkürler.

Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz: Var oluş amacını ortaya koyup, yaptığı işleri tanımlayıp, o işlerin kriterlerini belirleyip, çoklu denetim mekanizmalarıyla hesap verilebilir kurumsallaşmış medya düzeni mümkündür. Yasadan bahsetmedim, yasa çünkü zorlayıcı normdan bahsediyoruz. Kamu

otoritesinin yani kolluk kuvvetinin şiddet tekeline kullanarak yapmak zorunda olduğu bir şey o. Kastettiğim benim o anlamda bir otoriter veya totaliter medya düzenine gidebilecek herhangi bir yasal düzenleme konusundaki tavrım biraz da farklı. Kesinlikle ona cevaz verebilecek sürece girmemesi gerekiyor. Bir mekanizma var, okur denetimi ve editör denetim; öz denetim dediğimiz sektörün kendi meslek örgütleri aracılığıyla bize vaaz ettiği ve ilan ettiği ilkelerin takibini yapabilecek denetim mekanizmasını Türkiye’de şu anda basın konseyi az da olsa yapmaya çalışıyor. Üçüncü denetim mekanizmasına biz idari denetim mekanizması diyoruz. RTÜK ve benzeri gibi. Dördüncü aşama, yargısal denetim mekanizması. Yargısal denetim mekanizması ile idare denetim mekanizmasına dair talepleri de canlı tutarak asıl alt alanda, esas bir iş alanı olarak bu sektör bize neyi vad ediyor diye işi tanımlasın ve kriterlerini belirlesin. Burada oluşmuş 200 yıllık bir sektörel deneyimden bahsediyoruz. Bu anlamıyla da bu dediğimiz 4 aşama da zaten bir alanın meslekleşmesini tamamladığını gösteren unsurlardır. Meslekleşmesini henüz tam olarak tamamlayamamış bir habercilik pratiğinden söz edebiliriz. Türkiye’de bunu mümkün kılacak bilgi birikimi var. Kurumsal altyapı da yeterince işlemese bile oluşmuş durumda. Yeter ki bunun olabileceğini, olmasını talep etmemizin doğal hakkımız olduğunu, yani hem yasal düzende hem de 1876’dan bu yana Türkiye’nin içinde bulunduğu anayasal sistem bağlamında, anayasal hak olarak da bireysel yani varoluşunu gerçekleştirecek bir özne olarak da böyle bir hakkımızın olduğunu bilelim. Bu hizmeti sunan kim varsa buna dair bir kurumsal mekanizma beklentimizi yüksek sesle dile getirmemiz lazım. Mümkündür, talep edilirse mümkündür, hayal değil. Tam tersi mümkün olmamasının kendisine bakarak zaten o kurumları kapatmamız lazım. O hizmeti vermiş olmasınlar. Veya ona dair oluşabilecek herhangi bir talebin kendisine bakarak 83 tane iletişim fakültesi var, tümünü kapatalım yani. Bizim bütün bir düzenimizi baştan değiştirebilecek bir şeye doğru gidebiliriz. Ben hani onun imkânın ötesinde, hakkımız olduğunu fark edip bunu talep edip yerine getirebilecek şekilde yol yürünebilir. İmkânsız değil ama zor.

Soru: Eyüp Hocam, müsaadenizle olursa ben de size bir soru sormak istiyorum. Aslında hep konuştuğumuz üzere TV, ana akım medya, sosyal medya, kitle iletişim araçları, bir show business ve tamamen tüketime ve kitlelerin edilgen hale getirilmesine dayanıyor. Evet, bahsettiğiniz üzere bir sosyal medya paylaşımları yaparken bir video ya da bir fotoğraf, herhangi bir içerik yaparken orada sanki etken kişi bizmişiz gibi. Fakat bu bizde

nihayetine dayatılan da bir süreç, Ya da şöyle söyleyebilirsek eğer ben bir Müslüman olarak ya da sorumlu biri olarak sosyal medyada ya da herhangi bir mecrada bir paylaşım yaparken şunu aslında niyet ediyorum, bir soykırım yapıyor ve ben bunu duyurmalıyım. Bunu yapmadığım müddetçe ya da birileri bunu duyurmadığım müddetçe, tabi ki tırnak içinde söylüyorum, herkes bu amacı gütmeyebilir, bir şahıs olarak kişi ne yapabilir? Çünkü diğer tarafta ana akım medyada sanki sürekli mağdur olan İsrail’miş gibi soykırım demekten aciz bir haber anlayışı da görüyoruz. Biz bu kadar edilgen yapılmaya çalışılırken, bu kadar baskı altındayken nasıl bu süreci yönetebiliriz? Ya da biz bir kitle olarak nasıl aktif rol alabiliriz?

Doç. Dr. Eyüp Al: Evet, yani bu süreç bize aslında bir tarafıyla ana akım medyanın dışında sosyal medyanın da bir imkân olduğunu gösterdi. Özellikle de küresel ölçekte ana akım medya çok daha sınırlayıcı ve sınırlandırıcı bir rol oynadı. Filistin’de ve İsrail’de yaşananları öğrenmemizin önünde bir set, bir engel olarak rol aldı. Türkiye’de belki biraz daha dini hassasiyetler ölçülüsünce toplumun talepleri, dolayısıyla medyanın üzerine biraz daha baskı oluşturabiliyor. Ama uluslararası ölçekte çok öyle işlemedi. Dolayısıyla sosyal medya burada belirli sınırlar içerisinde kaldı ki o sınırların şimdi uzun uzun açmak gerekir. Çok giremeyeceğiz. Çünkü sosyal medyada yani tırnak içerisinde özgür bir yer değil ya da işte demokratik bir yer değil ama belirli sınırları en azından ana akım medyaya göre daha serbest. Özellikle de işte kullanıcı odaklı olması nedeniyle ama oranın da başka sorunları var.

Soru: Eyüp Hocam merhabalar benim size bir sorum olacaktı. Hocam Filistin soykırımının ortaya çıktığı tarihi olan 7 Ekim’den bu yana şimdi Müslümanlar olarak bizim protesto şekillerimizde böyle bir ayrımcılık biraz daha başka kitlelere sürekli hedef gösterme şeklinde bir protesto, Filistinli soykırımı uğrayan vatandaşların dünyada daha çok teröristmiş gibi lanse edilmesine yardımcı olmuyor mu? Örnek veriyorum, starbucks, basıp, starbucks kahvesini içen insanların kahvelerini dökmek gibi ya da coca cola satan işletmelerin önlerine gidip oralarda işletme sahiplerini fiziki temasta bulunmak gibi hamleler, Filistin imgesine ve Filistin davasının meşruiyetine sizce dünyada bir zarar veriyor mu, vermiyor mu? Ben bu konuyu öğrenmek istiyorum. Çok teşekkürler.

Doç. Dr. Eyüp Al: Protesto kültürünün bir yer etmesinde 2 husus devreye girebilir. Yani birincisi protestoların kendisi, ikincisi de sosyal medyada bu protestoların temsili, yani temsil pratikleri. Dolayısıyla bunu Hediye-tul-

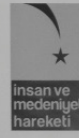
lah hocamızın söylediği gibi, yani bir hak olarak protestoyu nasıl ele alıyoruz, nasıl konumlandırıyoruz, diye sorarak ele almalıyız. Tabi bu hususlarda çok yeniyiz. Bir şeyi talep etmenin, bir işi ortaya koymanın bir vatandaş olarak bizim hakkımız olduğunu ifade etmek noktasında bunu nasıl temsil ettiğimiz hususunda çok bilgi sahibi değiliz, diye düşünüyorum. Ama bunlar öğrenilebilir şeyler. Özellikle sosyal medya söz konusu olduğunda, zira bu bütün dünya açısından çok yeni bir şey. Bizim açımızdan da yeni bir şey. Dolayısıyla biz de öğreniyoruz. Bunları da böyle bir toptancı bir dille, hani olmaması gereken şeyler değil ama “böyle böyle hatalar da var” diyerek sosyal medya içerisinde düzeltmek mümkün diye düşünüyorum.

Hocalarıma çok teşekkür ediyorum. Sizlere çok teşekkür ediyorum ve elbette burada bu akşam bulunabilmemizi sağlayan İnsan ve Medeniyeti Hareketi'ne çok teşekkür ediyorum.

KÜRESEL SİYASET, ULUSLARARASI HUKUK, MEDYA VE DİN BAĞLAMINDA İSRAİL SORUNU

PANEL SERİSİ

16/23/30 • ARALIK • 2023

3. OTURUM DİN

GAZZE'YE YÖNELİK SALDIRILARIN TEO-POLİTİĞİ

Prof. Dr. Şinasi Gündüz*

Değerli dostlarım öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum. Şimdi ben özetle Gazze'ye yönelik soykırım ve etnik temizlik politikası eksenli saldırıların teopolitik boyutunu ele alacağım. Yani bunu dini argümanlarla nasıl meşrulaştırıyorlar, bunu nasıl kendi zihinlerinde meşru hale getiriyorlar, bunların üzerinde duracağım. Öncelikle geçen Gazzeli dostlarımızın, Ebu Ubeyde'nin sosyal medyaya yansıyan bir açıklaması vardı, dünyayı Gazze'deki katliam karşısında iki kutba ayırıyordu. Bu kutuplardan bir tanesi, bu katliama fiilen destek verenler, bunu destekleyenler ve yapanlar ikinci kutbu ise aciz bir şekilde bunu izleyenler diyordu. Tabii kendi coğrafyamızı ben aciz bir şekilde izleyenler kategorisinde görüyorum ama bu soykırımı açıktan destekleyenler ya da bunu açıktan fiilen icra edenler bir şekilde kendilerini hem seküler dünyada hem de özellikle Hristiyan, Yahudi zihin yapısına sahip olan çevrelerde meşrulaştırmaya çalışıyorlar. Yani biz görüyoruz ki bu bağlamda bu katliamı yapanları ve destek verenleri belki iki kategoriye ayırmak lazım.

Küresel Siyonizm dediğimiz bir çevre var ki bu küresel Siyonizm sadece Yahudi Siyonistlerden oluşmuyor. Aynı zamanda bizim Hristiyan Siyonistler dediğimiz Amerika Birleşik Devletleri'nden Kanada'ya, Avustralya'dan Yeni Zelanda'ya İngiltere'ye kadar daha büyük demografik anlamda bir gruptan da oluşuyor. Bunlar canhıraş bir şekilde bu katliamın fiilen içerisinde olan çevreler. Askeri, ekonomik, siyasal her türlü desteği hatta insan desteğini veriyorlar. Paralı birtakım çeteleri Filistin'deki o soykırım da görev almak üzere istihdam ediyorlar. Bunları biliyoruz. Bir bunlar var. İkincisi

---

* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

de bu katliama destek verenler arasında dini birtakım kaygılardan teopolitik bir arka plandan, zihin yapısından ziyade ekonomik, siyasi, askeri çıkar çevreleri var. Yani bir emperyalist bir dünya var, bir batı dünyası var. Bir de bu çevre ki bunlarda daha büyük grubu oluşturuyor baktığımız zaman. Şimdi burada bu soykırımcıların işgalci, Siyonist çetelerin, kendi yapıp ettiklerini seküler dünyaya karşı şu şekilde meşrulaştırdıklarını görüyoruz. Üç tane temel argüman kullanıyorlar. Bunlardan ilki self defence dediğimiz kendini savunma hakkı. Böylelikle oradaki işgalci güçlerin kendilerini savundukları şeklinde pazarlanıyor. İkincisi, biz teröre karşı mücadele ediyoruz söylemidir ki bu da seküler dünyadaki en etkili argümandır. Herkes kendi terör ve teröristini oluşturuyor, üretiyor ve ona karşı mücadelesiyle kendi katliamını, soykırımını, etnik temizliğini meşrulaştırıyor. Üçüncüsü de özellikle bu Holokost söyleminden ve Holokost endüstrisinden hareketle sürekli mağduru oynama halidir. Bakın mesela özellikle Almanya'nın desteğinde biz bunu açık şekilde görüyoruz değil mi? Almanya göbekten bağlı bir şekilde kendisini Siyonist işgalcilere destek vermek zorunda hissediyor. Bunu da her fırsatta bildiriyor çünkü böyle bir tarihsel sorumluluk içerisinde olduğunu her fırsatta ifade ediyor ki sadece Almanya değil, Avrupa Birliği'nin diğer birçok ülkesinde de bu ve benzer şeyi görüyoruz. Çünkü bir Holokost, soykırım endüstrisi var. Bunun yıllarca oluşturduğu medyatik, siyasal, ekonomik bir yapısı var. Ciddi anlamda bunu yapanların zihninde şu anda Filistin'deki her türlü soykırıma, etnik temizliğe yönelik bir meşruiyet oluşturuluyor. Bu bir tarafa, şimdi ben bunları tartışmayacağım. Bu hadisenin sadece bir teopolitik arka planı yok, bu anlamda bunları giriş babında söyleme ihtiyacı hissettim.

Asıl teopolitik bağlamda baktığımız zaman 7 Ekim Aksa Tufanı Operasyonu'nun hemen arkasından Amerika Birleşik Devletleri'nden İngiltere'ye kadar birçok devlet hep şunu dillendirdi: Bu bir din savaşıdır. Mesela ABD'li meşhur senatör Lindsey Graham, sanıyorum ilk haftası içerisindeydi, “bu bir din savaşı ve bu din savaşında biz İsrail'in yanındayız” beyanatı verdi ki Lindsey Graham'ın kendisi bir Yahudi değil ama bir Hristiyan Siyonist, bunu biliyoruz. Çünkü bir insanın Siyonist olması için Yahudi olması gerekmiyor. Sadece o değil, ilerleyen zamanda aynı dili birçok kişinin kullandığını gördük Amerika'dan, Avrupa'dan, işgalci İsrail gücü ise her fırsatta aynı şeyleri ifade etti. Mesela Netanyahu'nun “bu mücadele ışık ve karanlık çocukları arasındaki bir mücadele”, “bu mücadele insanlıkla orman kanununa uyanlar arasındaki bir mücadele” gibi söylemleri medyaya

yansıtıldı ki ışıkla karanlık savaşı, din savaşı gibi ifadeler bu hadisenin teopolitik bir zemine oturtulmasına dair açık yaklaşım biçimleriydi. Gazze’de yaşanan katliamda oluşturulan teopolitik zeminin Yahudilik ve Hristiyanlık bağlamında şu şekilde kurgulandığını gördük. Mesela Yahudi geleneği bağlamında Yahudi siyonistler bunu İsrailoğullarının seçilmişliği kavramı üzerinde kurmaya çalıştılar. Burada bir diğer kavram erest muhtehet dedikleri, yani vaat edilmiş topraklar ya da arzı mevcut üzerinden bu böyle bir söylem geliştirdiler. Yine bir başka önemli söylem de özellikle Filistinlilerin tırnak içerisinde söylüyorum, “şeytanlaştırılmasına” dayalı dil üretiminde ön plana çıkan bu amelekler, Amalika kabilesi bağlamındaki söylem oldu. İsrailoğulları tarihine yönelik, Yahudi kutsal kitabında bir sürü uydurulan köken mitosu var. Yani üretilen mitoslar var ki bu köken mitosları geçmiş dönemde İsrailoğullarının düşmanı olarak gösterilen birtakım halklara yönelik üretilen hikâyelerdir. Bunlar tamamen Yahudi kutsal metni kaynaklı anlatılardır. Diğer tarihsel kaynaklarda bunların büyük çoğunluğu desteklenmez bile. Dolayısıyla sonradan üretilen öykülerdir, hikâyelerdir. Bu anlatıyı sadece bu amelekler anlatısında görmüyoruz. Mesela Kudüs’le ilgili aynı hikâyeleri uyduruyorlar. Mabetle ilgili uyduruyorlar mesela, mabedin Hazreti Süleyman tarafından ilk defa inşa edildiği söylemini uyduruyorlar. Bunu kim söylüyor? Yahudi kutsal kitabı söylüyor. Peki, başka hiçbir tarihsel vesika tarafından destekleniyor mu? Hayır. Nereden biliyoruz oradaki mabedin ilk defa Hazreti Süleyman tarafından inşa edildiğini? Oysa mesela ben bir hadis-i şerif hatırlıyorum, yeryüzündeki ilk mescit hangisidir diye yanılmıyorsam Ebuzer (RA) soruyor. Peygamberimiz diyor ki, (sav) birincisi Mekke’deki Mescid-i Haramdır. İkincisi hangisidir diyor, işte Beyti’l Makdis’tir. Kudüs’teki bizim Mescidi Aksa dediğimiz Beyti’l Makdis. Aralarında 40 yıl var deniliyor. Hadisçi hocalarımız eminim bu konuda daha ehildirler ancak sormak lazım, oradaki o 40 yılı nasıl anlayacaksınız? Kesretten kinaye diye mi anlayacaksınız? Başka şekilde mi anlayacaksınız? Ama Peygamberimiz (SAV) ikisi arasında tarihsel anlamda bir bağ kuruyor. Bu bize Yahudi tarih anlatısı karşısında daha dikkatli davranmamız gerektiğini de gösteriyor.

Bir başka zemin, Mesih dönemi beklentisi bağlamında bunun teopolitiğini yapmak. Çünkü Yahudi geleneğinde bir Mesih beklentisi var. Buradan hareketle günümüzdeki Filistin’e çöken, Filistin’i adım adım işgal eden yapı, kendisinin adeta Mesih’in amiyane bir ifadeyle şahsı manevisi olduğunu söylüyor. Ve bu işgalci güçler kendilerini Yeşaya’nın kehanetin-

deki o dönemi gerçekleştiren kişiler olarak lanse ediyorlar. Bunları ifade ediyorlar. Bu saydığım 4 husus Yahudi geleneği bağlamında politik zeminin temellerini oluşturuyor. Hristiyanlık bağlamında baktığımızda Hristiyan Siyonistleri bu projeye destek veriyor. Her anlamda hem de. Bunlar ise İsrailoğullarının seçilmişliği ve vaat edilen topraklar kanaatini özellikle eski Ahit'ten hareketle bir hakikat olarak, dini bir öğreti olarak kabulleniyorlar ve her türlü İsrail'e desteklerini bununla meşrulaştırıyorlar. İkincisi ise ki en az bunun kadar önemli olan da bu, İsa Mesih'in ikinci gelişi beklentisi var Hristiyanlar arasında. Bu bizim parousya dediğimiz beklenti. Bu beklenti doğrultusunda şu anki olayları okuyorlar ve canhıraş bir şekilde destek veriyorlar. Bu sebeplere baktığımızda hepsi teopolitik bağlamda görünüyor. Bunları göz önüne aldığımızda aslında küresel Siyonizm denilen hareketin kendisi bugünkü haliyle bir bütün olarak teopolitik bir akım olarak önümüze çıkıyor. Yani aslında Siyonizm'in kendisi Yahudilerin ulus devlet kurmalarına yönelik 19. yüzyıl sonlarında seküler bir hareket olarak ortaya çıkıyor. En azından Theodor Herzl, Nathan Birnbaum vs. bunların Siyonizm'e yönelik attıkları adımları, yaptıkları çalışmalarını mesela Theodor Herzl'in o meşhur Yahudi Devleti kitabını okuduğunuz zaman bu seküler bir hareket, bir ulus devlet hareketi diyorsunuz. Yani Avrupa'daki Yahudi sorununa bir çözüm bulma ve bu çözümü de Filistin'de bir Yahudi devleti kurma ve Yahudileri oraya yerleşsinler diye gönderme şeklinde bir yaklaşımla kendilerine göre ortaya koyuyorlar. Ancak Siyonizm ilerleyen zaman içerisinde seküler bir hareket olmaktan çıkıyor ve dini bir harekete dönüşüyor. Ve tamamıyla kendisini dini argümanlarla meşrulaştıran, ifade eden dahası, dünyadaki tüm Yahudilerle Siyonizm'e destek veren herkesi, özellikle de Hristiyanları dini argümanlarla bu projeye destek olmaya çağıran bir harekete dönüşüyor. Bu çerçevede küresel Siyonizm dediğimiz şey sadece Yahudi Siyonistlerini değil, hatırı sayılır oranda bir nüfusa sahip olan Hristiyan Siyonistlerini de kapsıyor.

Sadece bir örnek olsun diye söylüyorum, mesela ABD ve Kanada'daki Evangelist Kiliselerinin yüzde doksanı, hatta daha fazlası Siyonist'tir. Bunlar kayıtsız şartsız İsrail'e destek verirler ve bunların nüfustaki oranı da az değildir. Mesela bir önceki ABD Başkanı Trump'a verilen oylar istatistiksel anlamda analiz edildiğinde %40 oranında Evangelist oy çıktı. Bakın %40'dan bahsediyoruz. ABD Başkanı seçildiği zaman Trump'a verilen oyları düşünün. Bunun %40'ını düşünün. Ne kadar büyük bir nüfusa tekabül ettiğini kavrayarsınız. Şimdi bu çerçevede aslında küresel bir teopo-

litik akım olarak Siyonizm dediğimiz şey özü itibariyle bir cümlede arzı mev'ud denilen ve İsrailoğullarına Tanrının vaat ettiği topraklar diye inandıkları yerlere Yahudilerin dönüşüne ve burada egemen olmalarına yönelik bir restorasyon projesidir. Siyonizm dediğimiz şey bir restorasyon projesi olarak Yahudileri oraya götürüp yerleştirelim, orada kendi vatanlarını, devletlerini kursunlar demektir. Niye kursunlar? Tabii ki bunun niyesi var bu çerçevede. Kendi dini anlamlarında ve seküler batıların da seküler anlamda politikalarına, beklentilerine bir zemin oluşsun diye. Temel yaklaşım bu. Teolojik anlamda Yahudi Siyonizm'inin bu çerçevedeki temel yaklaşımına baktığımızda 2 önemli husus merkeze alınıyor. Bunlardan birincisi İsrailoğullarının seçilmişliği öğretisi, diğeri de Mesih beklentisi. Mesih beklentisi doğrultusunda arz ı mev'uda yani vaad edilen topraklara dönüş fikri bu ikisini merkez alıyor.

Seçilmişlik fikri çerçevesinde tüm Yahudi geleneği, özellikle burada tabii Ortodoks Yahudileri kastediyorum, kendisini Yahudi olmayan herkesten üstün ve ayrıcalıklı olarak görüyor. Yahudi geleneği insanları ikiye ayırır malum, Yahudi olanlar ve olmayanlar diye. Yahudi olmayanlar goimdir. Goim hiçbir zaman Tanrının seçilmiş halkı olan İsrailoğulları kadar değerli değildir. Çünkü Yahudi kutsal kitabı, İsrail'e zaten sen benim oğlumsun ilk doğanımsın, seni başkaları arasında saymayacağım der. Ve bir şekilde İsrailoğullarının etnik kimlik merkezli olarak seçilmişliğine vurgu yapar. Şimdi bu seçilmişlik öğretilerinden hareketle bugün Yahudi Siyonistler kendilerinin her halükârda tüm Yahudi olmayanlardan üstün olduklarını, Hristiyanlar, Budistler de dahil tüm Yahudi olmayanların hepsinden üstün olduğunu düşünür ve bu şekilde davranırlar. Ama özellikle bu bağlamda kendilerine yakın tehdit olarak gördükleri Filistinliler, Hristiyan'ıyla, Müslümanıyla veya diğer inananlarıyla bir tehdittir. Bütün Filistinlilere zulmediyorlar, biliyorsunuz. Biz Gazze'de kiliselerin bombalandığını da gördük ya da Kudüs'te, Batı Şeria'da Hristiyanların da katledildiğini de gördük ve bu bütün bunları dolayısıyla kendilerinde doğal bir hak olarak görüyorlar. Ve bu çerçevede seçilmişliklerine yönelik dini inançlarını, bunların referanslarını kullanıyorlar ve vaat edilmiş toprakların seçilmişliklerinden dolayı kendilerine Tanrı tarafından tapulandığını, verildiğini söylüyorlar. Mesela Kudüs 3000-5000 yıldır Yahudilerin başkentidir diye desteksiz sallıyorlar. Desteksiz diyorum çünkü tarihsel verilerle zaten örtüşmüyor. Çünkü biz Yahudiliğin tarihinin, Hazreti Davut, Hazreti Süleyman'a kadar gitmediğini biliyoruz. Yahudiliğin tarihi Yahuda devletine kadar gidiyor. Yahuda devle-

ti dediğimiz devlet de özellikle hazreti Süleyman sonrası dönemde teşekkül eden ve miladi beşinci yüzyıla kadar ayakta kalan bir devlettir. Yahudilik bu dönem içerisinde teşekkül ediyor, kaldı ki bütün İsrailoğullarını bile söz konusu etseniz tüm İsrailoğulları tarihinde, bakın Hazreti Davut'u da işin içine katıyorum, İsrailoğullarının Kudüs'e ve Filistin'e egemenlikleri birkaç yüz yılı geçmez, geçmiyor gerçekten. Mesela Yahuda krallığının zaten tüm iktidar dönemi 350 yıldır 380 yıldır, o civar, daha fazla değil. Sonradan hadi buna Makkabiler dönemini de katın. Kabaca bir yüzyıl daha katın oldu 450 yıl. Daha başka yok. Oysa Kudüs'te ve Filistin'de İslam egemenliği 1200 yıldır, bakın 1.200 yıldan bahsediyoruz. Bunun 1917'ye kadar 400 yılı da Osmanlı egemenliğidir. Dolayısıyla bunların tamamı aslında sadece mitolojik inançlardan kaynaklı şeyler olarak karşımıza çıkıyor. Mesela Filistinliler tırnak içerisinde söylüyorum, dindar Yahudilerin nezdinde şeytanlaştırılıyor. Örneğin bu son olaylarda gördük mesela, Yoav Galant denilen İsrail Savunma Bakanı açıkça biz human-animals'a karşı savaşıyoruz dedi. Yani insanlara karşı savaşıyoruz, insansı hayvanlara karşı savaşıyoruz. Nereden çıktı bu birdenbire Filistinlilere human-animals denilmesi? Çünkü talmud okuduğunuz zaman şunu söylüyor, Goim vahşi köpekler hükümdedir. Şimdi siz karşıdaki insana vahşi köpek fetvasını verirseniz ona insan muamelesi yapmazsınız, değil mi? Çünkü vahşi köpek, İslam fıkhında da malum bir canlıyı sana hiç zararı yoksa öldürmek günahdır ama sana zarar veriyorsa kudurmuşsa onu öldürmek günah değildir. Hatta öldürmen gerekir insanlara zarar vermesin diye değil mi? Ortadan kaldırmak gerekir. Yani kudurmuş olan kuduz olan bir hayvanı ya da insanlara zarar veren börtü böceği öldürmek günah kabul edilmez. Bakın bununla özdeşleştiriyorlar ve buradan hareketle bu ifadeyi kullanıyor. Mesela Netanyahu aynı şeyleri söyledi, amaleklerle mücadele ediyoruz dedi. Nedir bu amalekler ya da Amalika kabilesi nedir? İsrailoğullarının kendi inanışlarına göre tarihsel düşmanları, soyları Hz İshak'ın büyük oğlu Esav'a kadar ulaşanlardır, ki Esav bu arada Yakup'un düşmanı olarak görülür.

Baktığımız zaman Yahudi geleneği hep böyle köken mitoslarıyla dolu. Amalika kabilesi de onun soyundan gelenlerdir. Hazreti Musa dönemi ve Hazreti Musa'dan sonraki dönemde İsrailoğulları Sina'dan Kenan diyarına doğru giderken, yolda onlara saldırırlar ve kadınlarını, çocuklarını esir alırlar. Sonra da yine Yahudi inancına göre Tanrı Saula "bunlara saldırı çocuk, kadın, erkek, yaşlı, genç, hatta hayvanları at eşek deve ne bulursan hepsini ortadan kaldır, şehirlerini bomboş bir kabuk gibi yap" der. Şimdi

bakın bu örneği veriyor ama Amalika'yla biz savaşıyoruz diyor. Filistinlileri Amalika'yla özdeşleştirerek oradaki bebek katliamını, çocuk katliamını, masum insanları katletmeyi, şehirleri tepeden bombalayarak boş bir kabuğa çevirmeyi meşrulaştırıyor. Tabii ki bu sadece Netentahu'nun kendi o histerik, absürt fikirleri değil. Bugün işgalciler arasında birçok insan ve birçok din adamı benzeri şeyleri söylüyor. Bunlar medyaya yansıyan söylemler hep. Bu ve benzeri demeçlere bakın. Şimdi bir başka şey şu, yine bu Yahudi Siyonistler, işgalciler, örneğin kendilerinin yaptığı şeyi Yeşaya kehanetlerinin gerçekleştirilmesi diye tanımladılar. Netenyahu biz Yeşaya kehanetlerini gerçekleştiriyoruz dedi bazı demeçlerinde. Yeşaya kehanetleri nedir? Yeşaya yine kendinden menkul bir referansla Yahudi kutsal kitabında milattan önce 700'lü yıllarda yaşayan bir peygamberdir. Bu peygamber kitabında o kehanetlerinin son kısmında gelecekteki Mesih dönemine atıfta bulunur ve o dönem geldiğinde der ki, tüm İsrailoğulları özgür olacak, egemen olacak. Tüm uluslar onların önünde boyun eğecek, hiçbir korku, kaygı, endişe duymadan yaşamlarını sürdürecekler. Bakın kehanet bu. Netanyahu, diyor ki biz bunu gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Yani dediği şey burada tam iktidarı sağlayacağız, tam egemen olacağız. Düşman gördüğü herkesin defterini dürecektir, tabiri caizse ortadan kaldıracak, hiç kimse Yahudilere meydan okuyamayacak bir hâl olacak. Peki, bu nasıl gerçekleşecek? Bu sadece Gazze ile mi sınırlı, ya da mesela şu anda yaşanan örneğin Filistin'deki hadise mi? Yani bir İsrail-Hamas mücadelesi mi? Ya da mücadelenin konusu sadece Gazze mi? Kesinlikle değil. Bazı önde gelen Yahudi rabaylar, rabbiler açıkça şunu söylüyorlar, diyorlar ki, Kudüs'e egemen olmadan arz-ı mev'uda egemenlik olmaz. Tapınak tepesine egemen olmadan da tam anlamıyla Kudüs'e egemen olamayız. Mesele Filistin meselesi değil, mesele Kudüs meselesi değil, mesele Üçüncü Mabet'in inşa meselesidir diyorlar. Açıkça bunu söylüyorlar şimdi. Dolayısıyla aslında bugün yaşanan hadise Kudüs meselesidir. Mescidi Aksa meselesidir. Bunun altını gerçekten çizmek gerekiyor. Yani hiçbir zaman, inşallah, böyle bir şey gerçekleşmeyecek. Ben buna inanıyorum. Ama diyelim ki Gazze'yi tamamen yerle yeksan ettiler. Bitmeyecek ki, mesela Batı Şeria var. Ondan sonra Kudüs'ün tamamı var. Sonra Mescid'i Aksa'nın, Kubbetüs Sahra'nın bulunduğu alan var. Bununla devam edecek. Yani dolayısıyla aciz bir şekilde üç maymunları oynayarak Gazze olayına bakan dünyanın, bizlerin azıcık böyle gözümüzü açmamız gerekiyor. Yani mesele çok daha büyük bir fotoğrafın sadece küçük bir parçası bunu görmek gerekiyor.

Hristiyan Siyonizm'i teopolitik bağlamda bunu nasıl temellendiriyor? Hristiyan Siyonistleri, Yahudiler gibi mi düşünüyor? Bundan dolayı mı ona canhıraş bir şekilde destek veriyorlar? Hristiyan Siyonizm'inin bu Gazze meselesindeki teopolitiğinin iki önemli ayağı var. Bunlardan birincisi, Hristiyan Siyonistler diyorlar ki İsrailoğulları haklıdır, Yahudiler haklı yani. Biz kutsal kitabımızı okuduğumuzda Eski Ahit dedikleri bu Yahudi mirası olan kısmı okuduklarında yani, oradaki aynı ifadeleri onlar da okuyor, Tanrı İsrailoğullarını etnik kimlik olarak seçmiştir, onlara ayrıcalıklı davranmıştır diyorlar. Dahası Büyük Fırat ırmağından Mısır ırmağına kadarki o Mısır ırmağını da Nil diye yorumluyorlar. Fırat'tan Nil'e kadar bütün bu alanı Tanrı onlara adeta tapulamıştır, vermiştir. Bakın bu ifadeleri okuyorlar. Çünkü bunların vahiy olduğuna onlar da inanıyor. Demek ki bu gerçekten doğru, yani buralar onların malı diyorlar ve bunu meşrulaştırıyorlar. Bakın bir boyutu bu ikinci boyutu sadece bu değil. Yeni Ahit'i açıp okudukları zaman, yeni ahit metinlerinde ise Vahiy kitabında Mesih'in ikinci gelişi öncesi birtakım olaylar anlatılıyor. İki önemli olay var, bir Premilenarizm dediğimiz bin yılçılık öncesi yani Mesih gelmeden önce gerçekleşecek hadiseler beklentisi var. İkincisi de iyiyle kötü arasındaki son savaş olan Armegeidon savaşı beklentisi var. Sonra da Mesih gelecek. Tabii buradaki Mesih Yahudilerin değil, Hristiyanlar kendi Mesihlerini bekliyorlar. Tanrı oğlu İsa Mesih'in yeryüzüne inmesini, gelmesini bekliyorlar. Peki, bu premilenarizm dediğimiz bin yılçılık öncesi dönemde ne olacak? Bin yıl öncesi dönemde İsrailoğulları arz-ı mev'uda dönecekler, oraya yerleşecekler, orada egemen olacaklar. Sadece Kudüs'te değil bakın tüm arzı mev'udda. Kudüs'te mabedi yeniden inşa edecekler. Bunun üzerine yöredeki tüm uluslar onlara saldıracak. Büyük bir savaş çıkacak. Şu anda ciddi ciddi Hristiyan Siyonistler nükleer savaş bekliyorlar. Gazze olaylarının nükleer savaşa evrilmesini bekliyorlar. Çünkü kendi kutsal kitapları diyor ki, bu savaş çıktığında kan oluk oluk akacak, gökten ateş ve kükürt yağacak. Gökten ateş ve kükürtün yağmasını nükleer serpinti olarak yorumluyorlar ve bütün bu kan revan içerisinde bu savaş daha sonra Armegeidon'a dönüşecek. Bu esnada Yahudilerin büyük çoğunluğu Hristiyan olacaklar, bir beklenti de bu. Bakın bu teopolitik perspektifte Tanrı sanki onlara bir rol vermiş, sanki bir senaryo çizmiş, onları da rollerini vermiş, onlar o rolü oynuyorlar gibi davranıyorlar. Bu rol oynayan insanların önemli bir kısmı da zaten sonra Hristiyan olacak. Evet, beklenti bu. Sonunda bu iyiyle kötünün savaşı ortaya çıkacak, kötüler yok olacak. Tanrı oğlu, yeryüzüne gelecek ölüleri diriltecek, herkesi

yargılayacak. Artık ölümü günahı ortadan kaldırıp bin yıllık bir yeryüzü cenneti dönemi başlayacak. Hristiyan Siyonistleri buna yakinen inanıyor ve bundan dolayı da bunun bir an önce gerçekleşmesi için projeler hazırlıyorlar. Ancak tabii bu yeni bir şey değil. Henüz Yahudi Siyonizm'i kavramı ortada yokken, Theodor Herzl Siyonizm kavramını kullanmamışken, ilk defa bu kavramı kullanan Nathan Birnbaum da 1892'de bu kavramı kullanmamışken, 19. yüzyılın başlarından itibaren birçok kilise çevresi Avrupa'da, Amerika'da şurada burada Yahudiler mutlaka kutsal topraklara dönmeli, mutlaka Filistin'e yerleşmeliler, bu konuda projeler hazırlanmalı şeklinde bir sürü bildiri yayınladılar. Bir sürü literatür var, John Adams'tan, 1841 yılında İngiltere'deki bir mecmuaya verilen ilana kadar. Yani baktığımız zaman aslında Yahudi Siyonizm'inin fikir babası, kavramsal babası Hristiyanlardır. Hristiyan Siyonistlerdir. Bunun da altını çizmek gerekiyor. Ve bu çerçevede bir beklenti, bugün işte küresel Siyonizm'in de her anlamda fiili anlamın içinde bulunduğu bu Gazze'deki katliamın, soykırımın ve etnik temizliğin meşrulaştırılmasına dayalı zihin yapısını ortaya çıkartıyor.

Diyeceklerim bunlar, beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

TEOLOJİK REFERANSLAR AÇISINDAN İSRAİL-FİLİSTİN MESELESİNİN GELECEĞİ

Prof. Dr. Mustafa Tekin*

Sözlerime başlamadan önce herkese hayırlı akşamlar diliyorum. Şimdi öncelikle tabii meseleyi çok doğru bir şekilde kavramak gerekiyor. Basını, medyayı vb. de takip ettiğimizde bir kere işin evveliyatına bir bakmak lazım. Orada son yapılan saldırı HAMAS'ın yaptığı 7 Ekim'deki saldırı değil, bunun çok daha öncesi var ve biz biliyoruz ki İsrail bölgede işgalci. Yani siz gidiyorsunuz, birisinin ülkesini işgal ediyorsunuz ve oraya konuyorsunuz. Bunun için gerekçeleri sunuyorsunuz. Evet, bir gücünüz var dünya gündeminde. Bütün bunları kullanıyorsunuz ve medya sık sık yayınladığı harita ile Filistin'in son 50 yılda geldiği durumu gösteriyor. Demografik açıdan baktığınızda Filistin'in nüfusu azalıyor. İsraili yerleşimcinin sayısı çoğalıyor ve siz bu değişen durumu aslında kendi meşruiyetinize de sebep veya kendi meşruiyetinizi oraya dayayarak bunun üzerinden bölgede bir güç ve egemenlik kurmaya çalışıyorsunuz. Bu tabii ciddi bir sorun ve bir kısım insanlar da HAMAS'ın yaptığı saldırıyı bu açıdan kınıyorlar. Meseleyi şöyle bir düşünelim, sizin memleketiniz işgal edildiği zaman ne yaparsınız? Ki oradaki insanlar işlerine giderken veya tarlalarına doğru yol alırken bir şekilde İsrail askerlerinden hep izin almak durumundalar. Yani gündelik hayat öyle cereyan ediyor ve siz her gün bu muameleye maruz kalıyorsunuz. Memleketiniz işgal edildiğinde nasıl davranabilirsiniz ki başka türlü? yani şöyle mi yapsaydı, böyle mi yapsaydı? Bunun bir pazarlığı olmaz açıkçası. Tam da bu sebeple meseleyi doğru bir şekilde belki evveliyatına da referansta bulunarak kavramak lazım gelir. Mesela oradaki mücadelenin durumunu da anlamak için verilen bir örneği aktarabiliriz.

---

* Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bir Filistinli kadın vardı galiba 70-80 yaşlarında diyor ki, ne yapmak isterdiniz? Yani bu zamana kadar yaşamışsınız. Bundan sonra ne arzu ederdiniz? Diyor ki; genç olup Filistin'e çocuk doğurmak isterdim. Belki orada meselelerin nasıl cereyan ettiğini ve Filistinlilerin bakışını gösteren bir örnek. Şimdi bu mantukla gidildiği zaman ben doğrusu İsrail'in Filistin üzerinde bir tahakküm kurabileceğini düşünmüyorum. Çünkü tarihte hiçbir şekilde böyle davranabilen bir toplumu hiç kimse mağlup edememiştir ve edemez diye düşünüyorum; çünkü salt güç meselesi değil bu. Çünkü Filistin toplumu topraklarını bırakmak niyetinde değil ve varoluş mücadelesi verdikleri her durumlarından belli. Evet, görünüşte İsrail'in başarısı olarak görünüyor. Demografik açıdan İsrail nüfusunu artırmış görünmektedir. Yerleşimcileri artırarak hedeflerinize doğru adım adım gidiyorsunuz, böyle görünüyor. Fakat öte yandan şunu da belirtmemiz lazımdır ki, İsrail'in bundan sonraki işi çok zor. "Niçin çok zor" diye sorabilirsiniz. Evet, İsrail'de bir güç var güç var, aynı zamanda dünyanın güçlü ülkeleri İsrail'e her türlü desteklerini sunuyorlar. Üstelik bu ülkelerin kimi aydınları açıklamaları ile destek sunuyorlar. Medya da ellerinde olduğu için propaganda da sürekli İsrail lehine işlemektedir.

Bu zorluğun sebeplerinden birisi bana göre bir kere İsrail'e dokunulmuştur. 7 Ekim'deki saldırıyı düşünelim. Çok farklı yerlerden girildi ve İsrail'e dokunuldu. Dokunabilen artık bundan sonra da dokunur. Yani artık dokunulmazlığınız bitmiştir. O çerçevede baktığımızda, bundan sonra İsrail toplumunun da kendi içinde güvende olmadığını gösteren bir şey. Çünkü siz dünyanın farklı yerlerinden Yahudileri oraya bir yerleşimci olarak getirip yerleştirmeyi düşünüyorsunuz ve bunları gerçekleştirmeye çalışıyorsunuz. Ve nihayetinde bunlara dokunulduğu zaman, aslında yerleşimcilere açık ve örtük biçimde teklif ettiğiniz refah toplumu falan yok. Diğer yandan bunlardan bir kısmı da bu olaylardan sonra artık kendi ülkelerinin dışına çıktılar. Dolayısıyla yerleşimciler açısından ciddi bir güvenlik problemi oluşmuştur. Bu durumda İsrail politikalarını nasıl gerçekleştireceksiniz?

İsrail'in kendi içinden meseleye bakarsak, İsrail'in politikaları dolayısıyla halkta oluşan ciddi bir tepki gözlemlenmektedir. Nitekim sık sık halk meydanlara inerek İsrail devletinin saldırıları durdurması gerektiğini belirtiyorlar. Ayrıca yakınları esir olan ciddi sayıda İsrail halkı esir takası ve barışın gelmesine dair devlete baskı yapıyorlar. Netanyahu'nun kendisi de memleketinde meşru bir figür değildir; kendisiyle ilgili soruşturma açıldı.

Mahkeme süreçleri var ve hâlâ bunlar da devam ediyor. Yani yolsuzluklar vs. bir sürü meselelerle ilgili olarak Netanyahu'nun başı deritte. İç siyaset açısından da düşündüğümüzde bu savaşın İsrail'in geleceğini zorlayacağını düşünüyorum. Diğer yandan ciddi bir güvenlik zafiyeti oluşmuş durumdadır.

İsrail'in bu iç sıkıntıları yanında Müslüman toplumlarda birikmiş bir enerji, karşı duruş vardır ki, öyle veya böyle kuşatılmış söz konusu ve İsrail kendi vatandaşlarını ikna etmekte de oldukça zorlanacak görünüyor. Bundan sonraki süreçte ve açıkçası İsrail bütün bu olaylar sebebiyle dünyaya kontrolsüz bir güç olduğunu göstermiştir. Bu meselenin bir boyutu, yani kontrolsüz bir güç kullanıyorsunuz ve bunun adı resmen soykırımdır. Başka bir şey değildir. Kadın çoluk çocuk demeden, hiçbir savaş hukukunu gözetmeden insanlık namına, uluslararası insan hakları beyannamesi mi diyeceğiz? Çocuk hakları mı diyeceğiz? Ne diyecekseniz deyin, insanlık namına yargılanması gereken bir hareket ve fiil. Bu vicdanı olan hiçbir insanın asla kabullenemeyeceği bir şey. Birçok batılı ülkeler İsrail'e koşulsuz destek verdiler ve bu desteklerini de sürdürüyorlar.

Şimdi zaten modernitenin başlangıç döneminden itibaren batılı değerler üzerine sürekli konuşuyorduk ve hep ikircikli tavırlarından bahsediyorduk. Şimdi artık doğrusu ortaya sunulan birçok değer setleri, mesela batının değer setleri, insan hakları beyannamesi başta olmak üzere bunların artık dünyada işlemediği, İsrail meselesi üzerinde hiçbir meşrutiyetinin kalmadığını da görüyoruz uygulama açısından baktığımızda. Bu metinlerde çok önemli şeyler yazıyor olabilir ama neticede dünyanın bir yerinde bu ilkelere uygulanamaz olduğunu biz görüyoruz. Ve diğer yandan tabii baktığımız zaman gündelik yaşamda da İsrail'in insanlık durumunu aşan bu muameleleri aslında tümüyle Filistin'i haklı çıkarmaktadır. Baktığınız zaman biz şunların hepsini gördük ve yaşıyoruz. Hala evet, batılı ülkeler ve devletler İsrail'den yana koşulsuz olarak destek veriyorlar. Ama yine de bu ülkelerin içerisinden uyanan bir vicdan var. Bu Amerika'da da var. Avrupa'nın farklı ülkelerinde de var. Mesela Almanya da bunları bastırmakta zorlanıyor. Bir öğrencim söylemişti; Almanya'da bir kişi -bir Türk galiba- balkonuna bir Filistin bayrağı asıyor, anında ambulans, itfaiye hepsini çağırıp adamı derdest ediyorlar. Almanya bildiğim kadarıyla bu konularda oradaki farklı cemaatlara de baskı yapıyor. Bunun bir insanlık meselesi olduğunu, bunun aynı zamanda bir vicdan meselesi olduğunu görüyoruz ve bu vicda-

nı nasıl bastıracağız ki? Sonuna kadar nihai anlamda bunu sürdürmek çok zor. Aslında Filistin'den başlayarak farklı bölgelerde durumun Müslümanların lehine gelişeceğini de düşünüyorum; çünkü artık İsrail daha fazla etiketlendi. Ve bu açıdan baktığımızda sorun kesinlikle bir Filistin-İsrail arasında geçen bir mesele değildir. Aslında bu mesele evrensel çapta bir insanlık meselesidir. Önce onu tespit etmemiz lazım. Şu anlamda da bölgenin önemli meselesidir: Bugün böyle birçok şeyler sessiz cereyan ederken, -hocam da anlattılar- neticede Yahudi teolojisine baktığımız zaman burada seçilmiş halk var. Arzı mev'ud var. Şimdi zaten onlar bütünüyle buraların kendilerine ait olduğunu düşünüyorlar. Yani Filistin'i bir kere hallettikleri zaman iş orayla bitmeyecektir.

Dolayısıyla diğer ülkelere doğru ve hatta ta Nil'den Fırat'a kadar yayılma hedefleri var. Yani bütün bu bölgelerin içerisinde olduğu bir plan var. O zaman aslında biz anlıyoruz ki bu hem o bölge için hem de bütün insanlık için ciddi anlamda bir sorun ve bu sorunun halledilmesi lazım. Gerçekten dünyanın diğer bölgeleri ve bilhassa Avrupa başta olmak üzere ülkeler bu vahametin farkında olsalar -ki onlara da dokunacak illa ki- mutlaka bugünden de tedbirler alırlardı. Diğer yandan şimdi yine İsrail'in kendi Yahudi inanisında kutsal kitapta geçtiği üzere şiddet içeren teolojiden beslenen bir zihni arka plan var. Dolayısıyla İsrail devleti hareket ederken Tanrı'nın emirlerini yerine getirdiklerini ve dince de çok önemli bir şey yaptıklarını düşünüyorlar. Bu bağlamda hareket edersek aslında kesinlikle benim kanaatim odur ki İsrail hiçbir biçimde barışa yanaşacak bir tavır geliştirmeyecektir. Bu durum, hem bölgede hem de tüm dünyada Müslümanların çok güçlü olması, birleşmesi ve bu sorunun üzerine ciddiyetle gitmesi önem arz etmektedir. Bence nihai olarak yapılması gereken tek çıkış noktası birleşmek. Bunun dışında, biliyorsunuz yapılan Oslo antlaşmasında karşılıklı varlıklar tanınacaktı ki, burada Filistin'e tanınan haklar da gelişmiş bir devleti tanımlamıyordu. Yani tabiri caizse çok cılız şeylerdi hak olarak da baktığımız zaman. Ama İzak Rabin galiba memlekete dönünce fanatik bir Yahudi tarafından bunları imzaladığı için öldürüldü.

Dolayısıyla burada "Siyonizm" kavramı öne çıkmaktadır. Burada Roger Garaudy'yi de analım, zira "Siyonizm Dosyası" diye yazdığı çok güzel bir kitap var. Bu kitapta da Siyonizm'in Yahudilikten ayrı bir şey olduğunu açıklar. Yani biz her zaman Yahudilik diniyle Siyonizm'i ayrı yerlere koyuyoruz. Bir insan bir dine inanabilir. Bu başka bir mesele. Ama neticede Siyonizm

dediğimiz şey –ki hocam da Hristiyan Siyonizm’inden falan bahsetti- anlaşılıyor ki çok geniş bir çerçevede artık bu din meselesini de aşan geniş bir siyasal boyut kazanmıştır ve dolayısıyla bu dünya içinde ciddi tehlikeler arz etmektedir.

Bu noktada özellikle de halkların hani uyanan vicdanların Filistin’e dair söyledikleri, ortaya koydukları gelecekte hakların gücü olarak üzerinde durulması gereken bir önem taşımaktadır. Hatta vicdani duyarlılıkların bir biçimde kısa vadede Filistin üzerinden veya uzun vadede daha başka meseleler üzerinden sürekli gündemde tutulması da gerekiyor. Çünkü dünyada var olan küresel güçler, küresel sermayeler bütün bu zulümlerini giderek dünya ölçeğine doğru yayma eğilimindedir ve dünya sistemi bu biçimde çalışıyor. Yani bir şekilde hep teyakuzda olarak bu dünya sisteminin çalışma biçimi, dünya sisteminin oluşturduğu bu zulme dikkat çekerek, bunların hepsine itiraz ederek bir duruş sergilemek gerekiyor. Bugün böyle rahat yaşıyor olabiliriz ama bu gelecekte hiçbir şeyi bizim için garanti etmez. Bu bilinçle hareket etmemizin bir zorunluluk olduğunu düşünüyorum.

Diğer yandan yine teolojik arka planlarına baktığımız zaman, en önemli şeylerden bir tanesini esir değişimlerinde gördük. Değişimler sırasında görüldüğü üzere İsrail sözlerini erteledi, tutmadı. Bunun dışında değişen esirlere baktığımız zaman, 20 yıldır 30 yıldır İsrail’in zindanlarında yatan insanlar -ki bunların suçu falan yok- bize bir başka gerçekliği de anlatmaktadır. Filistinlilerin ellerinde bulunan kişilere baktığımız zaman, bunların yüzlerindeki ifadeleri takip ettiğimizde, aslında o halde bile nasıl Müslümanların insana saygı gösterdiklerinin önemli delilini gördük. Burada ben doğrusu İslam’ın tüm dünyaya dönük yüzü olarak çok umut verici olarak buldum. Yani Filistinliler en zor zamanlarında bile, içlerindeki acıya rağmen bunların yapılabilmiş olması, Müslümanlığın arka planındaki insanlığa dönük yüzü geleceğe doğru geliştirilmesi gereken projeksiyonu bize net olarak gösteriyor. Ben bundan kendi adıma, insanlığa bir ümit ve vadetme anlamında bir mutluluk duyduğumu belirtmek isterim doğrusu. Evet, şu anda bizim için bir ezik durum var. Biz bu gelişen durumlardan memnun değiliz. Hiçbirinden memnun değiliz ama şunu ifade etmek lazım ki. İslam dini bütün içindekilerle birlikte diğer bütün medeniyetlerin iddia ettiği kadar çok daha fazla insana dönük yüzüyle geliştirmeye çalıştığı barışçıl tutumu, adil tutumu vb. ile her zaman gündemde olmaya devam edecektir. Müslümanlar elbette bu yaşanan bölgede ve diğer bölgelerde belki negatif

İsrail Sorunu

niteliklerle de anılmaktadır. Beğenmediğimiz birçok şeyler de olmaktadır. Doğru ama bütün bunların hepsinin aynı zamanda yaşadığımız sömürgelemlerle, yediğimiz dayaklarla da son derece ilintili olduğunu da belirtmemiz lazım gelir. İnşallah geleceğimizin daha iyi olacağı ümidini her zaman koruyarak ben bu meselenin de gelecekte hayırla sonuçlanacağına inanıyorum. Hepinize teşekkür ediyorum. Hayırlı akşamlar diliyorum.

GÜNDELİK HAYAT VE DİN MEDYAYA NASIL YANSIYOR?

Dr. Nour Alhila*

Sevgili dinleyiciler, şimdi 20 dakika için Gazze’de yaşadığımızı düşünelim. Gazze’de bir gün nasıl başlıyor oradaki insanlar nasıl yaşıyor? Bu olaylardan önce nasıl yaşadıklarını, hayatlarını nasıl sürdürdüklerini medyada görüyorduk. Bu kadar gücün ve sabrın kaynağı nedir bunu anlatmak istiyorum. Orada gün şöyle başlıyor; anne sabah namazını camide kılsınlar diye çocuklarını uyandırıyor, çocuklar okul çantalarını alıp camiye gidiyor. Orada cemaatle namazı kılıyorlar. Sonra okula gidiyorlar. Bizim okuduğumuz okullar imam hatip okulları değil, çünkü biz de tek bir medrese yani okul var. Kızlar için ayrı bir medrese erkekler için ayrı bir medrese var ama okullarda dini eğitimimizi de alıyoruz. Yani o kadar imam hatip medreselerine okullarına ihtiyacımız yok. Mesela matematik hocası dersine başlamadan önce çocuklara, sabah zikirlerini çekip çekmediğini soruyor. Çekmediyseniz hadi birlikte çekelim diyor. Bu matematik hocası, siz bir de din hocasını düşünün. Tabii okulda bütün derslerini görüyor. Matematik, diğer dersler, dini dersleri, hepsini görüyorlar. O yüzden imam hatip okullarına ihtiyaç duymuyoruz aslında. Bugün anlatmak istediğim konu Gazze’de medyaya yansımayan olaylar, medyanın yazmadığı yaşam tarzı. Sonra çocuk eve geliyor, çantasını bırakıyor. Sonra tekrar camiye gidiyor. Cami bizim için çok önemli bir yer. Rolü çok büyük bizde. Çünkü orada çocuklar hem hafızlığını yapıyor hem de ilim halkalarına katılıyor. Bu halkalar Gazze’de de hâlâ var. Orada hafızlığını yapıyor, Kuran-ı Kerim dinletiyor. Ondan sonra

---

* Dr. İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)

terbiye için dersini alıyor, sonra tekrar evine gidiyor. Annelerin şöyle bir sözü var “hem sınıf birincisi olacaksın hem Kudüs’ü yâd edeceksin” diye. Hatta ben bir sefer itiraz ettim, dedim ki bütün çocuklar böyle olamaz, yani bizim iki görevimiz var. İyi eğitim göreceksin, sınıf birincisi sen olacaksın hem de Kudüs’ün kahramanı olacaksın. Bütün anneler bunu söylüyorlar. Ben dedim ki bütün çocuklar böyle olamaz ama böyle yetişiyorlar orada bu çocuklar. Tabii namazlarını cemaatle kılarak muhafaza ediyorlar. Bir arkadaşıyla buluşacaksa ikinci namazından sonra buluşalım mı diyor çocuklar. Akşam namazından sonra gidelim diyorlar. Camide buluşsak sonra çıkalım mı ya da camide bir oturup konuşsak sohbet etsek orada bir cami hocası var onunla otursak, gibi planlar yapıyor. O cami hocalarının çoğu gönüllü hocalar. Bazen okulda görevi var, öğretmenlik yapıyor ya da bir kısmı doktorluk yapıyor ya da herhangi bir görevi var ama cami de bir rolü var. Çünkü cami bizim için çok kıymetli, çok değerli, zaten bizim dinimizde çok önemli bir rolü var. Tabii Gazze’de de var. Burada çok görmedim de ama inşallah burada da öyle olur. Bütün camilerde kütüphane var. Hatırlıyorum, biz ekonomi dersinden sonra kütüphaneye gidiyorduk. Orada oturup kitap okuyorduk. Yani ben klasik eserlerimizi küçükken camii kütüphanesinde gördüm. Mesela sahabelerle ilgili bir kitabı ben orada gördüm, bu kitaplar öyle büyük kitaplardaki sahabelerle ilgili başka bir kitap alıp okudum. Yani caminin rolü hem hafızlık yapıyoruz hem de terbiye görüyoruz orada, hem de öğrenciler bazen camide oturup çalışıyorlar.

Gazze’de annenin çok önemli bir rolü var. Dedğim gibi anneler böyle yetiştiriyorlar. Hem sen Kudüs’ü yâd edeceksin hem de sınıf birincisi olacaksın. Aileler çocuklarına önce Fatıha suresi ezberletiyorlar. Çünkü her kıldığı namazda ilk önce Fatih suresini okuyacak. Kim öğretecek bunu? Ya anne ya da baba öğretecek. Gazze’de anneler burada gördüğümüz insanlar gibi konforlu bir hayata sahip değiller. Orada anneler her şeyi yapıyorlar. Gazze’de ekmek bile evde yapılıyor. Dışarıdan nadiren alıyoruz. Anne hem anne oluyor hem ev hanımı oluyor hem de dışarıda bir görevi de var ya öğretmenlik yapıyor mesela ya da bir herhangi bir yerde çalışıyor, hem de çocuklarını ders çalıştırıyor, hem de evin işlerini yapıyor. Her şeyi yapabiliyor bir anne. Yani öyle kahraman anne değil, ama Gazze’de öyle rolü çok önemli. Anne çok iyi yetiştiriyor çocuğunu. O kaldırıyor sabah namazına. Git, kaçırma namazını kaçırırsa sen nasıl kaçırırsın namazını diye hesap soruyor. Ben babamı hatırlıyorum. Babam kardeşlerime şöyle diyordu, “cuma namazı için, imam camiye girmeden sen geleceksin. Sakın

imam senden önce girmesin. Camiye ilk sen gireceksin”. Ben mesela burada görüyorum, affedersiniz eleştirmek amacıyla değil ama Gazze’de hayat nasıl gidiyor, bu kadar kahramanlık nasıl çıktı ortaya tasavvur etmek için. Cami çok çok önemli Gazze’de. Çocuğu yetiştiriyor, orada büyüyor, orada rol alıyor. Bugün çocuk bugün hafızlığını yapıyor. Yarın Kur’an hocası o oluyor gönüllü olarak.

Kur’an bizim hayatımızda çok önemli. Siz belki safvet’ul huffaz törenlerini gördünüz. Tek bir oturumda Kur’anı dinlettiler sabahtan akşama kadar. Mesela bugün İsrail o kadar rapor yayınladı ki onunla ilgili. Çok korktular. Çünkü Gazze’de bu kadar de hafız varken biz biteriz dediler. Hatta bunun hakkında televizyon programı bile yaptılar. Bu durumu değerlendirmeye çalıştılar. Çok önem verdiler. Bazı olaylara İsrail bizden fazla önem veriyor. Hatta Gazzelilerin ortaya koyduğu şeylerin önemini çok iyi biliyor. O yüzden hepimiz şu anda görüyoruz. Orada nasıl soykırım oluyor? Neden? Çünkü çocukların ne kadar değerli ve önemli olduğunu biliyorlar. Geçenlerde gördünüz, ateşkes olduğunda takas oldu ya bazı hanımları hapisten çıkardılar, bir bayan hoca, o da yazar, sorgulamaya aldıklarında şöyle bir şey söyledi, bana çocuklarını yakarım dediler, siz zaten bunu yapıyorsunuz Gazze’de dedik. Siz çocuk haklarından bahsediyorsunuz ama nasıl katlediyorsunuz çocukları? Yahudiler “50.000 çocuk öldürmeden içim rahat etmez” diyorlar. Bakın, bu kadar çocuk öldürmeleri niye olsun başka? Çünkü bu çocuklar büyüyecek ve İsrail’in işini bitirecek. Buna inanıyorlar ve Başbakanları da bunu biliyor, kendi döneminde olmamasına gayret ediyor. Bunu da görüyoruz. Netanyahu neler yapıyor, nasıl katlediyor, nasıl soykırımı yapıyor, binaları nasıl yıkıyor? Bunu hepimiz görüyoruz.

Başka bir şey daha var. Gazze’de İslam Üniversitesi’nin rolü bizim için çok önemli. Bilinç ve eğitimin yayılması için çok çaba gösterdiler hocalarımız. Zaten İslam Üniversitesi kurmak için ilk muassislerinden biri şeyh Ahmet Yasin, hepimiz biliyoruz. Bir hocamız İslam Üniversitesi kurulduğu sene hacca gitti. Ondan sonra Azez’e dönmesine izin vermediler. Neden? Çünkü başlarına bir sorun çıkacağını biliyorlardı. İslam Üniversitesi’nin hem eğitim hem terbiye hem bilincin yayılmasında büyük bir rolü vardı ve o hoca buna vesile olmuştu.. O yüzden bu olaylar ilk başladığında hemen İslam Üniversitesi’ni vurdular, hiçbir şey kalmadı İslam Üniversitesi’nden geriye. Ben orada lisansımı, yüksek lisansımı okudum, orada asistanlıkla yaptım. Bizim hocalarımız çok değerli hocalar, bazıları şehit

oldu. Hocalar sadece ders vermiyordu bize. Bizim hayatımızla ve dinimizle ilgili meselemize nasıl sahip çıkmamız gerektiğini onlar öğrettiler. Ben hala bazı şeyler hatırlıyorum, “kızlarım ben sizin yaşlarınızda iken pazartesi-perşembe oruç tutuyordum siz de bunu kaçırmayın. Sonra, zaman ilerledikçe meşgaleleriniz daha fazla oluyor, yapamazsınız. Ben şu anda önceki gibi oruç tutamıyorum ama siz daha gençsiniz, orucunuzu tutun. Nafile oruçları siz kaçırmayın” diyorlardı. Hatta ben hatırlıyorum, Ramazan Bayramından sonra Şevval orucu tutuyoruz, hoca gelip sınıfa kim tuttu, kim bitirdi bunları diye sormuştu. Ben puan vereceğim bitirenlere demişti. Böyle teşvik ediyorlardı bizi. Hocalarımız hayatımızda sadece hoca değil aynı zamanda Resulullah’ın vazifesini taşıyordu. O yüzden ben, hiç kimseyi mazur göremiyorum bu olaylarda. Ben yetişemedim kendisine ama Şeyh Ahmet Yasin’i biliyorsunuz hepiniz, yürüyemiyordu ve hatta ellerini hareket ettiremiyordu ama her yere gitti, dini her yere ulaştırmaya çalıştı. Hatta bir halkaları vardı, çocuklara ilim öğretiyordu. Ben koskoca bir şeyhim nasıl çocuklarla oturup onlara harf öğretim demedi ve amacına ulaştı. Şu anda gördüğümüz mücahitler üzerinde hakkı çoktur. O yüzden hiç kimse mazur değil şu anda. Çok üzülmüyoruz, biz de üzülmüyoruz, hatta daha fazla üzülmüyoruz. Ailelerimiz orada Gazze’de bombalar altında. Biz aciz değiliz, hayır. Onların hiç imkânı yokken bile ne kadar çok şey yaptılar. Tüm dünyayı uyandırdılar. Biz nasıl aciz olabiliriz ki? Aciz olan ölüdür. Biz elhamdülillah hayattayız. Hepimiz bir şeyler yapabiliyoruz. O yüzden ben bu programa gelmeden önce öyle kalabalık bir ortam, kalabalık bir salon olacağını düşündüm. Çünkü bir şey yapamıyoruz. En azından bu programlar gibi programlara katılalım. Biz programlar yapalım, insanlara öğretilim, insanları uyandıralım. Bizim büyük meselemiz var. Şu anda Gazze’de büyük bedel ödeniyor bu mesele için. Bu mesele sadece onların meselesi değil, hepimizin meselesi, bütün Müslümanların meselesi. Allah’a hepimiz hesap vereceğiz. Mesela sadece kendi ailem için dua ettiğimde utanıyorum. Neden sadece aileme dua ediyorum? Herkese, bütün Gazzelilere dua etmem gerekiyor. Hepsi bizim ailemiz, bizim akrabalarımız, bizim kardeşlerimiz.

Şu anda sosyal medyada gördüğümüz o inanç, o güç, o sabır yeni değil. Geçenlerde ben Rahile hocamızın sayesinde Lauren Booth’la görüştim. Aslında ondan çok bahsediyordum, anlatıyordum ama kendisini tanıımıyordum. O yaklaşık 12 sene önce Gazze’ye gelmiş. Ondandan sonra Müslüman olmuş. Nasıl Müslüman oldu peki? İnsanlara soruyorum, nasıl bu

kadar sabırlı olabiliyorsunuz? O kadar evleriniz yıkıldı, o yoksulsunuz, nasıl oluyor da sabırlısınız? Elhamdülillah diyorlardı. Biz razıyız. İnsan her şeyini kaybederken nasıl elhamdülillah diyebilir ki? Sonra Booth dedi ki ben orada kardeşlik de gördüm. Sevgi gördüm, birlik gördüm. Bütün aradığım şeyleri, bütün söylediğimiz kavramları Gazze’de gördüm. O yüzden Müslüman oldum.

Şu anda, gördüğümüz olaylar, sabır, direnç, inanç yeni değil ama biz takip etmiyorduk. Gazze’de üç savaş yaşadım, çok zordu. 2014 yılındaki savaş 52 gün sürdü. Bunu biliyor muyuz? Kullanılan o silahlar, bomba sesleri, elektrik tamamen kesiliyor, su kesiliyor... Şu anda evet, savaş değil soykırım var ve farklı olan bu, yaşanan şey soykırım. Düşünün üç ay boyunca elektrik yok. Nasıl yaşıyoruz? Şu anda bu salonda elektrik kesildi diyelim. Nasıl hissedeceğiz kendimizi? Evinizde iki saat su, elektrik kesilsin yaşayabiliyor muyuz? Onlar nasıl 3 ay boyunca böyle bir hayat sürdürüyor? Nasıl işlerini yapıyorlar hiç düşündük mü? Gazzeliler çok sabırlılar, çok güçlüler. Yani dağ mı, kaya mı onlar? Onlar da insani, bizim gibi hissediyorlar, bizim gibi üzülmüyorlar. Bir kadının çocuğunu kaybettiğinde elhamdülillah demesi kolay mı?

Geçenlerde bir arkadaş şöyle bir soru sordu: Yahudiler bana öyle bir şey yaparsa ben beddua ederim. Bense Gazzeli annelerden beddua duymadım. Neden? Dedim ki, beddua etmek kolaydır. Herkes beddua edebilir ama sabretmek razı olmak çok zor, çok zor. Onlar bunu yapıyorlar. Şu anda razı oluyorlar, sabırlı oluyorlar. Bizimle okuyan bir ablamızın oğlu 2014 yılındaki savaşta şehit olmuş, ben de aradım. Ne diyeceğimi bilemedim. O şehit annesi beni sabretmeye davet etti. Anneler böyledir. Annelerin böyle olması gerekiyor. Annelerin bu durumu, bu duruşu yine değil. Resulullah zamanında da vardı. Sahabelerden bahsediyorduk hep keşke onların zamanında yaşayabilseydik diye, ama şu anda tezkiye yapmıyoruz, ama onlar sahabe zamanını yaşıyorlar. Anneler çocuklarını uyuturken Fatih Sultan Mehmet’in hikâyesini anlatıyorlar. Oğlum sen Fatih gibi olacaksın diyorlar. Yani bizim çocuklar Fatih Sultan Mehmet’i biliyorlar. Hatırlıyorum, ben 10 yaşındayken Sultan Abdülhamit’i biliyordum. Kudüs’ü Yahudilere vermek istemediğini biliyordum. Satmadığını da biliyordum. Hepimiz biliyorduk. Bu gerçek tarihi biliyorduk. Neden? Çünkü bizim annelerimiz, hocalarımız vardı. Onu anlatmaya çalıştılar. Bizi yetiştirmeye çalıştılar ve başardılar. Nasıl başardılar, bunu görüyoruz şu anda Gazze’de.

Gazze'nin gençleri. Filistin meselesi için her şeyden vazgeçebilirler. Ama biz boykot yapalım deriz. Gazze dışındaki gençler ise ben yapamıyorum diyorlar. Bir fincan kahveden vazgeçmiyorlar. Bir fincan kahveden vazgeçemiyor muyuz biz? Onlar hayatlarından vazgeçtiler. Onlar şu anda bu mesele için şehit oluyorlar. Onlar orada can verirken neden boykot yapamıyoruz? Biz yapmak istemiyoruz, yapamıyoruz değil, yapabiliyoruz aslında. Şu anda görüyorsunuz ya mücahitler, Kassam Tugayları vs. nasıl eğitim alıyorlar? Kassam Tugayları'na mensup olmak için annesinden dua istiyor. Annem dua et, bunlar beni kabul etsinler. Neden? Ölüme gidiyor. Bir de hepsi eğitilmişler aralarında mühendis var, doktor var, farklı farklı alanlar da var. Neden? Çünkü bizim bir meselemiz var. Bir Müslümanın eğer bir meselesi yoksa kendi imanına tekrar bakması gerekiyor. Gerçekten ben Müslüman mıyım? Gerçekten ben Mümin miyim? Onların sınavları da var, fıkıh akaid, tefsir, belli bir süre hafızlık yapmaları gerekiyor. Mücahitler öyle sıradan insanlar değil. İyi eğitim görüyorlar. Sınava da giriyorlar. Bazıları geçemiyorlar, kalıyorlar. O yüzden gördüğünüz mücahitler sıradan insanlar değil, eğitilmiş ve bir de ilmi ve şeri eğitimleri de alıyorlar. Özel medreselerinde okuyorlar.

Eğitim Gazze'de çok önemli, çok kutsal bir şey. Yani eğitimsiz insan sayısını sorarsanız yüzde birden düşük oran var. Yani %99 eğitilmiştir orada. Neden eğitim çok kutsal? Bu İsrail gördüğümüz gibi ilk günlerden beri hiçbir okul, üniversite, cami bırakmadı. Benim ailem Han Yunus'ta, hepimizi biliyoruz. Han Yunus'ta Osmanlı zamanından kalma yüz senelik el-Cami'ul Kebir diye bir yer var, ilk yıktıkları cami o. Ondan sonra 1200 yıllık Cami'ul Ömer de orada, yıktılar onu da çünkü camilerin önemini çok iyi biliyorlar.

Bu Yahudiler çok iyi çalışıyorlar. Sabahtan akşama kadar çalışıyorlar. Bu Netanyahu çok çalışıyor maalesef, bunu üzümlere, teessüf ederek söylüyorum. Netanyahu her gün bir saat Müslüman gençler sosyal medyada nelerle ilgileniyorlar, ne yazıyorlar, nelere bakıyorlar onu takip ediyor, hem de her gün. Maalesef çok çalışıyorlar. İlk İsrail Başbakanı Golda Meir sabahtan akşama kadar çalışıyordu. Hatta bir gün kendi çocukları itiraz etti, anne sen bizi bırakıyorsun ve hep çalışıyorsun diye. Meir dedi ki, büyük İsrail için çalışıyorum. Bakın şimdi büyük İsrail'i kurdular mı? Maalesef kurdular. Amaçlarına ulaştılar. Bir İsrail var artık. Maalesef bazıları işgal olarak görmüyor bile. Devlet olarak görüyorlar. Orada bir devlet yok, bu işgal, bunlar hırsız, bizim topraklarımızı çaldılar.

Ben çok uzatmak istemiyorum ama, özellikle Türkiye’de şöyle bir şey var. Bu mesele bizi çok üzüyor, kırıyor. Bazıları şöyle diyorlar, Filistinliler topraklarını sattılar. Ben de duydum, siz topraklarınızı sattınız dediler. Nasıl sattık? Sattıysak biz neden hala oradayız? Bu çocukların günahı ne, neden yardım etmiyorsunuz onlara? Aslında Türkiye’de satışla ilgili Sultan Ahmet arşivinde vesikalar var. % 75 arazi satıldı yahut direkt satılmadı diyor. Yani Filistinli geldi toprağını ya da evini sattı, öyle bir şey olmadı. Bazı Lübnanlıların tarafından ya da bazı Almanlar tarafından satış oldu, ama satmadılar. Oran yüzde bir bile değil. Neden araştırmıyoruz? İnsan her duyduğuna inanıyor mu? Değil, bir de biz nasıl sattık? Kan vererek mi sattık, şehit vererek mi sattık topraklarımızı. Madem sattıysak biz neden hala oradayız? Bunu düşünmüyor muyuz? Satmış olsaydık biz hala orada olur muyduk? Sattık diyelim, bu çocukların günahı ne yani, neden yardım etmiyorsunuz? Bu Filistinliler topraklarını da sattılar. Allah size sorarsa bu sebebi sunacak mısınız? Onlar topraklarını sattılsa bu çocukların günahı ne? Çocuklar parçalanıyor, orada, artık ev kalmadı. Elektrik hiç yok. İçecek su yok. Kadınların, affınıza sığınarak söylüyorum, kadınların özel ihtiyaçları yok orada. Bir kadın özel ihtiyaçlarını alabilmek için tuz sattı. Biz bacılarımızı bu halde nasıl bırakıyoruz?

Yardımlar refah kapısında. Bekletiliyor, üç ay geçiyor. İnsanlar içecek su bulamıyorlar, yiyecek bir şey bulamıyorlar, kıyafet bulamıyorlar, evlelerinden yaz kıyafetiyle çıkarttılar. Şu anda çocuklar üşüdükleri için ağlıyorlar. Soğuktan dolayı ağlıyorlar. Biz bazen izlemek için vakit ayırmak da istemiyoruz, izlemiyoruz. Ben buna bakamıyorum. Şuna bakamıyorum ya dayanamıyorum onlar nasıl dayanabiliyorlar, nasıl? Onların hayatı şu anda nasıl, takip bile edemiyoruz. Onlar affedersiniz, lavaboya girmek için sıra bekliyorlar. Hamile bir kadın okulda o kadar insan içinde doğum yapıyor. Sonra gidip lavaboya girmek için sıra bekliyor. Bu hale geldiler orada. Okullarda o kadar hastalık var ki şu anda, ne kadar tahmin edebiliyorsak ondan daha çok. Orada hastalık var. İçilen su temiz su değil, hastalandılar. Bazı hastalıkları söyleyemiyorum ben. Bir de orada çoğu zaman iletişim de kesiliyor. Birbirlerinden haberdar değiller.

Burada bir kardeşimiz var, Muhammed’in ailesi tamamen şehit oldu, annesi, babası, ablası ve çocukları erkek kardeşleri... Haberi olmadı çünkü iletişim kesiliyor. Kim haber verdi ona arkadaşı arıyor, Muhammed sen izlemiyor musun, takip etmiyor musun, başın sağ olsun ailen şehit oldu

dedi. Bir de kaç gün geçti ben bazen ailemden haber alamıyorum. Geçenlerde ailemin bulunduğu yer Han Yunus'ta iletişim kesildi ve bulunduğu yer tehdit altındaydı. Ben nasıl geçirdim bu saniyeleri, saatleri bilemiyorum. Sonra kardeşim biz iyiyiz yazdığında ben kendimi tutamadım. Şu anda onlar hayatta mı değil mi? iyiler mi değil mi? Sadece iyiyiz yazıyorlar. Nasıl, ne kadar iyi olduklarını bilmiyoruz. İstanbul'da, diğer şehirlerde çok Gazzeli öğrenciler var ve düşünün ben geçenlerde hocamıza dedim ki, ben burada öğrenciyi düşünüyorum. Öğrenci derslerini mi düşünsün, Ailesini mi düşünsün burada. Bazıları ailelerinden yardım alıyorlar. Şu anda yardım kesildi, alamıyorlar. Yani insanız biz, hepimiz insanız sonunda. Bazıları bize, onlar güçlüler, sabırlılar, dayanabiliyorlar diye bakıyor. Biz dağ değiliz, biz insanız. Tahammül edebiliyoruz. Elhamdülillah. O Allah'ın bize verdiği nimet. Bu tahammül Allahtan, kendi çabamızdan değil, ama onlar ölsünler. Bize mazeret olamaz. Hepimiz sorumluyuz. Hepimiz Allaha hesap vereceğiz. Ne yapabiliyorsak yapmalıyız çünkü bu mesele ümmetin meselesi İslam'ın meselesi. Anlatılacak çok şey var ama vakit çok dar olduğu için ben bu kadarıyla iktifa ederim. Hocalarımıza teşekkür ederim bu programa davet ettikleri için. Allah kabul etsin. Teşekkür ederim

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

Soru: Şinasi Hocam size ve Mustafa Hocama birer sorum olacak. Hocam, Hristiyan Siyonizm’ni sizden çok açık bir şekilde dinlemiş olduk. Ancak bu mesele ısrarla yalnızca Yahudilerle ilişkilendirilse de Batı dünyasında Siyonizm’in bir şemsiye kavram olduğu hususunda genel bir kabul var mı? Bunu Batı’daki ilmi ortamlarda söyleme cesareti gösterebilenler var mı? Diğer bir sorum da, Mustafa Hocam şu anda bir paradigma kırılması yaşandığını söylediniz. Sizin de az evvel söylediğiniz gibi insan hakları ve bilhassa çocuk hakları kavramlarının teorik anlamda geçerliliğini yitirdiğini ve pratikte de gerçekleşmediğini görüyoruz. Bu durumda böylesi bir paradigma dönüşümünde söz konusu kırılmanın sosyal bilimciler açısından da gerçekleşeceğini söylemek mümkün mü? Bunu yaşayıp gördükten sonra artık farklı bir paradigma arayışı içerisine girecek miyiz? Yoksa yine bu olaylardan sonra kürsülerde insan hakları, çocuk hakları, kadın hakları diyebilecek miyiz?

Prof. Dr. Şinasi Gündüz: Hocam, malumunuz Biden’ın bir sözü var. Diyor ki, “Şayet bir İsrail olmasaydı bile biz icat ederdik”. Yani bu işgalci yapı olmasaydı bile biz bir tane kurardık. Niçin kurardık? Düşünün ki Filistin büyüklüğünde bir uçak geminiz var ve sizin oradaki çıkarlarınızı temsil ediyor. Askeri de siyaset bilimcisi de bunu bu şekilde söylüyor. Bugünkü işgalci İsrail dediğimiz şey, işte bu Siyonizm’in ürünüdür. Bu anlayışın projesidir. Siyonizm bu çıkar temsili ile özdeşleşen bir şey. Hristiyan Siyonizm’i de böyle Yahudi Siyonizm’i de. Bu batılı emperyalist güçlerin çıkar ve menfaatlerini temsil eden bir yapı yani. Dolayısıyla İsrail, oradaki 3-5 milyon Yahudi’den ibaret değil. İsrail demek ABD demek, İsrail demek Fransa demek, İngiltere demek. Böyle bir şey Siyonizm.

Şimdi Nur kardeşimize bakın, örneğin, az evvel bir sürü serzenişte bulundu. Çocuklar ölüyor, niye kıvıldamıyorsunuz? Filistin’i konuşan programlarda neden bu kadar az insan var? Haklı bir serzeniş ancak biz zihnen

hür değiliz ki. Bakınız, Nur Hocamız bir eğitimden bahsetti az evvel. Gazze’de annelerin çocuklarına nasıl davrandığını anlattı. Ama biz seküler bir eğitimle yetiştik ve iliklerimize kadar Batılılaştık, değil mi? Şu anda bizim önceliklerimiz arasında Filistin yok. Bizim önceliğimiz futbol. Galatasaray Fenerbahçe maçı bizim önceliğimiz, enflasyon bizim önceliğimiz. Bizim önceliğimiz cebimize ne kadar paranın girip girmeyeceği. Önceliğimiz hazlarımız, değil mi yani? Dolayısıyla burada biz bunun dışında bir şey düşünmüyoruz ve bundan dolayı da bugün Müslüman dünya denilen bir dünya yok. Gerçekten, Mustafa Hocam çok açık bir şekilde söyledi, evet öyle. Müslüman dünya denen dünyanın içi kof, boş. Amerika’ya, Batı’ya ve Batılı emperyalistlere göbekten bağlı Müslüman dünya. Sadece kendi çıkar ve menfaatlerini düşünen bir dünya. Ben esasında Filistin meselesi sözünü de çok sevmiyorum. Orada işgalci İsrail meselesi var ve onu sırtımızdaki bir kambur gibi görmeliyiz ve bunu böyle çözmeliyiz. Nasıl çözelim peki? Ya tamamıyla hâkim olsunlar Gazze’ye, Batı Şeria’ya ve hatta mümkünse Mescid-i Aksa’nın bulunduğu yere bir de Yahudi mabedi yapılsın bu mesele çözülsün diye. Olur mu, Allah aşkına? Siz bu dünyadan ne bekliyorsunuz? Kıytırık kınamalarla sabah akşam bol bol kınıyoruz, her şeyi kınıyoruz. Nasıl olsa değişen bir şey yok, işime gücüme bakıyorum sonra yine kınıyorum. İsrail’e terörist yapı diyen ama ona terörist gibi davranmayan bir dünya burası. Teröristse terörist gibi muamele et, değil mi? Gazze dışında hepimizin tutsak olduğunu söyleyen hanımefendi doğru söylemiş. Siyonizm’in tutsağıyız ve Siyonizm sadece Yahudi’den Hristiyan’dan ibaret değil ki! Bugün Müslümanım diyen ama zihnen Siyonistleşmiş bir sürü insan var. Mahmut Abbas yönetimini bir düşünün. Bir ay evvel Gazze düşsün de oradan bana da ekmek çıksın diyen bir adam bu. Yani çıkar, menfaat için ABD’nin İsrail’in Batı’nın önünde takla atan bir adam. Şimdi bunlar Siyonist değil de nedir?

Doğrusu küçük resme bakmamak lazım, büyük resmi görmek lazım. Büyük resme baktığımızda aslında burada emperyalist bir güç var. Bu güç, içinde bulunduğumuz coğrafyaya en azından 150 yıldır çöreklenmiş. Birinci Dünya Savaşından sonra İngiltere, Fransa, Amerika vesaire kendi çıkarlarına göre fiili bir yapı oluşturmuş. Bu yapıya karşı mücadele eden bir avuç direnişçi var. Dolayısıyla emperyalizmle direnişin savaşı bu. Mücadelenin adını doğru koyalım. Ya o zalimlerin tarafında olacaksınız ya da zulme karşı direnenlerden olacaksınız. Üçüncü bir yol yok. Ben duymuyorum, görmüyorum, bilmiyorum, işitmiyorum demek bu zulme taraf olmaktır.

İnanduğumuz İslam bize Müslümanın hiçbir zaman tarafsız olmaması gerektiğini öğretiyor. Yani hakkın, hakikatin tarafında olan kişi ol diyor.

Geçenlerde bir gazeteci video çekiyor. Çocuk soruyor, “Onlar bizi görüyorlar mı?”. Oradaki çocuklar Müslümanların onların yaşadıklarını görmediklerini düşünüyor. Çocuklar, “Görseydiler gelip bizi kurtarırlardı, bize yardım ederlerdi, bizi görmüyorlar mı?” diye soruyor. Yani Müslümanların kendilerini, o hallerini görmediklerini düşünüyorlar. Yoksa onları gelip kurtarırdılar, diye. Ama maalesef görüyoruz. Hatta canlı yayınlarda an be an izliyoruz.

Eskiden Müslüman dünyasının büyük tepki vereceğini düşünüyorlardı, artık düşünmüyorlar. “Yardımlarını alsınlar, istemiyoruz” diyorlar. Velhasıl, durum bu.

Prof. Dr. Mustafa Tekin: Bana sorduğunuz soruya kısaca cevap vereceğim, süremiz yettiğince. Bir kere dünyaya bir paradigma değişimi şart. Mevcut bakış tarzı, bakış açısı zaten birkaç yüz yıldır işliyor. Hala işliyor ve çok güçlü. Kendini zaman zaman da yenileyebiliyor. Yani kendi üzerine düşünerek yenilemeler de yapıyor. Fakat bizim de en çok da sosyal bilimlerde çalışırken ilahiyat ve başka alanlarda şikâyetçi olduğumuz bir durum var. Ülkemizdeki insanların ve bu işin üzerine çalışanların bunu bir paradigma meselesi yahut farklı bir yerden bakma meselesi olarak görmemeleri söz konusu. Yani bütün çalışmalarımız, her şeyimizi bugüne doğru yönetmemiz lazım. Öncelikle biz insanla, eşyayla ve evrenle ilgili ne düşünüyoruz? Bunu ne biçimde ortaya koymamız lazım? İlişkilerimizi de ona göre düzenlememiz gerektiğini düşünüyorum. En azından kısa vadede bunu söyleyebilirim. Bu vesileyle hepimize buraya teşviklerinizden dolayı çok teşekkür ediyorum. Bu paneli de burada sonlandırıyorum.

